

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

ÅRSMELDING

2011

Finanstilsynet har tilsyn med bankar, finansieringsforetak, e-pengeforetak, betalingsforetak, forsikringsselskap, pensjonskassar og -fond, forsikringsformidlere, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, børsar og autoriserte marknadsplassar, oppgjersentralar og verdipapirregister, eigedomsmeklingsforetak, inkassoforetak, rekneskapsforarar og revisorar. I tillegg har Finanstilsynet kontroll med prospekt, den finansielle rapporteringa til noterte foretak og marknadsåtferd i verdipapirmarknaden.

« Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter. »

(Finanstilsynsloven § 3)

INNHOLD

2	Forord
5	Finanstilsynets strategi 2010 – 2014
9	Noen viktige hendelser i 2011
12	Organisasjon og ressursbruk
20	Sentrale tal frå tilsynsverksemda
22	Informasjon og kommunikasjon
25	Forbrukarvern
Rapport frå tilsynsområda:	
29	Bank og finans
39	Forsikring og pensjon
47	Verdipapirområdet
49	Verdipapirtilsyn
55	Prospektkontroll – omsettelige verdipapirer
57	Regnskapstilsyn – noterte foretak
61	Revisjon
67	Regnskapførervirksomhet
73	Eiendomsmegling
79	Inkassovirksomhet
83	Tilsyn med IT og system for betalingstenester
87	Internasjonal verksemd
92	Organisasjonskart

Analysar av utviklingstrekk i finansmarknaden er behandla i rapporten *Finansielt utsyn 2012*.

FORORD

Den internasjonale finanskrisen høsten 2008 hadde sitt utspring i høy husholdningsgjeld og oppblåste boligverdier i USA. Fra sommeren 2011 var det særlig statsgjeldskrisen i euroområdet som utløste omfattende internasjonal finansuro. Sviktende tillit til staters betalingssevne er svært alvorlig. Store ubalanser i offentlige finanser i mange land, også utenfor euroområdet, kan få store negative konsekvenser for internasjonal økonomi. Dette vil også påvirke norske finansmarkeder og norsk økonomi.

Norsk økonomi går godt, og norske banker er solide og lønnsomme. Sammen med gode statsfinanser gir dette Norge et godt utgangspunkt for å møte virkningene av den internasjonale finansuroen.

Den internasjonale uroen smettet raskt over på norske finansmarkeder, først og fremst i form av dyrere og mer kortsiktig markedsfinansiering for bankene. Så langt har virkningene på norsk økonomi vært begrensede, men vi må være forberedt på at uroen etter hvert kan få større innvirkning på vår økonomi og våre finansmarkeder.

Forsterkede finansieringsproblemer for norske banker vil raskt kunne redusere næringslivets tilgang på kreditt. Videre kan et betydelig og langvarig tilbakeslag i internasjonal økonomi gi omfattende negative virkninger for norsk økonomi. Virkningene avhenger særlig av utviklingen i energi- og råvaremarkedene. Et betydelig fall i prisene på olje og annen norsk vareeksport vil direkte og indirekte ramme en stor del av norsk næringsliv.

Et eventuelt tilbakeslag i norsk økonomi vil føre til økte utlånstap og redusert lønnsomhet i norske banker. I en slik situasjon er det viktig at bankene opprettholder evnen til å yte kreditt. Hvis ikke, forsterkes nedgangen av kredittørke. Finanstilsynet har derfor lagt stor vekt på at bankene bruker de gode resultatene i 2011 til å øke sin egenkapital.

Norske banker er avhengige av internasjonal opplåning, og finanskrisen høsten 2008 avdekket betydelig sårbarhet i bankenes finansiering. Myndighetene har derfor lagt vekt på at bankene skaffer seg en mer robust finansiering. Bedret soliditet har også bidratt til å redusere sårbarheten. Norske banker var derfor bedre rustet til å møte reduserte lånemuligheter i det internasjonale kapitalmarkedet i fjor høst enn de var tre år tidligere. Det kunne likevel ikke hindre en vesentlig økning i bankenes finansieringskostnader. Erfaringene fra i fjor understreker betydningen av å videreføre arbeidet med å gjøre bankenes finansiering mer robust.

Som ledd i EUs arbeid for å forebygge de negative effektene av gjeldskrisen, anbefalte den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) i desember at de største europeiske bankene skal ha en dekning av alminnelig egenkapital (ren kjernekapital) på minst 9 prosent av risikovektet beregningsgrunnlag innen utgangen av juni 2012.

Finanstilsynet støtter EBAs initiativ og legger til grunn at alle norske banker og finansieringsforetak skal oppfylle anbefalingen om ren kjernekapital. Det er positivt at målet knyttes til kapital av høyeste kvalitet og legges vesentlig over gjeldende minstekrav.

Veksten i husholdningenes gjeld fortsatte gjennom 2011. Samtidig økte boligprisene sterkt. Husholdningenes samlede gjeld i forhold til inntektene er nå betydelig høyere enn på slutten av 1980-tallet. Mange husholdninger har svært høy gjeld i forhold til inntekten. Boligprisene er rekordhøye, også relativt til lønningene.

Det er usikkert hva som kan representere et bærekraftig nivå på husholdningsgjeld og boligpriser. Våre egne og andre lands erfaringer viser imidlertid at det er stor risiko for at en fortsatt sterk vekst i husholdningenes gjeldsrate og boligpriser vil ende i en brå og kraftig gjeldskonsolidering i

husholdningssektoren. Et slikt konjunkturomslag vil ramme norsk næringsliv bredt og blir lett selvforsterkende når økte kredittap reduserer tilgangen på lån. Tapene på boliglån kan riktignok bli begrensede, men tapene kan bli betydelige på lån til næringslivet.

For å bidra til å forebygge systemrisiko og redusere risikoen for at enkeltpersoner tar opp lån som de over tid ikke kan betjene, strammet Finanstilsynet i fjor inn retningslinjene for forsvarlig utlånspraksis for boliglån. Et hovedpunkt i retningslinjene er fortsatt at bankene skal foreta en grundig og helhetlig vurdering av lånekundens betjeningsevne. Normene for normal belåningsgrad ble senket, og kravene til forsvarlighetsvurderingene ble skjerpet.

Det sterke aksjekursfallet i andre halvår 2011 gjorde det vanskelig for livsforsikringsselskapene å gi en avkastning som er nevneverdig høyere enn det som er garantert overfor kundene. Lavere aksjeeksponering i selskapene reduserer sårbarheten for videre fall i aksjemarkedene, men fortsatt lavt rentenivå gir liten avkastning på obligasjonsporteføljen. Framover er det viktig at livsforsikringsselskapene klarer å øke egenkapitalen, for å styrke den risikobærende evnen og oppfylle økte solvenskrav i EØS.

De strukturelle endringene i omsetningen av verdipapirer fortsatte med stor styrke i 2011. Omsetningen skjer i større grad på elektroniske plattformer der kunden selv legger inn ordre, og en stadig større del av omsetningen skjer utenfor de tradisjonelle børsene. De nye handelsmønstrene stiller større krav til tilsynets overvåking av verdipapirmarkedene.

Finanstilsynet har de siste årene prioritert tilsyn med foretak som driver investeringsrådgivning. En undersøkelse av verdipapirforetakenes salg av spareprodukter viste at kundene ofte ikke får tilstrekkelig informasjon ved kjøp av kompliserte spareprodukter. Finanstilsynet har bedt foretakene om

å skjerpe sin kontroll av salg av spareprodukter for å sikre at de ivaretar kundenes interesser på best mulig måte. Finanstilsynet vil følge foretakenes praksis med investeringsrådgivning tett framover.

Finanstilsynet vektlegger internasjonalt arbeid, særlig innenfor EØS. Internasjonalt regelverk på finansområdet vokser i omfang og kompleksitet, og norske tilsynsmyndigheter må delta aktivt i dette arbeidet for å kunne føre et effektivt tilsyn og drive regelverksutvikling nasjonalt.

En ny tilsynsstruktur i EU ble innført 1. januar 2011. Den nye strukturen består av et europeisk råd for systemrisiko, tre nye europeiske tilsynsmyndigheter for henholdsvis banktilsyn, forsikringstilsyn og verdipapirtilsyn, samt de nasjonale tilsynsmyndighetene. EUs regelverk som ligger til grunn for opprettelsen av de tre tilsynsmyndighetene, er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen, men Norge deltar som observatør i styrene for tilsynsmyndighetene. Arbeidet i regi av de europeiske tilsynsmyndighetene vil bli viktig for Finanstilsynet i tiden framover.

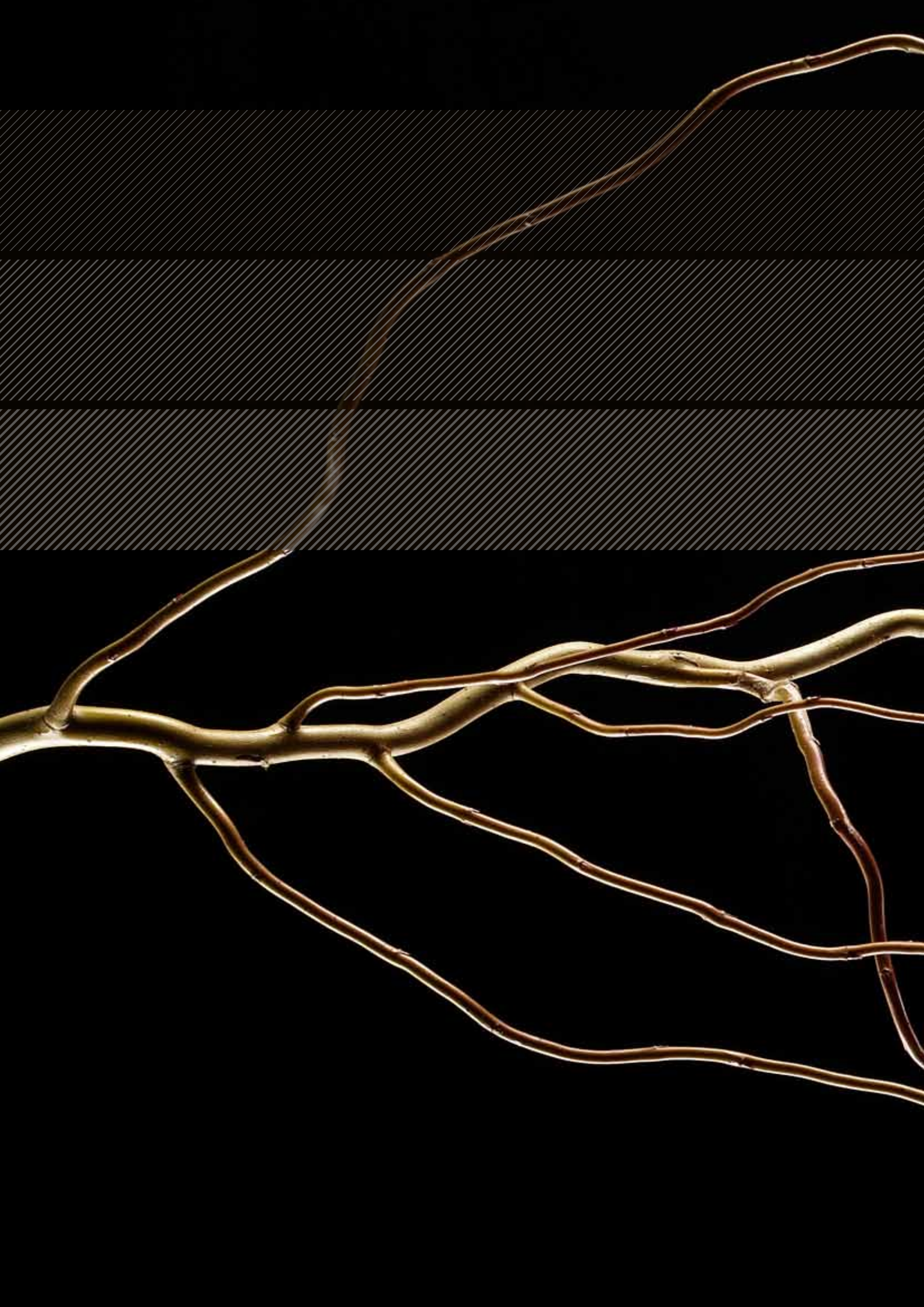
Oslo, 25. januar 2012

Endre Skjørestad
Styreleder

Morten Baltzersen
Finanstilsynsdirektør

FINANSTILSYNETS STRATEGI 2010–2014

HOVEDMÅL:

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder.

DELMÅL:

1. Solide og likvide finansinstitusjoner
2. God overvåking av risiko i økonomi og markeder
3. Forbrukerbeskyttelse gjennom god informasjon og rådgivning
4. Egnede ledelse og tilfredsstillende virksomhetsstyring i foretakene
5. Robust infrastruktur som sikrer betryggende betalinger, handel og oppgjør
6. Tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon
7. God markedsatferd
8. Effektiv krisehåndtering

Finanstilsynets strategi ble vedtatt av Finanstilsynets styre 24. november 2010. I strategien har Finanstilsynet identifisert følgende prioriteringer:

- tilsyn med institusjoner og områder som har størst betydning for finansiell stabilitet og velfungerende markeder
- makroøkonomisk overvåking og makrotilsyn
- følge opp nye internasjonale krav til institusjoner og tilsyn
- følge opp investor- og forbrukerbeskyttelse og sørge for at krav og tilsynsaktivitet blir godt kjent

Strategien beskriver også tiltak og prioriteringer under hvert tilsynsområde.

HOVEDMÅL

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Bak målene ligger det viktige samfunnsøkonomiske hensyn. Finansiell stabilitet og velfungerende markeder er nødvendig for å sikre tillit til det finansielle systemet, en stabil økonomisk utvikling og for å beskytte brukerne av finansielle tjenester.

Det finansielle systemet bidrar til å øke effektiviteten i fordelingen av samfunnets ressurser og til økonomisk vekst. Finansiell stabilitet innebærer at det finansielle systemet kan håndtere forstyrrelser og uventede sjokk og utføre sine funksjoner slik at det ikke oppstår store, negative konsekvenser for resten av økonomien. Velfungerende markeder bidrar til effektiv fordeling og prising av kapital og risiko. Det er nær sammenheng mellom finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Uten finansiell stabilitet kan ikke markedene fordele kapital og risiko på en effektiv måte. Dersom fordelingen av kapital ikke skjer på en effektiv måte, og risiko blir feilpriset, kan dette skape finansiell ustabilitet.

FINANSIELL STABILITET

Finansinstitusjoner, finansmarkeder og den finansielle infrastrukturen utgjør til sammen det finansielle systemet. Stabilitetsproblemer kan ha sitt opphav i hver av disse delene, men vil ofte utspille seg og forsterkes gjennom et samspill mellom flere deler av systemet.

Problemer i enkeltinstitusjoner, særlig i de større finansinstitusjonene, kan føre til smittevirkninger til andre institusjoner.

Finanstilsynet har lang erfaring med makroøkonomisk overvåking og vurderinger av spørsmål knyttet til finansiell stabilitet. Det er viktig at virkemidler som bygger på makrotilsyn er samordnet med virkemidler som benyttes innenfor tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Ettersom det finansielle systemet har stor betydning for den realøkonomiske utviklingen, er institusjonene underlagt et omfattende regelverk. Regulering av og tilsyn med institusjonenes kapitaldekning, likviditet, risikostyring og garantiordninger for innskudd gir også forbrukerne trygghet for bankinnskudd, forsikringskrav og pensjoner.

VELFUNGERENDE MARKEDER

Konkurranse og informasjon er grunnleggende for effektivt fungerende markeder. I et velfungerende marked reflekterer markedspriser og markedsrenter de underliggende økonomiske forholdene, usikkerheten i økonomien og markedsaktørens risikotoleranse.

Et velfungerende marked forutsetter god likviditet, tilstrekkelig størrelse og lave transaksjonskostnader. Dette gjelder for bank-, forsikrings-, eiendoms-, verdipapir- og råvaremarkedene. I et velfungerende kapitalmarked blir risiko fordelt slik at de aktørene som er best i stand til å bære ulike risikotyper, bærer den, mens aktører som ikke ønsker å ta på seg en spesiell type risiko, kan sikre seg mot risikoen. Rettidig og presis informasjon og rådgivning gjør det mulig å fatte beslutninger som er i tråd med den enkeltes formuesposisjon, arbeids- og inntektssituasjon og risikotoleranse.

Aktiv oppfølging av at aktørene etterlever lover og regler og effektiv oppfølging av regelbrudd er viktig for å oppnå velfungerende markeder. Behovet for å beskytte forbrukere som sparere, låne- og forsikringstakere skyldes at mange av produktene er komplekse, og de økonomiske konsekvensene kan være betydelige og vanskelige å få oversikt over.

DELMÅL

1. SOLIDE OG LIKVIDE FINANSINSTITUSJONER

Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjoner og verdipapirforetak har tilstrekkelig kapital til å motstå uforutsette tilbakeslag. Foretakene må bygge opp kapital i gode tider som er tilstrekkelig til å møte tap og verdifall i dype konjunkturedganger. Det er viktig at kapitalen er stor nok til at tilliten til institusjonene blir opprettholdt, slik at ny kapital kan hentes inn og virksomhetene

refinansieres også i nedgangstider. Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjonene og verdipapirforetakene har tilstrekkelig likviditet og en robust finansiering for å kunne opprettholde en normal utlånsvirksomhet også i perioder med svakt fungerende penge- og kapitalmarkeder. De større finansgruppene er viktige for finansiell stabilitet, og i tilsynsarbeidet må det legges særlig vekt på soliditet og likviditet i disse. Finanstilsynet skal delta aktivt i internasjonalt tilsynssamarbeid rettet mot grensekryssende finansinstitusjoner av betydning for norske finansmarkeder.

2. GOD OVERVÅKING AV RISIKO I ØKONOMI OG MARKEDER

Finanstilsynet skal analysere og vurdere mulige stabilitetsproblemer i norsk finansnæring på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi, og benytte denne informasjonen i det løpende tilsynsarbeidet med enkeltinstitusjoner. I makrotilsynet må en være oppmerksom på mulige ubalanser, bobletendenser og fare for korreksjoner i markeder og økonomi som kan true den finansielle stabiliteten. Mulige stabilitetsproblemer som følge av smittevirkninger mellom institusjoner og markeder må også vurderes. Finanstilsynet skal kombinere og utnytte informasjon fra tilsyn med enkeltinstitusjoner og informasjon fra makrotilsyn. Finanstilsynet skal videreutvikle og aktivt benytte virkemidler for å redusere systemrisiko. Som ledd i makrotilsynet skal Finanstilsynet utveksle informasjon og samarbeide med Finansdepartementet og Norges Bank for å finne egnede risikoreducerende tiltak.

3. FORBRUKERBESKYTTELSE GJENNOM GOD INFORMASJON OG RÅDGIVNING

Finanstilsynet skal gjennom tilsyn med rådgivere og produktleverandører bidra til at salg og rådgivning er trygt og at det passer for den enkelte kunde. Salg og rådgivning må være basert på kundenes forutsetninger for å forstå hva investeringer, låneopptak, forsikrings- og pensjonsprodukter innebærer. Finanstilsynet vil som ledd i arbeidet med forbrukerbeskyttelse følge opp nye europeiske krav til skriftlig informasjon om spare- og investeringsalternativer for bank-,

forsikrings- og verdipapirprodukter. Det er videre viktig for forbrukerne at Finanstilsynet følger opp eiendomsmeglernes atferd og deres overholdelse av aktsomhetskrav.

4. EGNET LEDELSE OG TILFREDSSTILLENDE VIRKSOMHETSSTYRING I FORETAKENE

Finanstilsynet skal se til at foretak under tilsyn har god virksomhetsstyring, forsvarlig drift og at virksomheten skjer i samsvar med gjeldende regler. Finanstilsynet skal kritisk vurdere om virksomheten bygger på en forsvarlig forretningsmodell og påse at foretakene aktivt overvåker og styrer alle viktige risikoer. For finansiell stabilitet er det viktig at foretakene har gode systemer for risikostyring som grunnlag for å sikre tilstrekkelig kapital og likviditet. Foretakenes risikostyring må også være robust og god nok for å møte den operasjonelle risikoen. Egnede ledelse, tilfredsstillende risikostyring og internkontroll skal bidra til at foretakene overholder atferdsreglene, som er viktige for at markedene skal fungere godt.

5. ROBUST INFRASTRUKTUR SOM SIKRER BETRYGGENDE BETALINGER, HANDEL OG OPPGJØR

Finanstilsynet skal bidra til en robust infrastruktur med sikre og stabile informasjons- og kommunikasjonssystemer. Finanstilsynet må se til at systemene for betalingstjenester, inkludert nettbank og kort, er effektive og sikre. Det er viktig at integrerte teknologiske systemer fungerer betryggende og at risikoen for kriminelle handlinger som oppstår ved internettbaserte løsninger er under kontroll.

Finanstilsynet skal arbeide for at markedsplassene fungerer slik at investorene kan ha tillit til at markedsprisene på verdipapirer og andre finansielle instrumenter er basert på oppdatert og relevant informasjon. Finanstilsynet vil se til

at oppgjørssystemene er sikre og effektive, slik at markedet fungerer effektivt og kan tiltrekke seg investorer. Finanstilsynet skal arbeide for at oppgjørs- og registerfunksjoner er innrettet i samsvar med internasjonale standarder og målsettingen om et integrert europeisk verdipapiroppgjørssystem.

6. TILSTREKkelig OG PÅLITELIG FINANSIELL INFORMASJON

Finanstilsynet skal påse at løpende og periodisk informasjon fra noterte foretak er tilstrekkelig, pålitelig og rettidig. Det samme gjelder kvaliteten i offentliggjort informasjon fra institusjoner under tilsyn og rapportering til myndighetene. Finanstilsynet skal se til at prospekter, finansiell informasjon og annen rapportering er i samsvar med gjeldende regler, og at revisjonen av foretakene oppfyller formålet og holder en tilfredsstillende kvalitet. Finanstilsynet skal gjennom sitt tilsyn med regnskapsførere og revisorer bidra til at regnskapsinformasjon fra næringslivet for øvrig holder en tilfredsstillende kvalitet. Dette har blant annet stor betydning for bankene og andre kredittgivere.

7. GOD MARKEDSATFERD

Finanstilsynet skal se til at markedene er preget av hensiktsmessige atferdsregler, effektivt tilsyn og alminnelig god atferd blant aktørene. En forutsetning for velfungerende markeder og betryggende investor- og forbrukerbeskyttelse er at alle aktører overholder lover, forskrifter og god skikk. For å oppnå dette, skal Finanstilsynet på alle tilsynsområder bidra til høy oppdagelsesandel og rask og effektiv håndheving ved eventuelle regelbrudd. Effektiv og rask håndheving av atferdsreglene, som også omfatter forbudet mot innsiddehandel og kursmanipulasjon, bidrar til at investorer og brukere får tillit til markedene.

8. EFFEKTIV KRISEHÅNDTERING

Finanstilsynet skal ha beredskap for å håndtere kritiske situasjoner slik at skadelige ringvirkninger og varige problemer for finanssektoren

og brukerne av finansielle tjenester unngås. Det skal være beredskap for å møte både uforutsette problemer i enkeltinstitusjoner, markeder og infrastruktur, og mer omfattende kriser i det finansielle systemet. Det nære samarbeidet med Bankenes Sikringsfond videreføres.

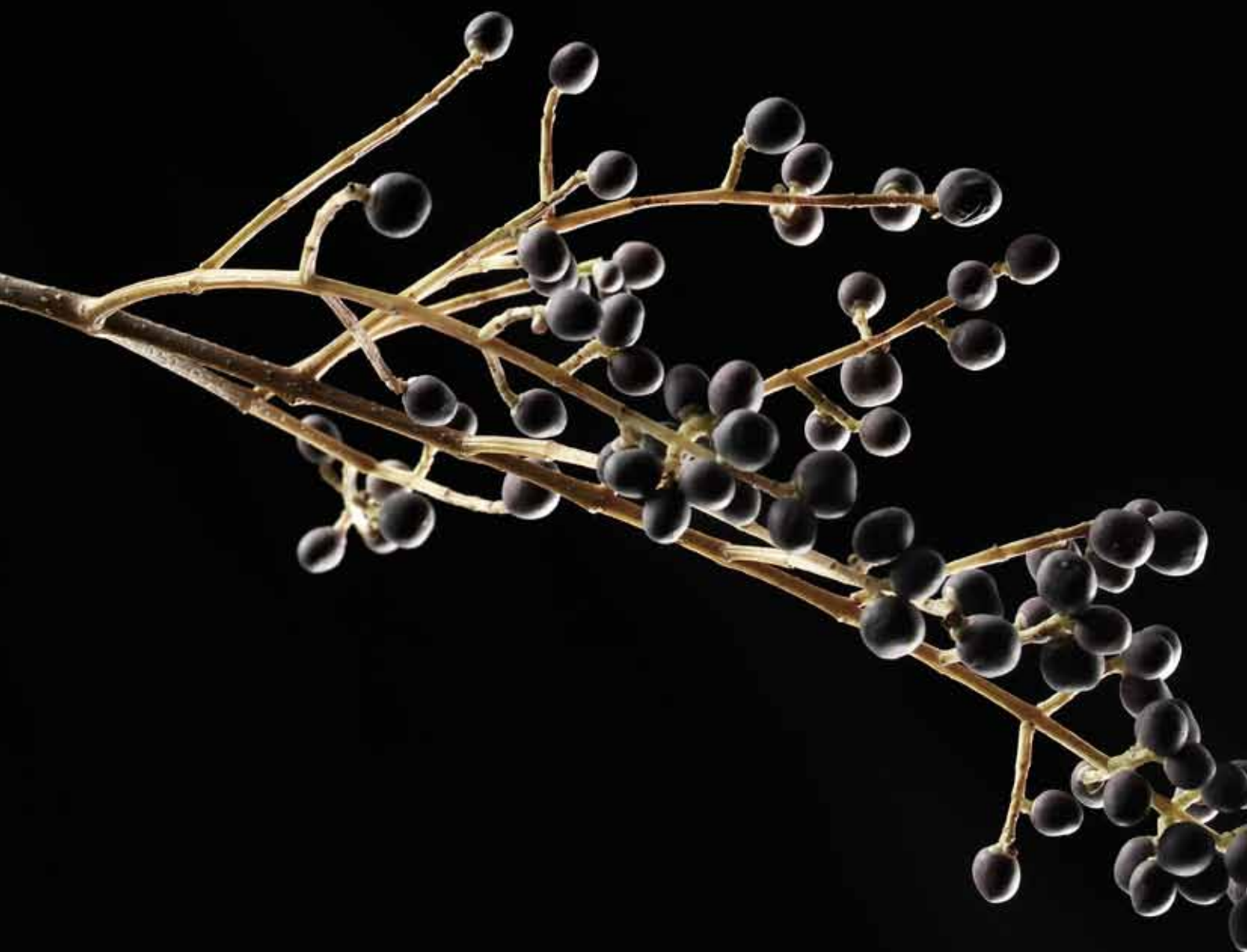
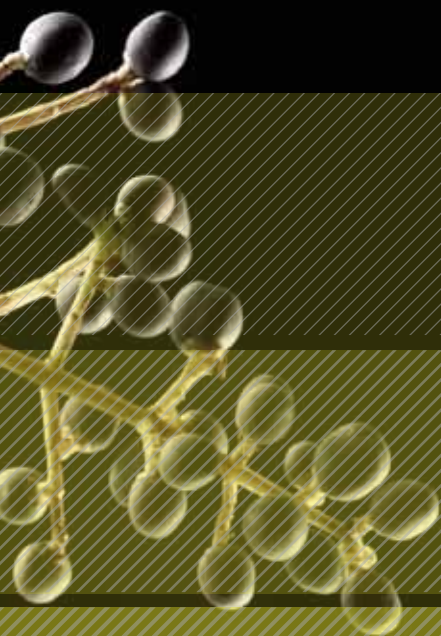
Finanstilsynet skal gjennomføre regelmessige nasjonale kriseøvelser, sørge for et godt samarbeid med andre berørte nasjonale myndigheter, delta i internasjonale kriseøvelser og i internasjonalt tilsynssamarbeid for grensekryssende institusjoner. Finanstilsynet skal bidra til at garantiordningene, inkludert innskuddsgarantien, fungerer etter hensikten og blir praktisert slik at ulempene ved en krise blir minst mulig for den enkelte kunde. Videre skal Finanstilsynet ivareta ansvaret sitt knyttet til Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur slik at eventuelle kriser på dette området kan håndteres på en tilfredsstillende måte.

VIRKEMIDLER

Finanstilsynets virksomhet er omfattende og krever aktiv bruk av ulike virkemidler, enkeltvis eller i kombinasjon, og i tilsynsarbeidet blir risiko og vesentlighet prioritert.

For å nå målene sine, benytter Finanstilsynet disse virkemidlene i tilsynsvirksomheten:

- tilsyn og overvåking
- forvaltning
- regelverksutvikling
- informasjon og kommunikasjon

NOEN VIKTIGE HENDELSER I 2011

TILSYN OG OVERVÅKING

Norske finansinstitusjoner påvirket av internasjonal uro

Usikkerheten rundt gjeldssituasjonen i en rekke euroland tiltok over sommeren og bidro til betydelig uro i de internasjonale finansmarkedene. Norske banker påvirkes gjennom dyrere og mindre tilgjengelige lån i markedet. Kurstap på verdipapirer har bidratt til å redusere livsforsikrings-selskapenes solvenskapital.

Ubetydelig eksponering mot stater med høy statsgjeld

Finanstilsynets kartlegging i juni viste at norske finansinstitusjoner hadde ubetydelig direkte eksponering mot de gjeldsutsatte eurostatene Hellas, Irland, Portugal, Spania og Italia.

Europeisk stresstest av forsikringselskaper

I juli offentliggjorde den europeiske tilsynsmyndigheten for forsikring og tjenestepensjon (EIOPA) resultater fra stresstester som ble utført i samarbeid med nasjonale tilsynsmyndigheter av forsikringselskapene i EU, Island, Liechtenstein, Norge og Sveits. Selskaper som dekket minst 50 prosent av de nasjonale markedene for livsforsikring og skadeforsikring deltok i testen. Hovedinntrykket var at de europeiske forsikringselskapene var robuste.

Europeisk stresstest av banker

I juli ble det offentliggjort resultater fra stresstester av europeiske banker som ble utført i regi av den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) i samarbeid med nasjonale tilsynsmyndigheter. DNB Bank (tidligere DnB NOR Bank) deltok, og passerte testen med god margin. Formålet med stresstesten var å vurdere om europeiske banker er tilstrekkelig kapitalisert til å takle nye økonomiske nedgangstider og store utlånstap.

Plan for oppkapitalisering av europeiske banker

EBA offentliggjorde i oktober en plan for å oppkapitalisere europeiske banker basert på nye og høyere krav. Finanstilsynet støttet forslaget, og ba banker som lå under eller rundt 9 prosent ren kjernekapital om å legge fram planer for hvordan de skal oppfylle minst 9 prosent dekning av ren kjernekapital innen utgangen av første halvår 2012.

Lav inntjening for verdipapirforetakene

Mot slutten av 2011 var verdipapirmarkedene preget av den internasjonale finansuroen, og inntektsnivået for verdipapirforetakene var det laveste siden 2004.

Undersøkelse av salg av spareprodukter

21 verdipapirforetaks og bankers salg av kompliserte spareprodukter ble undersøkt i andre halvår 2010 og første halvår 2011. Undersøkelsen viste blant annet at kundene ikke får tilstrekkelig informasjon ved kjøp av kompliserte spareprodukter.

Konsesjonene til to verdipapirforetak tilbakekalt

Finanstilsynet tilbakekalte i mars 2011 to verdipapirforetaks tillatelser til å yte investeringstjenester etter at de hadde begått alvorlige og systematiske overtredelser av verdipapirhandelloven. Begge foretakene klaget på avgjørelsen til Finansdepartementet, men vedtakene ble opprettholdt.

Fire verdipapirforetak anmeldt for shortsalg

Finanstilsynet anmeldte 30. juni fire verdipapirforetak til ØKOKRIM for overtredelse av verdipapirhandellovens bestemmelse om shortsalg. Samtlige foretak har vedtatt forelegg på 400 000 kroner.

To eiendomsmeglingskonesjoner tilbakekalt

I to eiendomsmeglingsforetak ble det konstatert grove regelverksbrudd. I begge tilfellene ble både foretakenes tillatelse til å drive eiendomsmegling og meglernes personlige tillatelser til å være ansvarlig megler tilbakekalt.

Oppfølging og sanksjonering av manglende etterutdanning hos regnskapsførere

Finanstilsynet tilbakekalte autorisasjonen til mange regnskapsførere grunnet manglende obligatorisk etterutdanning.

Tematilsyn hos revisorer

I 2011 gjennomførte Finanstilsynet et tematilsyn rettet mot revisors uavhengighet, som er sentral for revisorrollen. Omfanget av tilleggstjenester til revisjonsklient ble kontrollert. Det ble ikke avdekket vesentlige brudd på lovkrav, men revisors dokumentasjon av vurderingene kan forbedres.

FORVALTNING

Ny tilsynsstruktur i Europa

Tilsynsstrukturen i Europa ble endret fra 1. januar 2011. Den nye strukturen består av et europeisk råd for systemrisiko og tre tilsynsmyndigheter som dekker bank-, verdipapir- og forsikringsområdet (European Banking Authority – EBA, European Securities and Markets Authority – ESMA og European Insurance and Occupational Pensions Authority – EIOPA). Finanstilsynet deltar som observatør i disse tilsynsmyndighetene.

Samarbeidsavtale med det amerikanske revisortilsynet

Finanstilsynet inngikk i september samarbeidsavtale med det amerikanske revisortilsynet PCAOB (The Public Company Accounting Oversight Board). Avtalen innebærer at Finanstilsynet og PCAOB kan gjennomføre felles tilsyn med revisjonsselskaper som er registrert både hos Finanstilsynet og PCAOB. To fellestilsyn ble gjennomført i samsvar med avtalen.

Strengere retningslinjer for utlån til boligformål

På bakgrunn av høy og økende gjeld hos husholdningene og sterk vekst i boligpriser fastsatte Finanstilsynet 1. desember 2011 nye retningslinjer for bankenes utlånspraksis til boligformål. Boliglån skal normalt ikke overstige 85 prosent av boligens markedsverdi, der belåningsgraden omfatter alle lån med pant i boligen. Bankene må også ta høyde for en renteøkning på fem prosentpoeng når de vurderer kundenes betjeningsevne.

Høringsuttalelse om Finanskriseutvalgets utredning

Finanstilsynet avga uttalelse til Finansdepartementet om Finanskriseutvalgets utredning i mai. Tilsynet sluttet seg i hovedsak til utvalgets tilrådinger, og understreket blant annet behovet for god overvåking av systemrisiko.

Pålegg om å endre markedsføring og salg av produktpakker

Bankene måtte endre markedsføringen og salget av produktpakker etter at Finanstilsynet i juni konkluderte med at DnB NOR Banks helkunde-konsept var i strid med finansieringsvirksomhetsloven og forskriften om produktpakker.

Driftsproblemer i betalingssystemer

Etter driftsproblemer og nedetid i april i betalingssystemer som EDB ErgoGroup ASA drifter på vegne av bankene, innførte Finanstilsynet i juni strengere krav til bankenes beredskap og oppfølging av leverandører av IKT-infrastruktur.

Warren Bank avvikler bankvirksomhet

Warren Bank AS leverte tilbake bankkonsesjonen sin i mai 2011 etter at den hadde varslet Finanstilsynet om at konsernet ikke oppfylte minstekrav til ansvarlig kapital på konsolidert basis.

Endringer i sparebanksektoren

Finanstilsynet tilrådte i mars 2011 at SpareBank 1 SR-Bank kunne omdannes til allmennaksjeselskap, såkalt aksjesparebank, og at det ble opprettet en sparebankstiftelse. Finansdepartementet ga i juni tillatelse til omdanning av banken. Videre tilrådte Finanstilsynet i juli at Sparebanken Vest og Sparebanken Hardanger fikk tillatelse til å slå seg sammen med Sparebanken Vest som overtakende bank. Finanstilsynet anbefalte også at Rygge-Vaaler Sparebank og Halden Sparebank kunne slå seg sammen med Rygge-Vaaler Sparebank som overtakende bank. Finansdepartementet ga tillatelse til sammenslåingene i oktober.

Forslag til endringer i revisorloven

Som følge av bortfallet av revisjonsplikten for mindre virksomheter, har revisjonsbransjen utviklet nye tjenester. Finanstilsynet foreslo i november endringer i revisorloven som vil føre til at flere revisortjenester enn i dag blir omfattet av regelverket.

Utvidet plikt til å ta opp telefonsamtaler

Verdipapirforetakenes plikt til å ta opp telefonsamtaler ble i verdipapirforskriften fra 1. april 2011 utvidet til å omfatte ytelsen av samtlige investeringstjenester med unntak av drift av multilaterale handelsfasiliteter.

Nye kompetansekrav for eiendomsmeglere

Fra 1. juli trådte nye kompetansekrav for eiendomsmeglere i kraft. Finanstilsynet fulgte opp etterlevelsen i bransjen i løpet av høsten 2011.

REGELVERK

Strengere kapitaldekningsregler fra 2013

EU-kommisjonen foreslår strengere kapitaldekningsregler for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. EU-rådet og EU-parlamentet behandler forslaget med sikte på at det skal tre i kraft 1. januar 2013.

Nytt soliditetsregelverk for forsikring

De nye reglene for forsikringsselskapene i EØS, Solvens II, er foreslått å tre i kraft 1. januar 2013. Finanstilsynet utarbeidet lovforslag og høringsnotat for gjennomføringen av regelverket i Norge, som ble oversendt Finansdepartementet i august.

Forslag til endringer i virksomhetsreglene for livsforsikring

Finanstilsynet foreslo i mars endringer i virksomhetsreglene for livsforsikring som kan understøtte langsiktig forvaltning av pensjonsmidlene og bidra til økt soliditet i livsforsikring. Dette er et ledd i arbeidet mot innføring av nytt soliditetsregelverk for forsikring.

ORGANISASJON OG RESSURSBRUK

Styret i Finanstilsynet har etter lova det overordna ansvaret for verksemda i Finanstilsynet og behandlar mellom anna viktige fagsaker i samband med forskrifter og konsesjonar, budsjett og tiltaksplanar. Styret har fem medlemmer. Medlemmene og varamedlemmene blir oppnemnde av Finansdepartementet for ein periode på fire år. Styreleiar Endre Skjørestad blei oppnemnd frå 15. april 2010.

STYRET

Slik var styret sett saman i 2011:

Advokat

Endre Skjørestad
leiar

Assisterande direktor

Vivi Lassen
nestleiar

Professor

Hilde C. Bjørnland
styremedlem

Professor

Mette Bjørndal
styremedlem

Tidlegare banksjef

Harald Indresøve
styremedlem

Professor

Beate Sjøfjell
første varamedlem

Avdelingsdirektør

Jostein Skaar
andre varamedlem

Direktør i Noregs Bank

Birger Vikoren
observatør i 2011

Direktør i Noregs Bank

Kristin Gulbrandsen
ny observatør i styret frå
5. januar 2012

Direktør

Arild J. Lund
vararepresentant

To representantar som er valde av og blant dei tilsette, supplerer styret når administrative saker skal behandlast. Frå februar 2011 har desse representert dei tilsette:

Tilsynsrådgivar

Aud Kogstad

Spesialrådgivar

Anders N. Kvam

Vararepresentantar var fungerande seksjonssjef **Ole-Jørgen Karlsen**, tilsynsrådgivar **Anne-Kari Tuv** og spesialrådgivar **Jo-Kolbjørn Hamborg**.

I 2011 hadde styret elleve ordinære styremøte og tre ekstraordinære styremøte. Styret behandla 30 administrative saker og 54 fagsaker til vedtak. I tillegg fekk styret 22 administrative saker og 76 fagsaker til orientering. Til saman behandla styret 182 saker. Styret får òg i kvart møte munnleg orientering om nokre aktuelle saker.

STYRET I FINANSTILSYNET

Endre Skjørestad
*Advokat/partnar i HAVER
 Advokatfirma ANS*

Vivi Lassen
*Assisterende direktør,
 Direktoratet for
 forvaltning og IKT*

Hilde C. Bjørnland
*Professor ved
 Institutt for samfunnsøkonomi,
 Handelshøyskolen BI*

Mette Bjørndal
*Professor ved Institutt for
 foretaksøkonomi,
 Norges Handelshøyskole*

Harald Indresøvd
*Tidlegare banksjef,
 SpareBank 1 Søre Sunnmøre*

Beate Sjøfjell
*Professor ved
 Institutt for privatrett,
 Universitetet i Oslo*

Jostein Skaar
*Avdelingsdirektør for
 marknadsavdeling for finans,
 telekom og transport,
 Konkurransetilsynet*

Birger Vikøren
*Direktør og fungerande leiar
 i Noregs Bank Finansiell
 stabilitet*

Aud Kogstad
*Tilsynsrådgivar, avdelings-
 koordinator i avdeling for
 rekneskaps- og revisortilsyn*

Anders N. Kvam
*Spesialrådgivar, koordinator for
 forbrukarspørsmål i staben til
 finanstillensdirektøren*

Foto: CF-Wesenberg@kolonihaven.no

LEIARGRUPPA I FINANSTILSYNET

Morten Baltzersen
Finanstilsynsdirektør

Eirik Bunæs
Direktør for marknadstilsyn

Emil R. Steffensen*
*Direktør for finans- og
forsikringstilsyn*

Cecilie Ask
Juridisk direktør

Anne Merethe Bellamy
*Direktør for rekneskaps- og
revisortilsyn*

Kjetil Karsrud
Kommunikasjonsdirektør

Gun Margareth Moy
Administrasjonsdirektør

* Permisjon frå 29. september 2011 til 29. februar 2012. Erik Lind Iversen var fungerande direktør i permisjonsperioden.
Foto: CF-Wesenberg@kolonihaven.no

ADMINISTRASJON, PERSONALE OG LIKESTILLING

Ny direktør i Finanstilsynet

Direktøren for Finanstilsynet blir oppnemnd av Kongen i statsråd for ein periode på seks år. **Bjørn Skogstad Aamo** gjekk av i april 2011 etter å ha vore tilsynsdirektør i 18 år. Direktør for finans- og forsikringstilsyn i Finanstilsynet, **Emil R. Steffensen**, blei 13. april 2011 konstituert av Finansdepartementet som finanstilsynsdirektør i perioden 15. april – 15. august 2011.

Morten Baltzersen blei i statsråd 1. april 2011 tilsett som ny finanstilsynsdirektør for ein periode på seks år, og han tok til i stillinga 15. august.

TAL OG FAKTA OM TILSYNET

Ved utgangen av 2011 var det 275 fast tilsette i Finanstilsynet, mot 261 ved utgangen av 2010. Av dei fast tilsette er 52 prosent kvinner. I leiargruppa var det 43 prosent kvinner i 2011. Av alle som har leiaransvar, var det 53 prosent kvinner. Lønna til kvinnene var i gjennomsnitt 89,1 prosent av lønna til mennene i 2011, mot 85,9 prosent i 2010.

Lønna til direktøren var 1 298 000 kroner ved utgangen av 2011. Fast årleg honorar til styreleiaren var 220 000 kroner, til nestleiareren 150 000 kroner og til styremedlemmene 130 000 kroner. Til første varamedlem var honoraret 110 000 kroner og til andre varamedlem 35 000 kroner i tillegg til 9000 kroner per møtedeltaking.

Likestillingsarbeid

Likestillingsarbeidet er forankra i arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet. Ein eigen tillitsvald for likestilling møter fast i utvalet. Utvalet behandlar jamleg lønnsstatistikk for kvar stillingsgruppe og for heile Finanstilsynet for å følgje med på utviklinga i likelønn. Det er eit prioritert område i den interne lønnspolitikken. Utvalet behandlar òg andre spørsmål om likestilling. Tilsynets handlingsplan for likestilling til tilsynet, som blei vedteken i februar 2007, er laga på grunnlag av eit breitt likestillingsomgrep. Såleis gjeld han òg mellom anna etnisk bakgrunn, funksjonshemming og alder.

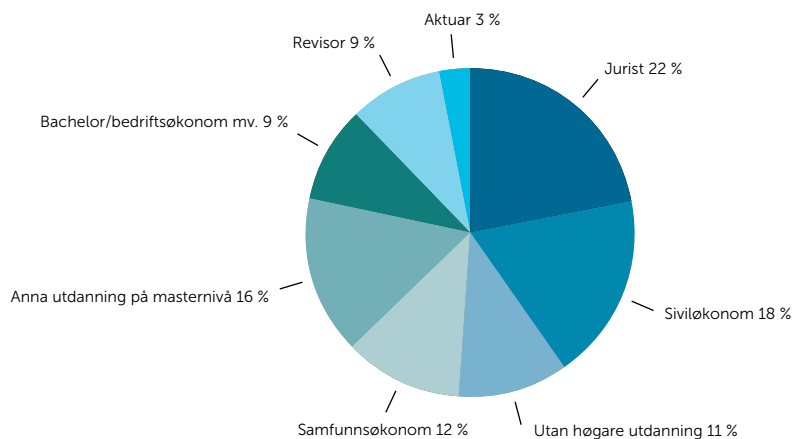
Personalpolitikk og kompetanse

Sentralt i Finanstilsynets lønns- og personalpolitikk står tiltak for å rekruttere, utvikle og behalde medarbeidarar med høg kompetanse innanfor tilsynsområda. Finanstilsynet har gjennom aktiv bruk av verkemiddel sikra at tilsynet har den kompetansen det treng for å utføre oppgåvene sine på ein god og effektiv måte. Ved utgangen av 2011 hadde Finanstilsynet 71 medarbeidarar med solid erfaring, normalt meir enn fem års arbeid, frå bransjane under tilsyn. Blant dei tilsette har 89 prosent høgare utdanning.

Utskiftingsprosenten blant medarbeidarane var på 6,5 i 2011, mot 9 i 2010. Utskiftingsprosenten er på eit akseptabelt nivå og medverkar til at tilsynet har både medarbeidarar med lang tilsynserfaring og medarbeidarar med høg kompetanse som er utvikla internt. Eit viktig verkemiddel for å få til dette har vore ein fleksibel lønns- og personalpolitikk.

I 2011 blei det lyst ut 28 stillingar, mot 52 i 2010. Av utlysingane var seks interne, mot 16 i 2010. Til saman var det 639 søkjarar i 2011, mot 938 i 2010.

FIGUR 1: UTDANNINGSFORDELINGA PER 31.12.2011

SAKER OG SAKSBEHANDLINGSTID

Inkluderende arbeidsliv

Finanstilsynet er omfatta av IA-avtalen og legg stor vekt på førebygging og oppfølging av sjukefråvær. Det krev eit nært samarbeid mellom Finanstilsynet, bedriftshelsetenesta og NAV. Arbeidsmiljøutvalet følgjer opp sjukefråværet og tilrår tiltak ved behov. Arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet vurderer jamleg omfanget av sjukefråværet og om det er formålstenleg å setje i verk tiltak. Sjukefråværet auka til 3,6 prosent i 2011 frå 3,4 prosent i 2010.

IA-avtalen skal hindre at søkjarar med redusert funksjonsevne blir diskriminerte, og bidra til å heve den reelle pensjonsalderen. Finanstilsynet understrekar målsetjinga om mangfald med tanke på etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder i stillingsutlysingar. Minst éin søkjar frå underrepresenterte grupper skal alltid kallast inn til intervju så sant kvalifikasjonskrava er oppfylte.

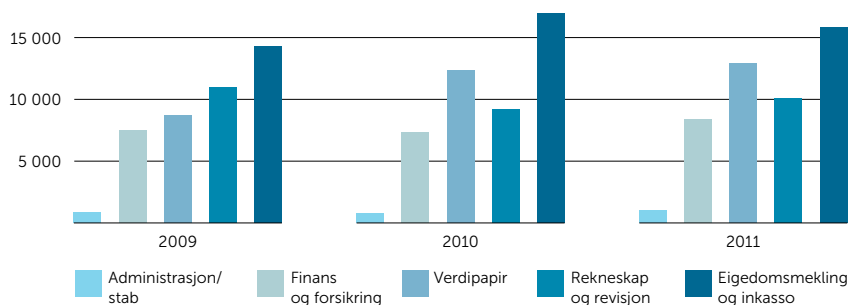
I tråd med strategien er det sett opp konkrete mål for saksbehandlingstida for eit utval forvaltningssaker og for tilsynsrapportar og -merknader. For dei fleste forvaltningssakene er målet at 90 prosent skal vere ferdig behandla innan 30 dagar. For enkelte kompliserte sakstypar er det sett lengre frist. Fristen for tilsynsrapportar og merknader varierer noko mellom dei ulike tilsynsområda.

På alle område, med unntak av forvaltningssaker der fristen er 30 dagar, blei det registrert ei forbetring i 2011 samanlikna med 2010. Måloppnåinga er framleis ikkje tilfredsstillande, og det er derfor nødvendig å vidareføre arbeidet med å redusere saksbehandlingstida. Som tidlegare er det størst rom for forbetring på forvaltningssaker med lengre frist enn 30 dagar. Hovudårsaka er godkjenning av vedtekter på verdipapiriområdet, der måloppnåinga var 31 prosent i 2011.

TABELL 1: SAKSBEHANDLINGSTIDA I FINANSTILSYNET I 2011

	2010		2011	
	Saker	Måloppnåing	Saker	Måloppnåing
Forvaltningssaker totalt med mål for saksbehandlingstid	3 546	78 %	3 578	77 %
– Forvaltningssaker der fristen er 30 dagar	3 425	79 %	3 472	78 %
– Forvaltningssaker med lengre frist enn 30 dagar	121	53 %	106	55 %
Tilsynsrapportar	222	81 %	229	87 %
Tilsynsmerknader	189	72 %	187	81 %

FIGUR 2: REGISTRERTE SAKSDOKUMENT – FAGOMRÅDE

	2009	2010	2011
Saksdokument totalt	42 241	46 470	48 156

Talet på registrerte saksdokument til og frå Finanstilsynet auka i 2011 med 1686 samanlikna med 2010. Årsaka til auken er mellom anna innføringa av ny eigedomsmeklingslov som førte til fleire forvaltingsoppgåver. Den mellomelse forenkla behandlinga av konsesjon for betalingsforetak og fleire produktmeldingar frå livsforsikringsselskap førte òg til auka mengd saksdokument for finans- og forsikringsområdet. Årsaka til nedgangen i mengda saksdokument for rekneskap og revisjon er at talet på meldingar til Finanstilsynet om revisors fråtreiding blei redusert mot slutten av året.

Dokumentinnsyn hos Finanstilsynet

I 2011 fekk Finanstilsynet til saman 900 førespurnader om innsyn med bestillingar på 3210 dokument. I alt 2335 av dokumenta var heilt offentlege, 197 dokument blei sende ut som offentlege versjonar, og 678 dokument blei ikkje utleverte fordi dei var heilt unnatekne frå offentleg innsyn. På årsbasis var det ein svak nedgang i innsynsførespurnadene etter at tilsynet blei knytt til den nye offentlege elektroniske postjournalen som er felles for statlege etatar, OEP, i juli 2010. Dei fleste innsynsbestillingane kjem no via denne portalen.

TABELL 2: INNSYNSKRAV – DOKUMENT

	2009	2010	2011
Bestillingar	3 155	3 531	3 210
Ikkje utleverte	248	342	678

Sikkerheit og beredskap

Finanstilsynet ønskjer å vere ei tillitvekkjande og påliteleg verksemd, og tilsynet legg vekt på at det har eit sikkerheitsansvar både overfor føretak under tilsyn, dei tilsette og sentrale myndigheiter. Det blir derfor arbeidd kontinuerleg med sikkerheit og beredskap både på kjerneområdet til verksemda og i eigen organisasjon. Finanstilsynet følgjer sikkerheitsreglementet til Noregs Bank som omfattar fysisk sikring og beredskap knytt til kontorlokala. Finanstilsynet har eigne sikkerheits- og beredskapsplanar for dei ulike tilsynsområda på den finansielle marknaden, medrekna den tekniske infrastrukturen. For dei interne IKT-løysingane og den tekniske infrastrukturen gjeld eit eige sikkerheitsreglement. Det blir jamleg gjennomført sikkerheitstestar på IKT-området. Det er etablert ein sekundær driftsstad som beredskap i ein krisesituasjon.

I samband med terrorangrepet 22. juli sette Finanstilsynet ned ei kriseberedskapsgruppe som vurderte moglege konsekvensar.

ØKONOMI

Utgifter

Stortinget fastset budsjettet til Finanstilsynet som ein del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2011 var opphavleg på 303,9 millionar kroner.

I tillegg blei det løyvd 2,5 millionar kroner som kompensasjon for lønnsoppgjeret, 1,3 millionar kroner til å dekkje auka kontingentar for deltaking i tilsynsmyndigheitene i EU, 1,8 millionar kroner til oppgradering av system for utveksling av elektroniske transaksjonsrapportar med andre EØS-land og 0,6 millionar kroner til å dekkje meirverdiavgiftsplikta for utgifter som Finansinspeksjonen i Sverige vidarefakturerer til Finanstilsynet i Noreg. Inkludert overførte midlar på 7,6 millionar kroner frå 2010 og refusjonar på 3,8 millionar kroner i foreldre- og sjukepengar, var den samla disponible utgiftsramma etter dette 321,5 millionar kroner. Utgiftene totalt summerte seg

til 311,5 millionar kroner, ein auke på 6,3 prosent. Dei samla lønnsutgiftene auka med 10,5 prosent, og utgiftene til varer og tenester blei reduserte med 3,1 prosent. Dei totale utgiftene til Finanstilsynet var 10,5 millionar kroner mindre enn det disponible budsjettet. Ubrukte midlar blei overførte til 2012.

På same måten som for andre statlege verksemdar som inngår i statsrekneskapen, blir rekneskapen til Finanstilsynet ført etter kontantprinsippet. Rekneskapen blir ført etter kontoplanen for statsrekneskapen, som byggjer på ei artsgruppering av utgifter og inntekter. Finanstilsynet har med utgangspunkt i denne planen sett opp ei formålgruppering av utgiftene. Hovudgruppering etter formål går fram av tabell 3.

I det avsluttande revisjonsbrevet av 25. mai 2011 om rekneskapen for 2010 går det fram at Riksrevisjonen ikkje hadde vesentlege merknader til rekneskapen eller måten Finanstilsynet hadde gjennomført budsjettet på.

TABELL 3: REKNESKAP

	2009	2010	2011
Lønnsutgifter	175 516	202 491	223 685
Av dette:			
Lønn og sosiale utgifter (alle stillingar)	169 745	197 486	220 094
Ekstrahjelp/vikarar	4 975	4 002	2 792
Andre lønnsutgifter (styre / råd / andre honorar)	796	1 003	799
Varer og tenester	91 220	90 553	87 794
Av dette:			
Driftsutgifter	43 957	38 780	29 762
Informasjon	2 728	2 154	1 843
Administrative reiser og møte, kontingentar	7 863	8 355	9 988
Inspeksjonsreiser og anna tilsynsarbeid	3 754	3 467	2 972
OU-arbeid, leiar- og kompetanseutvikling	4 318	5 657	5 511
IKT-utgifter	28 600	32 140	37 818
Sum utgifter	266 736	293 044	311 479
Utlikning	217 034	246 508	280 933
Prospektgebyr		3 775	7 151
Overførte midlar	8 200	5 237	7 627
Refusjon foreldre- og sykepengar	6 556	4 407	4 272
Sum inntekter	231 790	259 927	299 591

Tal i heile tusen kroner

Summen for utgifter i 2011 auka med 6,3 prosent samanlikna med 2010. Det er særleg lønnsutgiftene som aukar. Det kan forklarast med fleire tilsette og den generelle lønnsauken. Reduksjonen i driftsutgifter var på 9 millionar kroner og skriv seg frå at Finanstilsynet i åra 2009 og 2010 hadde store kostnader i samband med etablering i nye lokale. Auken i IKT-kostnader må sjåast i samanheng med større krav til elektroniske system, både til innrapportering, analyse og arbeidsprosessar.

Inntekter

Utgiftene til Finanstilsynet blir etter finanstilsynslova § 9 dekte av institusjonar som er under tilsyn i budsjettåret. Stortinget vedtek derfor ei inntektsløyving som er lik utgiftsløyvinga. Etter lova skal utgiftene fordelast på dei ulike institusjonsgruppene etter omfanget av tilsynsarbeidet. Utgiftene blir derfor kravde inn etterskotsvis. Det blir òg kravd bidrag frå filialar av føretak frå andre EØS-statar.

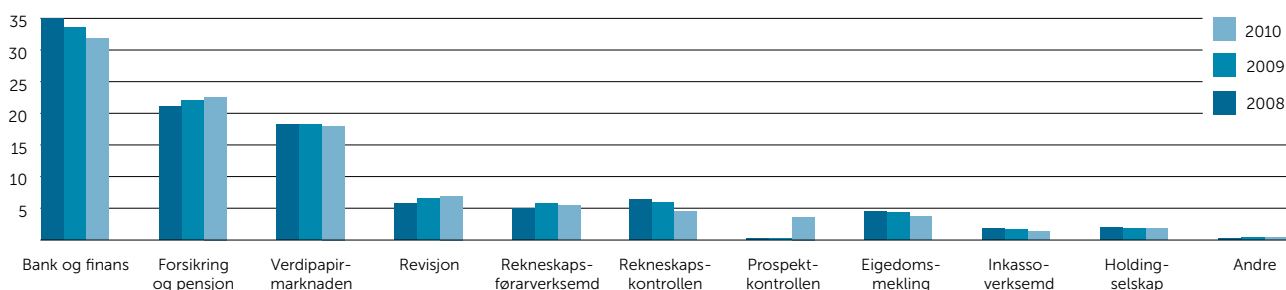
Utlikningsbeløpet for 2010, som skulle innbetalast i 2011, utgjorde 286,1 millionar kroner. At den utlikna summen er mindre enn dei rekneskapsmessige utgiftene, kjem av at utlikninga tek utgangspunkt i budsjettløyvinga, at overførte midlar frå året før blir trekte frå, og at ein del av

utgiftene blir dekte av folketrygda gjennom fødsels- og sjukepengerefusjonar. Forslaget til utlikning for 2010 blei godkjent av Finansdepartementet 15. juni 2011 etter føregående høyring hos dei aktuelle bransjeorganisasjonane.

I alt 13 407 tilsynseiningar blei omfatta av utlikninga for 2010. Av desse var 76 utanlandske filialar. Den største tilsynsgruppa er rekneskapsførarar, med 9437 einingar. I 2009 var det totalt 12 684 einingar.

Totalt utlikna beløp for 2010 auka med 15,8 prosent samanlikna med 2009. Veksten kjem av fleire forhold, men særleg aukar ressursbehovet for å vareta forpliktingar til å gjennomføre reguleringar og tilsynssamarbeid innanfor EØS.

FIGUR 3: UTLIKNING I PROSENT FORDELT PÅ TILSYNSGRUPPER

RESSURSINNSATS FORDELT PÅ TILSYNSOMRÅDE

TABELL 4: RESSURSINNSATS FORDELT PÅ TILSYNSOMRÅDE

	2009		2010		2011	
	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent
Bankar	47,6	21,1	49,8	20,8	50,6	20,1
Finansieringsselskap	2,3	1,0	2,3	1,0	2,8	1,1
Kredittføretak	3,1	1,4	3,2	1,3	2,7	1,1
Forsikringsselskap	31,0	13,8	33,6	14,1	36,6	14,5
Holdingselskap	3,1	1,4	3,4	1,4	1,4	0,5
Pensjonskassar og -fond	6,3	2,8	7,6	3,2	7,3	2,9
Verdipapirmarknaden	36,3	16,1	37,3	15,6	42,4	16,8
Prospektkontrollen			6,5	2,7	9,2	3,7
Eigedomsmeklarar	8,7	3,9	7,8	3,3	9,0	3,6
Inkassoføretak	2,9	1,3	2,8	1,2	3,9	1,5
Revisorar	12,1	5,4	13,1	5,5	14,1	5,6
Rekneskapsregelverk o.a.	0,2	0,1	0,4	0,2	0,7	0,3
Rekneskapskontroll	8,9	3,9	7,9	3,3	6,9	2,8
Rekneskapsførarar	9,2	4,1	10,1	4,2	11,6	4,6
Andre	4,2	1,9	2,7	1,1	2,6	1,0
Ufordelt	49,0	21,8	50,5	21,1	50,1	19,9
Sum	225	100	239	100	252	100

SENTRALE TAL FRÅ TILSYNSVERKSEMDA

TABELL 5: OVERSIKT OVER TAL PÅ FØRETAK UNDER TILSYN PER 31.12.

	2007	2008	2009	2010	2011
Bankar og finansinstitusjonar					
Sparebankar	123	121	118	113	111
Forretningsbankar	16	18	20	20	19
Finansieringsføretak	41	46	59	57	56
Filialar i utlandet av norske bankar og andre kredittinstitusjonar	16	13	16	17	14
Filialar i Noreg av utanlandske bankar og kredittinstitusjonar	32	46	44	35	42
Betalingsføretak					
Betalingsføretak ¹	–	–	–	1	17
E-pengeføretak					
E-pengeføretak	3	3	3	3	3
Forsikring					
Livsforsikringsselskap	10	11	12	12	12
Skadeforsikringsselskap	44	45	45	44	43
Sjøtrygdslag	13	13	13	13	13
Brannkassar	20	20	20	20	20
Filialar i utlandet av norske forsikringsselskap ²		9	11	5	12
Filialar i Noreg av utanlandske forsikringsselskap	46	44	41	43	37
Forsikringsformidlingsføretak ³	91	103	97	98	99
Private pensjonskassar	86	81	76	66	63
Kommunale pensjonskassar	29	30	31	31	32
Pensjonsfond	17	15	9	8	7
Holdingselskap					
Holdingselskap	12	12	11	11	11
Verdipapirinstitusjonar					
Verdipapirføretak	132	154	150	154	143
Filialar i Noreg av utanlandske verdipapirføretak	10	13	17	17	19
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	23	22	26	27	29
Oppgjerssentralar	3	3	3	3	3
Verdipapirsentral	1	1	1	1	1
Regulerte marknader, inkl. børsar	6	5	6	4	4
Revisorar					
Revisorar	5 670	5 777	5 943	6 210	6 484
Revisjonsselskap	789	825	820	776	674
Rekneskapsførarar					
Rekneskapsførarar	7 966	8 340	8 780	9 260	9 971
Rekneskapsførarselskap	2 691	2 676	2 693	2 691	2 817
Eigedomsmekling					
Eigedomsmeklarføretak	717	611	516	550	530
Advokatar med eigedomsmekling i eigen praksis	1 324	1 307	1 346	1 294	1 317
Inkassoverksemd					
Inkassoføretak	112	110	105	102	96
Oppkjøpsføretak	8	5	6	5	5

Finanstilsynet har i tillegg rekneskapskontroll med den finansielle rapporteringa til om lag 230 noterte føretak.

Nets Norway og EDB ErgoGroup ASA er ikkje under direkte tilsyn frå Finanstilsynet, men er relevante for tilsynsverksemda til Finanstilsynet som leverandørar av tekniske løysingar for norske finansinstitusjonar.

TABELL 6: TAL PÅ STADLEGE TILSYN FORDELT PÅ INSTITUSJONSTYPAR (INKL. IT-TILSYN*)

	2007	2008	2009	2010	2011
Bank/finans	49	37	58	70	53
Betalingsføretak	–	–	–	–	1
E-pengeføretak	–	–	–	–	–
Holdingselskap	–	–	–	–	–
Forsikringselskap	6	6	8	12	14
Forsikringsformidlingsføretak	3	3	7	6	7
Pensjonskassar og fond	2	6	4	8	2
Verdipapirføretak	20	19	21	24	19
Andre verdipapirinstitusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	6	1	3	5	8
Revisorar	22	29	47	87	47
Rekneskapsførarar	41	60	49	58	56
Eigedomsmeklarar	51	66	30	49	93
Inkassoføretak	6	13	12	13	12
Datasentralar/IKT-leverandørar	4	4	2	4	5
Andre	–	–	–	1	–

* Det blei gjennomført 23 IT-tilsyn, anten separat eller i samband med ordinære tilsyn i føretaka. I tillegg blei det utført 27 forenkla IT-tilsyn og behandla 4 meldingar mottekne etter lov om betalingssystem, etter undersøking om meldeplikta.

TABELL 7: SAKER SOM ER BEHANDLA ETTER DELEGASJON FRÅ FINANSDEPARTEMENTET

	2007	2008	2009	2010	2011
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	53	46	93	50	23
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	7	7	18	24	18
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	119	140	222	139	204
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet	2	–	–	–	–
Saker behandla etter lov av 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. ⁴	58	208 ⁵	108	95	76
Saker behandla etter lov av 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner	–	–	–	–	–

¹ Betalingsføretak var ny tilsynsgruppe i 2010.

² Det er ingen statistikk på dette før 2008.

³ Det er blitt fleire forsikringsformidlingsføretak etter at lova om forsikringsformidling tok til å gjelde 1. januar 2006. Forsikringsagentføretak som distribuerer forsikringar berre for forsikringselskap med kontorstad i Noreg, er ikkje inkluderte i denne oversikten. Aksessoriske forsikringsagentar, det

vil seie føretak som har forsikringsformidling som ein bigeskjeft, er heller ikkje inkluderte.

⁴ Lova tok til å gjelde 1. juli 2006, men delar av den tidlegare lova om forsikringsverksemd gjaldt fram til 1. januar 2008.

⁵ Dei mange vedtaka i 2008 kjem i hovudsak av at lova om forsikringsverksemd innførte konsesjonsplikt for pensjonskassane.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

KOMMUNIKASJON RETTA MOT FØRETAK OG BRANSJAR

Ein av dei viktigaste kanalane for kommunikasjon med omverda er brev som Finanstilsynet skriv. I 2011 blei det samla sendt ut 19 595 brev (utgåande dokument). Det er ei sentral målsetjing i all kommunikasjon og informasjon at språket skal vere klart og forståeleg for mottakarane.

Presiseringar av regelverk, rapporteringsvarsel og saker som føretaka og bransjane må ta omsyn til, blir oftast formidla i form av rundskriv. I 2011 sende Finanstilsynet ut 31 rundskriv.

Seminar og foredrag

Ein viktig del av Finanstilsynets kommunikasjon med bransjane skjer gjennom seminar og foredragsverksemd. Mellom anna arrangerer tilsynet kvart år seminar for verdipapirføretaka og forvaltningsselskapa for verdipapirfond.

I samband med at Bjørn Skogstad Aamo gjekk av som finanstilsynsdirektør i april, blei det arrangert eit fagseminar i Oslo Militære Samfund om utfordringar for tilsynet i åra framover. På seminaret deltok mellom anna representantar frå finansnæringa og bransjeorganisasjonane, Finansdepartementet, Noregs Bank og samarbeidande myndigheiter.

Samarbeid

Tilsynet har eit omfattande kontaktnett og har faste møte med mellom anna samarbeidande myndigheiter i Noreg og internasjonalt, og med ulike bransjeorganisasjonar.

KOMMUNIKASJON RETTA MOT ALLMENTA

I løpet av året sende Finanstilsynet ut 49 pressemeldingar. Det blei òg arrangert to pressekonferansar og ein pressebrief. I mars la tilsynet fram rapportane *Finansielt utsyn 2011* og *Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS)* om bruken av informasjons- og kommunikasjonsteknologi i finanssektoren, og i tillegg årsmeldinga for 2010. I september la tilsynet fram rapporten *Finansielle utviklingstrekk 2011*. Desse rapportane analyserer og vurderer utviklinga og risikoen i finansmarknaden og moglege kjelder til framtidige stabilitetsproblem i den norske finanssektoren.

Finanstilsynet fekk brei dekning i media i 2011. I første halvår fekk mellom anna tilsynet si undersøking av sal av finansielle instrument frå bankane merksemd. Dei auka krava til bankane om betre beredskap og oppfølging av leverandørar av IKT-infrastruktur etter driftsproblem i nettbankar og betalingssystem blei også omtalte. I andre halvår la tilsynet fram nye retningslinjer for bankane sin utlånspraksis til bustadformål. Forslaget blei mykje diskutert, og det var mange oppslag i media om dette.

www.finanstilsynet.no

Nettstaden er hovudkanalen for informasjon frå tilsynet. Der finst det informasjon om regelverk, konsesjonskrav, rapportering o.a. som gjeld dei ulike verkeområda. På nettstaden blir ulike rapportar, analysar, regelverk og aktuelle saker publiserte, i tillegg til mellom anna rundskriv og pressemeldingar. Sentrale lover og forskrifter er òg omsette til engelsk.

Den mest brukte tenesta på nettstaden er konsesjonsregisteret. Det er eit søkbart register over alle føretak og personar som er under tilsyn av Finanstilsynet. I tillegg har nettstaden ei oversikt over marknadsåtvaringar mot føretak som ikkje har løyve til å drive lovleg i Noreg.

I 2011 blei det etablert eit presedensregister på nettstaden. Det er ei samling av Finanstilsynets vedtak av prinsipiell karakter og som er retningsgivande for tilsynets praksis og tolking av aktuelle føresegnar i regelverket. Alle presedensvedtaka er knytte opp til lover eller forskrifter.

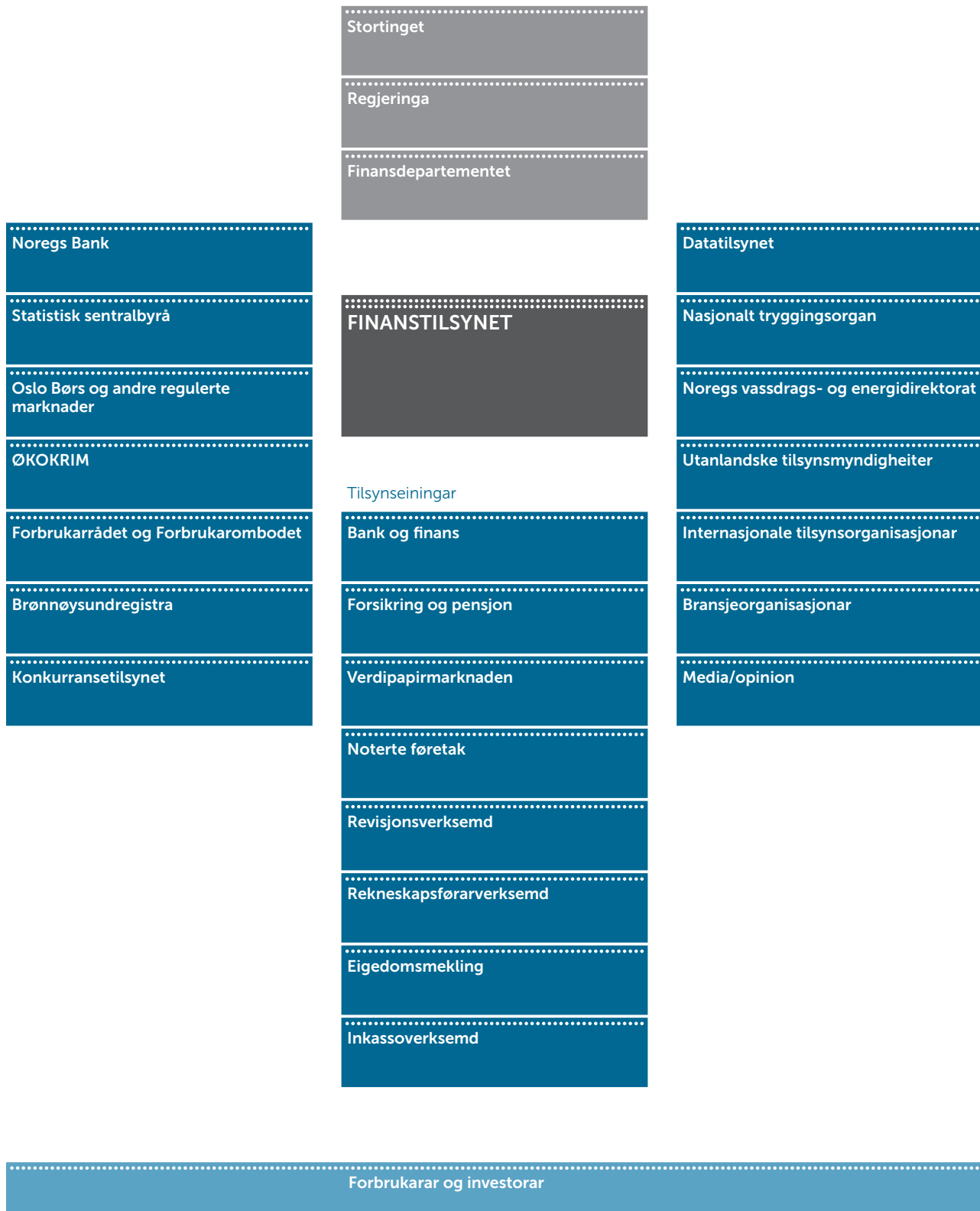
Forbrukarinformasjonen på nettstaden er oppdatert og inneheld informasjon om rettar og plikter som forbrukarane har på dei områda som Finanstilsynet arbeider med. Oppdatert forbrukarinformasjon blei publisert tidleg i 2012.

I 2011 var det 495 000 besøk på nettstaden, 100 000 fleire enn i 2010. Om lag 16 prosent av besøka kom frå brukarar utanfor Noreg.

Informasjon og kommunikasjon er eitt av fire strategiske verkemiddel i tilsynsarbeidet, saman med tilsyn og overvaking, forvaltning og regelverksutvikling. Informasjonstiltaka rettar seg i første rekkje mot føretaka og bransjane Finanstilsynet har tilsyn med.

Finanstilsynet har mange ansvarsområde med omfattande regelverk og komplekse saksforhold. Arbeidet med informasjon og kommunikasjon følgjer prinsippa i den statlege kommunikasjonspolitikken, mellom anna ved at ansvaret følgjer leiaransvaret på dei ulike fagområda.

FINANSTILSYNETS VIKTIGASTE RELASJONAR

FINANSTILSYNETS ARBEID MED FORBRUKARVERN

Finanstilsynet sitt hovudmål om å bidra til finansiell stabilitet og velfungerande marknader er knytt til viktige samfunnsøkonomiske omsyn og ønske om å beskytte forbrukarar og investorar.

Bankkriser og krakk i verdipapirmarknadene kan føre til store samfunnsøkonomiske tap og kostnader for forbrukaren. Finansiell stabilitet og tillit til at bankar og forsikringsselskap kan utøve dei grunnleggjande funksjonane sine, er knytt til fungerande omdeling av kapital og risiko og er ein viktig føresetnad for godt forbrukarvern.

På viktige område forvaltar føretak som Finanstilsynet har tilsyn med, kapital for kundane sine, til dømes innskytarar i bankar, forsikringstakarar og investorar i verdipapirmarknadene. Når det oppstår usikkerheit om stillinga til bankane og forsikringsselskapa, kan det føre til høgare

kostnader og høgare prisar på finansielle tenester til forbrukarane og i verste fall til tap av kapital. Ein viktig del av forbrukarvernet må derfor skje gjennom regulering og tilsyn med likviditeten og soliditeten i føretaka. Vern av forbrukarinteressene i form av kontinuerleg tilsyn skjer derfor i stor grad indirekte, men òg direkte gjennom oppfølging av konkrete reglar.

Med den kompleksiteten som er i finansmarknaden i dag, og med dei mange nye produkta som blir marknadsførte, er det endå viktigare enn før at Finanstilsynet bruker tid på forbrukarretta spørsmål og driv effektivt tilsyn også på dette området. Tilsynet skal mellom anna sjå til at føretaka gir relevant og forståeleg informasjon om dei ulike finansprodukta. Finanstilsynet har teke omsyn til dette i den nye strategien sin og intensiverte det forbrukarretta arbeidet frå hausten 2010.

NY NETTSIDE MED FORBRUKARINFORMASJON

Finanstilsynet har utvikla forbrukarinformasjonen på nettstaden med informasjon om rettar og plikter som forbrukarane har på dei områda som Finanstilsynet arbeider med, og informasjon om verksemda til dei ulike føretakstypene. Informasjonen gir eit supplement til opplysningane forbrukarar kan finne på Finansportalen.no og på nettsidene til institusjonane og organisasjonane i finansnæringa.

Samarbeidet med andre myndigheter og verksemdar i forbrukarspørsmål

Finanstilsynet har faste møte med Forbrukarombodet, Forbrukarrådet, Finansportalen, Finansklagenemnda, Datatilsynet og Konkurransetilsynet om aktuelle saker, felles problemstillingar og nytt regelverk.

Nye retningslinjer for bustadlån

Finanstilsynet innførte våren 2010 retningslinjer for bustadlån. Bakgrunnen for retningslinjene er mellom anna at både den internasjonale finanskrisa og tidlegare kriser har vist faren ved sterk oppgang i gjeld og bustadprisar. Høg gjeld, høg lånegrad på bustaden, flytande rente og lite avdragsbetaling gjer mange norske husstandar sårbarare for auka renter eller økonomiske tilbakeslag. Omsynet til forbrukarane og den finansielle stabiliteten gjer det derfor viktig å bidra til ei meir robust bustadfinansiering og større stabilitet i bustadmarknaden.

Hausten 2011 blei retningslinjene innskjerpa ved at lånegraden som bankane normalt kan gi, blei redusert frå 90 til 85 prosent, og bankane må ta omsyn til alle lån med pant i bustaden. Lånegraden for rammelån blei endra frå 75 til 70 prosent. Når bankane skal vurdere beteningsevne, må dei no alltid vurdere den enkelte kunden konkret, og ikkje bruke eit fast forhold mellom lånet og inntekta.

Oppfølging av finansiell rådgiving

I arbeidet med å verne om interessene til forbrukarane er oppfølginga av finansielle rådgivarar sentral. Behovet for forbrukar- og investorvern er stort fordi mange av produkta er komplekse, og dei økonomiske konsekvensane for sparerane kan vere omfattande og vanskelege å ha oversikt over. Incentivsystema til tilbydarane av slike produkt er i nokre tilfelle konstruerte på ein slik måte at det ikkje alltid blir lagt nok vekt på måla og formuessposisjonen til kundane.

Finanstilsynet vil halde fram med å kontrollere at føretaka kan dokumentere at produkta dei har selt, er eigna for kunden, og at kunden har fått individualisert, balansert og korrekt informasjon om risikoen ved investeringane.

EU arbeider no med nye direktiv om kompliserte spareprodukt. På verdipapiriområdet kjem det eit nytt direktiv om investeringstenester (MiFid), og på forsikringsområdet kjem det eit nytt kapittel i forsikringsformidlingsdirektivet (IMD). Regelverket er omtalt som PRIPs – «Packaged Retail Investment Products». Finanstilsynet starta arbeidet med å utarbeide eit norsk regelverk våren 2011, men avventar no den vidare utviklinga i EU.

Tilsynet åtvarar mot useriøse aktørar i marknaden

Finanstilsynet publiserer åtvaringar mot norske og utanlandske føretak som tilbyr finansielle tenester i Noreg utan løyve. Svært ofte er dette føretak som driv med ei eller anna form for svindel, slik at personar som overfører pengar til føretaka, ofte må sjå pengane sine som tapte. Finanstilsynet åtvarar på nettstaden sin mot å handle med slike føretak både i form av eigne marknadsåtvaringar og åtvaringar frå utanlandske tilsynsmyndigheter.

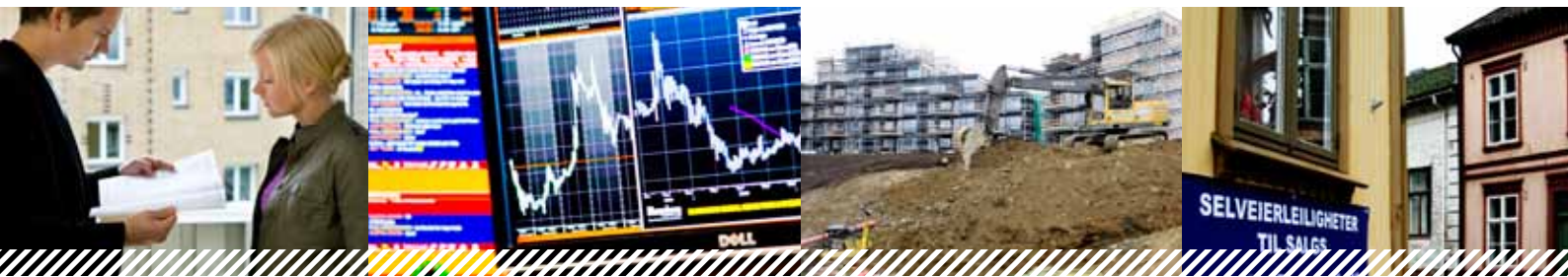
Der blir det òg publisert informasjon om investeringsbedrageri og råd om korleis investorar kan verne seg mot bedrageri. Frå november 2010 har Finanstilsynets marknadsåtvaringar òg vore tilgjengelege på Finansportalen.no.

Betalingsystema og nettbankane

Finanstilsynet brukte i 2011 store ressursar på å sikre driftsstabilitet og hindre kriminalitet mot nettbankar og andre betalingskanalar. Sjå meir om dette i kapitlet «Tilsyn med IT og system for betalingstenester», side 83.

Kartlegging av finansiell kunnskap

Tilsynet konkluderte i rapporten *Kredittilsynets bidrag til forbrukerbeskyttelse og informasjon* i 2009 med at alle undersøkingar som er gjennomførte i Noreg dei siste åra, viser svak kunnskap om ulike former for finansielle tenester og produkt. På grunnlag av dette vedtok Finanstilsynet i 2010 å støtte forskarane Ellen K. Nyhus ved Universitetet i Agder og Christian Poppe ved Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) med sluttfinansiering av prosjektet «Finansiell kunnskap i Norge». Prosjektet tok sikte på å kartlegge finansiell kunnskap i eit representativt utval av den norske befolkninga. Undersøkinga var eit pilotprosjekt i regi av OECD/INFE (International Network on Financial Education). Resultatet frå prosjektet blei lagt fram i oktober på ein konferanse i regi av OECD.

Auka merksemd mot forbrukarvern i EU

I kjølvatnet av finanskrisa i 2008–2009 har det vore meir vekt på forbrukarinformasjon og forbrukarvern i EU. I samband med opprettinga av dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene var EU-landa samde om at dei måtte ha eit klart ansvar overfor forbrukarane. Dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene for bank, forsikring og tenestepensjon og verdipapirmarknaden skal sørje for at marknaden for finansielle produkt og tenester står fram som open, enkel og rettferdig for forbrukarane. Det skal skje mellom anna ved å samle og analysere data om forbrukartrender, vurdere og koordinere dei finansielle opplærings- og informasjonstiltaka til dei nasjonale myndigheitene, utvikle opplæringsstandardar for næringa og bidra til felles informasjonsstandardar.

Finanstilsynet har delteke i tre arbeidsgrupper som arbeider for å betre forbrukarvernet under dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene. Arbeidsgruppene har starta arbeidet med å få oversikt over produktutviklinga i marknaden, mellom anna ved å sende ut spørjeskjema til dei nasjonale tilsynsmyndigheitene der dei blir bedne om å beskrive særlege kjenneteikn ved eventuelle nye produkt, risiko, investorar, regelverk og sider ved produkta som uroar dei.

Finanstilsynet har òg delteke i ei arbeidsgruppe under OECD – Task Force on Financial Consumer Protection (TFoFCP). På oppdrag frå G20-landa har gruppa utvikla prinsipp for godt forbrukarvern. Prinsippa fekk tilslutning av finansministrane i G20 i møte i oktober 2011.

Nytt direktiv om regulering av pantelån til bustadformål – høyringsfråsegn

Finanstilsynet kom med høyringsfråsegn om EU-kommisjonens forslag til direktiv om kredittavtalar i samband med fast eigedom til bustadformål i eit brev til Justisdepartementet i mai 2011. Direktivutkastet supplerer forbrukarkreditt-direktivet, som i Noreg er teke inn i finansavtalelova. Direktivforslaget vil ikkje føre til vesentlege endringar i det norske regelverket.

Inkasso

Eigedomsmekling og inkassoverksemd er område der oppgåvene knytte til forbrukarvern står sentralt. I 2011 var det mykje merksemd knytt til unge forbrukarar og betalingsproblem.

[Teksten er korrigert. Red. merkn. 25.06.2012]

BANK OG FINANS

Bankene er sentrale som tilbydere av finansiering og spareløsninger for hele økonomien. Regulering og tilsyn er viktig for å bidra til finansiell stabilitet og tillit til det finansielle systemet. Tilsynet med bank- og finanssektoren skal bidra til solide foretak som har god risikobevissthet, styring og kontroll. Finansielle tjenester skal ytes etter gjeldende regelverk til beste for samfunnet og brukerne.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for tilsynet med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoners likviditet og soliditet.

Som ledd i den makroøkonomiske overvåkingen blir det utarbeidet halvårlige analyser og vurderinger av mulige stabilitetsproblemer som kan få konsekvenser for finanssektoren. Bankene er av sentral betydning for finansiell stabilitet. Derfor utarbeides også kvartalsvise rapporter om situasjonen i banker og finansieringsforetak med vekt på utvikling i resultater, likviditet og soliditet. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene, som også publiseres i *Resultatrapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted.

Samlede vurderinger av tilstanden i finanssektoren og ulike risikoer for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder, ble publisert våren 2011 i rapporten *Finansielt utsyn* og høsten 2011 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*.

Rapportering

Institusjonenes innrapportering er et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering, samt løpende oppdatering av endringer i innrapporteringen, er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om rapporteringen fra banker og finansieringsforetak gjennom ORBOF (Offentlig regnskapsrapportering fra banker og finansieringsforetak).

Den nye europeiske tilsynsstrukturen innebærer at den europeiske banktilsynsmyndigheten EBA har et utvidet mandat sammenlignet med den europeiske banktilsynskomiteen CEBS, som EBA erstattet. EBA har behov for jevnlig informasjon fra de nasjonale tilsynsmyndighetene, både for egen tilsynsvirksomhet og for videreformidling til det europeiske rådet for systemrisiko, ESRB. I tillegg var det særlige informasjonsbehov som følge av markedsforholdene høsten 2011. Finanstilsynet innhentet og sammenstilte informasjon fra norske institusjoner på vegne av EBA.

Soliditet og lønnsomhet i norske banker

Uroen i de internasjonale finansmarkedene har ført til en krevende situasjon for europeiske banker. Til tross for uroen oppnådde de norske bankene i 2011 et resultat nesten på linje med året før.

Netto renteinntekter, som utgjør om lag 70 prosent av norske bankers totale driftsinntekter, har over mange år vært under press, og økte mindre enn utlånsvolumene. Sterk konkurranse, ikke minst på boliglånsmarkedet, og økte finansieringskostnader bidrar til denne utviklingen. En sterk utvikling i norsk økonomi, med få konkurser i næringslivet, har gjort at bankenes utlånstap har vært lave de siste to årene. Dette har bidratt til å opprettholde bankenes resultater. I tillegg har bankenes driftskostnader som andel av inntektene over lengre tid blitt redusert.

Norske banker har siden 2009 styrket kjernekapitalen, og er i utgangspunktet godt kapitalisert. Samtlige oppfyller dagens minstekrav til kapitaldekning med god margin. Samtidig pågår det internasjonalt et betydelig arbeid for å forbedre de svakhetene i reguleringen som ble avdekket av den internasjonale finanskrisen. EBA offentliggjorde høsten 2011 et forslag med krav til minimum 9 prosent ren kjernekapital i de største europeiske bankene. Finanstilsynet støttet EBAs forslag, og anbefalte at alle norske banker og finansieringsforetak burde ha minst 9 prosent ren kjernekapital.

Husholdningenes gjeld – høy risiko

Utlånsveksten avtok kraftig gjennom nedgangskonjunkturen i 2008–2009, men tok seg gradvis opp gjennom 2010 og 2011. Svingningene skyldes i stor grad foretakenes låneopptak. Husholdningenes gjeldsvekst har siden 1990-tallet vært stabil høy, også i årene 2008 og 2009. Dette gjør at husholdningenes gjeldsbelastning har nådd et historisk høyt nivå.

Lengre løpetid på boliglån og hyppig bruk av avdragsfrihet bidrar til å øke sårbarheten ved et eventuelt økonomisk tilbakeslag. En nøktern utlånspraksis for boliglån kan bidra til å dempe denne risikoen i husholdningssektoren.

Finanstilsynet fastsatte derfor retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for lån til boligformål i mars 2010. Hensikten var å bidra til redusert risiko i bankene og finansiell stabilitet.

Veksten i boligpriser og husholdningenes låneopptak, kombinert med resultatene fra tematisyn og boliglånundersøkelsen 2011, førte til at Finanstilsynet innskjerpet retningslinjene fra 1. desember 2011 i rundskriv 29/2011.

Fortsatt er hovedkravet til bankenes utlånspraksis at bankene gjennomfører en grundig vurderingsprosess med særlig vurdering av kundenes evne til å betjene lån. Det er presisert at bankene må ta høyde for en renteøkning på minst fem prosentpoeng ved vurdering av kundenes betjeningsevne. Retningslinjene er strammet inn blant annet ved at lånet normalt ikke må overstige 85 prosent av boligens markedsverdi, mot 90 prosent i retningslinjene fra mars 2010. Videre er det presisert at belåningsgraden skal omfatte alle lån med pant i boligen, det vil si at også boliglån som ytes av andre långivere skal inngå i beregningen av belåningsgrad. Normal belåningsgrad for rammekreditter ble samtidig satt ned fra 75 prosent til 70 prosent.

Ved avvik fra referanseverdiene i retningslinjene må det foreligge tilleggssikkerheter eller være gjort en særskilt forsvarlighetsvurdering. Etter de nye retningslinjene bør styret i den enkelte institusjon fastsette kriteriene for forsvarlighetsvurderingen og følge opp avvik.

Vurdering av bankenes risiko og kapitalbehov

Oppfølgingen av bankenes kapitaldekning i 2011 gikk særlig ut på:

- å bidra til at kjernekapitaldekningen holdes over minstekravene med god margin
- å forberede bankene på at markedene vil forvente høyere kapitalnivå og kapital av høyere kvalitet som resultat av nytt regelverk

Som ledd i arbeidet ble de 18 største bankene og 28 utvalgte banker pålagt å sende inn resultatet av sine kapitalvurderingsprosesser, såkalt Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP). Styrefastsatte minimumsmål for kjernekapitaldekning ble i tillegg innhentet fra samtlige andre banker og finansforetak. Dessuten ble kapitalforhold vurdert og kommentert som ledd i ordinær inspeksjonsvirksomhet.

Til sammen mottok 45 banker Finanstilsynets kommentarer om kapitalforhold i løpet av året. I 13 av tilbakemeldingene ble styret bedt om å vurdere å øke den faktiske kjernekapitaldekningen. I enkelte tilfeller ble det spesielt pekt på at styret i denne sammenheng burde vurdere å holde tilbake hele eller vesentlige deler av overskuddet for 2011. I tillegg ble 32 banker bedt om å vurdere å øke, klargjøre eller fastsette styrefastsatt minimumsmål for kjernekapitaldekning.

Likviditetsovervåking

Bankenes likviditetsrisiko er i første rekke knyttet til refinansiering av lån i penge- og kapitalmarkedene nasjonalt og internasjonalt. Uroen i de internasjonale finansmarkedene tiltok etter sommeren 2011 da den europeiske statsgjeldskrisen smittet over på bankenes innlån. Norske banker har lav direkte eksponering mot disse landene, men rammes av mer generelle smittevirkninger. Tilgangen på finansiering internasjonalt med lang løpetid ble betydelig begrenset, og kostnaden for markedsfinansiering steg. Også for banker som finansierer seg i det norske markedet, har lånekostnadene steget vesentlig.

Likviditetsrisikoen i norske banker ble i 2011 fulgt tett både ved løpende likviditetsrapportering og ved stedlige tilsyn. Finanstilsynet hadde også nær kontakt med finansieringsmiljøene i de største bankene.

Finanstilsynet beregner hvert kvartal forholdet mellom bankenes langsiktige finansiering og illikvide aktiva på basis av bankenes løpende rapportering. Institusjoner som har en finansieringsstruktur som er vesentlig mindre langsiktig enn gjennomsnittet for de 13 største norske bankene, blir fulgt opp med brev, telefon eller ved stedlige tilsyn. I 2011 ble åtte banker fulgt opp på denne måten.

Fra og med utgangen av første kvartal 2011 har 18 store banker rapportert «Liquidity Coverage Ratio» (LCR) og «Net Stable Funding Ratio» (NSFR). LCR angir størrelsen på bankenes likvide aktiva i forhold til netto likviditetsutgang de neste tretti dagene, mens NSFR er et forholdstall for langsiktig finansiering. Forholdstallene er definert av Baselkomiteen som ledd i Basel III-reformene. Fra september 2011 ble det innført rapportering av LCR for alle norske banker.

Europeiske stresstester av store banker

DNB Bank (tidligere DnB NOR Bank) deltok som første norske bank i en felleseuropeisk stresstest i 2011. Testen ble gjennomført i perioden mars–juni, og dekket 65 prosent av det europeiske bankmarkedet målt etter forvaltningskapital. Formålet var å vurdere om europeiske banker var tilstrekkelig kapitalisert, samt å bidra til økt åpenhet om bankenes finansielle stilling og soliditet. EBA gjennomførte stresstesten i samarbeid med den europeiske sentralbanken (ECB), det europeiske rådet for systemrisiko (ESRB), EU-kommisjonen og nasjonale tilsynsmyndigheter.

Stresstesten hadde et toårsperspektiv fra årsslutt 2010 og behandlet kreditt- og markedsrisiko. Den omfattet kapitalens sammensetning og bankenes eksponeringer, også statseksponeringer. Bankene ble vurdert mot et referansenivå for ren kjernekapital på fem prosent. Dersom en ser bort fra kapital framskaffet i 2011, viste testen at 20 banker hadde ren kjernekapital under fem prosent etter stresstesten, og at gjennomsnittlig kjernekapitalnivå falt 1,5 prosentpoeng.

DNB Bank var blant det mindretallet av bankene som fikk økt ren kjernekapitaldekning i stress-scenariet, fra 8,3 til 9,0 prosent. Dette resultatet var en følge av blant annet metodeforutsetninger i testen, og at overgangsregler for kapitaldekning ikke hadde like negativ effekt på bankens målte kapitaldekning i stress-scenariet som i basis-scenariet.

Oppkapitalisering av europeiske banker

Senere på høsten offentliggjorde EBA en plan for oppkapitalisering av de største europeiske bankene. Det ble anbefalt at ren kjernekapital skal være minst 9 prosent per 30. juni 2012. I tillegg skal bankene ha reserver som dekker differansen mellom bokført verdi og markedsverdi på statspapirbeholdninger.

Kravene er høyere enn det som vil følge av CRD IV som skal gjennomføres 1. januar 2013. Som EFTA-stat mottar ikke norske myndigheter pålegg fra EBA, men Finanstilsynet støttet EBAs forslag og anbefalte tilsvarende krav for alle norske institusjoner.

Totalt kapitalbehov for de 70 bankene som deltok i EBAs undersøkelse var 114,7 milliarder euro. DNB har ikke eksponering mot de gjeldsutsatte euro-landene, og ble derfor ikke særlig berørt av statsrisiko. Banken manglet 1,3 milliarder euro på å nå 9 prosent ren kjernekapital. DNB-konsernet hadde samtidig midler i holdingselskapet til å oppkapitalisere bankkonsernet til dette nivået uten ekstern tilførsel av kapital.

Stedlig tilsyn

Stedlige tilsyn er viktige for å avdekke problemområder i enkeltbanker i en tidlig fase. Gjennomføringen av Finanstilsynets stedlige tilsyn bygger på risikomoduler som er basert på internasjonale tilsynsstandarder. Modulene anvendes for å kartlegge bankenes kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og overordnet styring og kontroll. Innenfor alle risikoområdene vurderes både det aktuelle risikonivået og bankens system for styring og kontroll av risikonivået. Inspeksjonene tar utgangspunkt i skriftlig materiale innsendt på grunnlag av Finanstilsynets inspeksjonsvarsel. Modulene er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

I 2011 ble det gjennomført 53 inspeksjoner i banker og finansieringsforetak. Åtte av inspeksjonene var tematilsyn om bankenes etterlevelse av retningslinjene for forsvarlig utlånspraksis for boliglån. Fem av inspeksjonene var IT-tilsyn. Tilsynene ble gjennomført med utgangspunkt i risikomoduler basert på internasjonale tilsynsstandarder.

EKSPORTFINANS

Forskrift om store engasjementer regulerer øvre grense for engasjementer som en institusjon kan ha med en enkelt motpart. Som følge av et nytt EU-direktiv ble risikovekten for engasjementer med finansinstitusjoner økt fra 20 prosent til 100 prosent fra 1. januar 2011. For Eksportfinans ASA førte endringen til at flere av selskapets engasjementer ville komme i brudd med maksimalgrensen.

I desember 2010 ba Finansdepartementet om Finanstilsynets vurderinger av problemstillinger knyttet til Eksportfinans' utfordringer med nytt regelverk for store engasjementer. Finanstilsynet vurderte ulike løsningsalternativer: helt eller delvis unntak fra direktivbestemmelsene, tilpasning av virksomheten til de nye bestemmelsene eller omdanning til statsbank ved særlov.

Finanstilsynet viste blant annet til at omfanget av virksomhet som Eksportfinans driver i konkurranse med andre aktører, ville gjøre det vanskelig å få et generelt unntak fra direktivet for Eksportfinans.

Eksportfinans er omfattet av en overgangsordning som innebærer at selskapet kan benytte tidligere regler for store engasjementer fram til utgangen av 2012. I oktober 2011 besluttet Finansdepartementet at det ikke var grunnlag for å gi Eksportfinans varig unntak fra de nye reglene. Regjeringen kunngjorde 18. november 2011 at avtalen med Eksportfinans om forvaltningen av den statlige eksportfinansieringsordningen avvikles, og at det blir opprettet en slik ordning i statlig regi.

I de mindre og mellomstore bankene var det i de fleste tilfellene gjennomført generelle inspeksjoner som dekker alle hovedrisikoområdene, men med spesiell oppmerksomhet på kreditt- og likviditetsrisiko.

Når det gjelder kreditt- og likviditetsrisikoen i de større bankene, ble det i 2011 lagt særlig vekt på utlånsporteføljer som antas å være spesielt påvirket av finanskrisen. Dette gjelder blant annet shipping, næringseiendom og oppkjøpsfinansiering. I de mindre og mellomstore bankene sto gjennomgang av enkeltengasjementer, vurdering av bankenes utlånspraksis, samt etterlevelse av interne retningslinjer sentralt. Overfor enkelte banker ble det pekt på høy risiko i utlånsporteføljen, ofte knyttet til konsentrasjon mot enkeltbransjer eller enkeltengasjementer. Bankene ble i disse tilfellene bedt om å innføre strammere rammer for slik eksponering.

Bankene som gruppe klarte i de tre første kvartalene av 2011 å opprettholde andelen finansiering med løpetid utover ett år. For enkelte banker er opprettholdelse av en langsiktig finansieringsstruktur utfordrende. Overfor flere enkeltbanker ble det gitt uttrykk for at likviditetsindikatorer eller innskuddsdekningen bør økes. Det ble også pekt på at det må settes klarere rammer for størrelsen på likviditetsbufferen og for kvaliteten på de likvide midlene som inngår i bufferen.

Tematilsyn om etterlevelse av boliglånsretningslinjene

I 2011 ble det gjennomført tematilsyn i åtte av landets største banker for å kartlegge bankenes etterlevelse av retningslinjene for forsvarlig utlånspraksis for boliglån. Forsvarlighetsnormene, med visse unntak, så ut til å være fulgt opp i bankenes interne retningslinjer. Enkelte av bankene manglet tydelig formulering av hovedkravet til låntakere som får likviditetsunderskudd etter en vesentlig renteøkning normalt skal avslås, og at det normalt ikke skal innvilges lån med belåningsgrad over 90 prosent. Dessuten hadde bankene i for liten grad utviklet kriterier for når det anses som forsvarlig å fravike hovedbestemmelsene. En oppsummerende fellesrapport er publisert på Finanstilsynets nettsted.

Etter utsendelse av konklusjonene fra tematilsynet rapporterte deltakerbankene om status for gjennomførte oppfølgingstiltak. Tilbakemeldingene viste at det i enkelte banker fortsatt gjenstår en del før retningslinjene er tilfredsstillende tilpasset bankenes rutiner.

Tematilsyn om kapitaldekning

Tematilsyn om bankenes kapitaldekningsrapportering som startet i 2010, ble sluttført i 2011. Undersøkelsen omfattet ni banker, og institusjonenes kvalitetssikringsrutiner knyttet til kapitaldekningsberegningen og -rapporteringen, inkludert interne retningslinjer og organisering, ble vurdert. Tematilsynet avdekket svakheter i systemer og i kvalitetssikring av rapporteringen. I samtlige av de ni bankene ble det avdekket feil i kategorisering av engasjementer, risikovekter, konverteringsfaktorer eller i utfyllingen av skjemaer. Som del av tematilsynet ble det gjennomført samtaler med bankenes revisorer om deres oppfølging av kapitaldekningsrapporteringen.

Regnskapsmøter

Det blir regelmessig avholdt kvartalsvise eller halvårslige møter med ledelsen for de største bankkonsernene der bankene presenterer utviklingen i resultater. Dessuten orienteres det om sentrale utviklingstrekk i markedene, om organisasjonsmessige forhold og om strategiske diskusjoner etc.

Møter med filialer av utenlandske kredittinstitusjoner

Finanstilsynet har tilsynsansvaret for deler av den virksomheten som filialer av utenlandske kredittinstitusjoner driver i Norge. Dette gjelder den delen som i EU-sammenheng blir omtalt som allmenne hensyn og som hovedsakelig gjelder regelverket for forholdet mellom institusjon og kunde. Filialene holder Finanstilsynet orientert om virksomhet i Norge, kvartalsregnskap og eventuelle endringer i konsernstruktur.

Finanstilsynet hadde i 2011 møter med de norske filialene av Handelsbanken AB, Danske Bank A/S (Fokus Bank), Skandiabanken AB, BNP Paribas og SEB Enskilda.

Tilsynssamarbeid

Tilsynet med store enkeltbanker som opererer i flere land, koordineres gjennom tilsynskollegier hvor de ulike lands tilsynsmyndigheter er representert.

Som koordinerende myndighet for tilsynskollegiet for DNB gjennomførte Finanstilsynet i 2011 tre møter med representanter for tilsynsmyndighetene i de andre landene der DNB er representert. Utarbeidelse av felles risiko- og kapitalvurdering av konsernet var et sentralt tema. Finanstilsynet deltar også i tilsynskollegier for utenlandske banker med virksomhet i Norge gjennom datterselskaper (Nordea, SEB, Société Générale, Santander og Crédit Agricole) og gjennom filialer (Danske Bank/Fokus Bank, Handelsbanken, Swedbank og Skandiabanken).

FORBRUKERBESKYTTELSE/ -INFORMASJON

Problemer i betalingssystemene i påsken 2011

Enkelte norske banker hadde problemer med kortbruk og betalings-tjenester i påsken. Finanstilsynet vurderte hendelsene som alvorlige fordi de rammet bredt og fikk direkte konsekvenser for kundene. Tilsynet ba om omfattende redegjørelser fra bankene og leverandørene av IKT-infrastrukturen om konsekvensene av problemene, hvordan de ble håndtert og hvilke tiltak som var aktuelle for å hindre gjentakelse. Se nærmere omtale i kapitlet «Tilsyn med IT og system for betalingstenester», side 84.

Bankers markedsføring og salg av produktpakker

Finanstilsynet varslet i brev 18. november 2010 til DNB (da DnB NOR) om at tilsynet ville vurdere vilkårene i DNBs markedsføring av produktpakker. Bakgrunnen var DNBs tilbud som rettet seg mot såkalte helkunder. For å bli regnet som helkunde, måtte kunden ha et aktivt kundeforhold i banken og ha en fast spareavtale, eventuelt et visst innestående sparebeløp samt forsikring gjennom banken. Etter en gjennomgang av DNBs redegjørelse for bankens helkunde-konsept, fant Finanstilsynet at helkunde-konseptet var i strid med forbudet mot produktpakker. Tilsynet forutsatte at DNB innrettet bankens helkunde-konsept i samsvar med nevnte regelverk innen 15. august 2011.

I september ga Finanstilsynet i rundskriv 25/2011 om markedsføring og salg av produktpakker en nærmere redegjørelse for forbudet mot produktpakker og hva som skal forstås med forskriftens unntak for «kostnadsbesparelser». Det ble også redegjort for hvilken dokumentasjon som kreves for at en finansinstitusjon skal kunne påberope seg forskriftens unntak.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Informasjon om enkeltsaker behandlet av Finanstilsynet er publisert på tilsynets nettsted. Finanstilsynet behandlet blant annet disse sakene i 2011:

Banker

- SpareBank 1 SR-Bank søkte i desember 2010 om tillatelse til omdanning til allmennaksjeselskap («aksjesparebank») og opprettelse av en sparebankstiftelse. Finanstilsynet tilrådte, med utgangspunkt i blant annet den særstillingen som SpareBank 1 SR-Bank har, at bankens søknad om omdanning til aksjesparebank ble imøtekommet. Etter loven skal sparebanker som hovedregel fortsatt organiseres som vanlig sparebank. Under noe tvil kom Finanstilsynet til at bankens behov for kapital måtte tillegges slik vekt at det burde gis tillatelse til omdanning.

Finansdepartementet ga i juni 2011 tillatelse til å omdanne SpareBank 1 SR-Bank til allmennaksjeselskap, samt å opprette sparebankstiftelse i samsvar med søknaden. For å bevare sentrale sparebankverdier er det satt vilkår for tillatelsen. Omdanningen av banken ble gjennomført ved årsskiftet 2011/2012.

- Rygge-Vaaler Sparebank og Halden Sparebank fikk tillatelse til å slå seg sammen under navnet SpareBank 1 Østfold-Akershus. Halden Sparebank ble avviklet. Hovedoppgjøret skjedde i egenkapitalbevis som ble overført til nyopprettede Sparebankstiftelsen Halden. I tillegg eier Sparebankstiftelsen Østfold-Akershus, som også ble opprettet i forbindelse med sammenslåingen, egenkapitalbevis i den sammenslåtte banken.
- Sparebanken Hardanger og Sparebanken Vest fikk tillatelse til å slå seg sammen. Sparebanken Hardanger ble avviklet. Hovedoppgjøret skjedde i egenkapitalbevis overført til den nyopprettede Sparebankstiftinga Hardanger.
- SpareBank 1 SMN og SpareBank 1 Nord-Norge fikk tillatelse til å opprette henholdsvis Sparebankstiftelsen SpareBank 1 SMN og Sparebankstiftelsen SpareBank 1 Nord-Norge ved å konvertere deler av grunnfondene til eierandelskapital. Vederlagsfrie egenkapitalbevis ble utstedt til sparebankstiftelsene.

[Siden er korrigert. Red. merkn. 25.06.2012]

Finansieringsforetak

- Thorn Norge Finans AS fikk tillatelse til å drive virksomhet som finansieringsforetak.

Betalingsforetak

Nytt regelverk om betalingsforetak trådte i kraft 1. juli 2010. Regelverket kom som en følge av betalingstjenestedirektivet. Ett av formålene bak direktivet er å få uformelle betalingssystemer, gjerne kalt «hawala»-virksomhet, inn i regulerte former. Finansieringsvirksomhetsloven skiller mellom foretak med ordinær tillatelse og foretak med begrenset tillatelse. Å ha begrenset tillatelse innebærer at man ikke kan overføre mer enn fem millioner kroner per måned.

Loven stiller krav om at personer med ansvar for ledelse og drift i foretakene blant annet skal ha erfaring med å drive lovlig betalingstjenestevirksomhet. Finansdepartementet ga i brev 1. februar 2011 mulighet for at Finanstilsynet kunne vektlegge andre krav enn kravet til erfaring med betalingstjenestevirksomhet for søknader om begrenset tillatelse mottatt før 1. juli 2011. Tillatelser gitt etter denne overgangsordningen er tidsbegrenset til to år.

I 2011 mottok Finanstilsynet 65 søknader om tillatelse til å etablere betalingsforetak. Av disse var alle, med unntak av én søknad, søknader om å få drive begrenset virksomhet. Flestparten av søknadene kom inn før 1. juli 2011, slik at de ble vurdert etter overgangsordningen. I løpet av 2011 ble det gitt én ordinær tillatelse til Teller AS, som tidligere var finansieringsforetak, samt 15 tillatelser til å drive begrenset virksomhet.

Eierkontroll i finansinstitusjoner

I 2011 ble følgende tillatelser gitt med hjemmel i finansieringsvirksomhetslovens regler om eierkontroll i finansinstitusjoner:

- DNB Bank ASA (tidligere DnB NOR Bank ASA) – tillatelse til å erverve 100 prosent av aksjene i AS DnB NORD Banka (Latvia), AB DnB NORD Bankas (Litauen) og Bank DnB NORD Polska S.A. (Polen) fra Bank DnB NORD A/S. Bank DnB NORD A/S er eid 100 prosent av DNB Bank AS.
- DNB Bank ASA – tillatelse til å erverve alle aksjene i SC Finance Sverige AB
- Kistefos AS og Kistefos Investment AS – tillatelse til å eie inntil 24,99 prosent av aksjene i YA Holding ASA
- Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft – tillatelse til å eie 50 prosent av Storebrand Helseforsikring AS

Tillatelse til å bruke interne modeller for å beregne kapitalkrav

Finansinstitusjoner kan benytte interne modeller til å beregne minstekrav til kapital for ulike risikokategorier. Krav til bruk av slike modeller er oppstilt i kapitalkravforskriften, og krever tillatelse fra Finanstilsynet. Tilsynet ga i 2011 ingen nye tillatelser på dette området.

Makroovervåking og bufferkrav

Finansdepartementet oppnevnte 15. september 2011 en arbeidsgruppe med medlemmer fra Norges Bank, Finansdepartementet og Finanstilsynet for å utrede hvordan arbeidet med makroovervåking og bufferkrav bør innrettes i Norge. Arbeidsgruppen leverte en rapport med sine konklusjoner til Finansdepartementet i januar 2012. Finansdepartementet har sendt utredningen på høring.

Gruppen drøftet makroovervåking generelt, overvåking og virkemidler i Norge, utviklingen i et utvalg andre land og internasjonalt samarbeid. Videre vurderte gruppen behovet for nye makrovirkemidler. Rapporten *Finansielt utsyn 2012* inneholder en drøfting av makroovervåking og makrovirkemidler, også motsyklisk kapitalbuffer.

Et flertall av gruppens medlemmer foreslo at Norges Bank får ansvar for både å utarbeide beslutningsgrunnlag og å treffe beslutning om motsyklisk buffer. Finanstilsynets medlemmer i arbeidsgruppen foreslo at Finanstilsynet og Norges Bank i fellesskap utarbeider vurderinger av behov for å innføre og/eller fjerne et krav om motsyklisk buffer, og at beslutninger tas av Finansdepartementet, alternativt av Finanstilsynet. De begrunnet sin vurdering med at det er større behov for koordinering av bufferkrav og pilar 2-regelverket enn det er for et motsyklisk bufferkrav og pengepolitikk.

Finansdepartementet ga 30. september arbeidsgruppen i oppdrag å vurdere Finanstilsynets forslag om en lovhjemmel til å fastsette forskrift om forsvarlig utlånspraksis. En slik forskrift gjør at det ikke kan reises tvil om adgangen til å fastsette tiltak som er begrunnet i hensynet til finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Slike tiltak inngår følgelig i myndighetenes arbeid med makroovervåking og -regulering. Gruppen foreslo at det i utkastet til ny lov om finansforetak og finanskonsern innarbeides en lovhjemmel til å fastsette forskrift med nærmere krav til finansforetak begrunnet i hensynet til finansiell stabilitet.

REGELVERKSUTVIKLING

Banklovkomisjonens forslag til ny finanslovgivning

Banklovkomisjonen la i NOU 2011: 8 fram utkast til ny lov om finansforetak og finanskonsern. Utkastet skal avløse store deler av gjeldende lovgivning på finansområdet, først og fremst banklovene fra 1961, de institusjonelle delene av finansieringsvirksomhetsloven og forsikringsvirksomhetsloven samt banksikringsloven. Lovutkastet er i stor grad utformet med utgangspunkt i gjeldende lovgivning, og bygger dessuten på Banklovkomisjonens tidligere utredninger.

Finanstilsynet påpekte i sin høringsuttalelse at mandatet for å utforme en samlelov ble gitt i 1990, og at regelverksutviklingen i EU tilsier at en samlelov ikke lenger er hensiktsmessig.

Finanstilsynet kommenterte i tillegg at lovutkastet inneholder et betydelig antall forskriftshjemler, noe som kan føre til manglende forutsigbarhet for brukerne av loven. Flere av forskriftshjemlene er også for generelle.

BASEL III – NYE KAPITAL- OG LIKVIDITETS- STANDARDER

«Living wills» for systemviktige banker

Finanstilsynet deltok i løpet av 2011 i EU-kommisjonens Early Intervention Working Group. Arbeidsgruppen har drøftet utkast til et direktiv om banktestamenter, «living wills», og annen krisehåndtering for banker. Kommisjonens arbeid er noe forsinket og vil fortsette i 2012.

Finanstilsynet har også, sammen med Norges Bank, avgitt høringsuttalelse til Financial Stability Boards konsultasjon om et rammeverk for krisehåndtering for systemviktige finansinstitusjoner.

Innskuddsgarantiordningen

Finanstilsynet vurderte, på oppdrag fra Finansdepartementet, om det raskt bør innføres en maksimal utbetalingstid på én uke i den norske innskuddsgarantiordningen i påvente av Banklovkommisjonens arbeid knyttet til ordningen. Dette var en oppfølging av finanskriseutvalgets forslag i NOU 2011: 1 *Bedre rustet mot finanskriser*. Forslag til lovendring ble oversendt departementet i slutten av november.

Godtgjørelsesordninger

Forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond trådte i kraft 1. januar 2011. Forskriften gjelder alle foretak i finansnæringen, og gjennomfører EUs kapitalkravdirektivs (CRD III) bestemmelser om gode godtgjørelsessystemer for å redusere overdreven risikotaking og fremme en sunn og effektiv risikohåndtering i finansielle foretak. Finanstilsynet beskrev i rundskriv 11/2011 hvordan forskriften vil tolkes og følges opp.

Endringer i regnskapsreglene for finansstiftelser

Finansdepartementet ba i februar 2011 Finanstilsynet vurdere behov for endringer i regnskapsreglene for finansstiftelser. Finanstilsynet utarbeidet et høringsnotat med forslag om at finansstiftelser unntas fra konsernregnskapsplikt. Høringsnotatet inneholdt også forslag til endringer i årsregnskapsforskrifter blant annet som følge av endringer i regnskapsloven og forsikringsvirksomhetsloven. Finansdepartementet vedtok forslaget 20. desember 2011.

Finanstilsynet følger arbeidet som pågår internasjonalt på regnskapsområdet når det gjelder nye tapsnedskrivningsregler.

Finanskrisen avdekket en rekke svakheter ved kapitaldekningen og likviditetsstyringen i banknæringen internasjonalt. Baselkomiteen har derfor utarbeidet nye kapital- og likviditetsstandarder som skal avhjelpe disse svakhetene. De nye standardene ble publisert 16. desember 2010, og betegnes som Basel III.

Hovedtrekkene i Basel III:

- Skjerpede krav til ansvarlig kapital og krav om kapitalbuffer som begrenser bankenes mulighet til å betale utbytte dersom de opererer med en kapitaldekning nær minstekravet.
- Minstekrav til uvektet egenkapitalandel (Leverage Ratio – LR) som et supplement til de risikobaserte minstekravene.
- Kvantitative likviditetskrav i form av krav om kortsiktig likviditetsbuffer (Liquidity Coverage Ratio – LCR) og langsiktig stabil finansiering (Net Stable Funding Ratio – NSFR).

Skjerpede krav til ansvarlig kapital innebærer at innretningen med et skille mellom kjernekapital som skal ta tap ved løpende drift og tilleggskapital videreføres. Tilleggskapitalen skal nå ta tap «at the point of non-viability» dersom myndighetene mener dette er nødvendig for å unngå avviking. Det stilles også strengere kvalitative krav til kjernekapitalen generelt og den rene kjernekapitalen

spesielt. Ren kjernekapital består av innskutt og opptjent egenkapital, mens kjernekapital omfatter hybridkapital i tillegg. Minstekravet til ansvarlig kapital på 8 prosent av beregningsgrunnlaget suppleres med eksplisitte minstekrav til både ren kjernekapital og kjernekapital på henholdsvis 4,5 og 6 prosent.

For å dempe virkningen av økonomiske og finansielle sjokk innføres krav om to kapitalbuffer: en kapitalbevaringsbuffer som skal kunne dekke tap og sikre at kapitalen ikke faller under minimumskravet i kraftige nedgangsperioder, og en motsyklisk buffer som skal beskytte bankene mot ekstra store tap som kan oppstå som følge av perioder med sterk kredittvekst. Kapitalbevaringsbufferen skal tilsvare 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget. Den motsykliske bufferen skal i utgangspunktet ligge i intervallet 0 til 2,5 prosent. Banker som opererer med mindre ren kjernekapital enn summen av minimumskravet og bufferkravene vil få restriksjoner på sin utbyttepolitikk, bonusutbetalinger og tilbakekjøp av aksjer.

Basel III skal tre i kraft fra 1. januar 2013. Det er fastsatt overgangsordninger for innføring av kapital- og bufferkravene. Baselkomiteen tar sikte på å innføre minstekrav til LCR fra 1. januar 2015 og NSFR og uvektet kapitalandel fra 1. januar 2018.

Minstekravene til kjernekapitaldekning skal fases inn fra 2013 til 2015, mens bufferkravene fases inn i perioden 2016–2019. Hybrid- og tilleggskapital som ikke tilfredsstiller de nye kravene til slik kapital, skal fases ut gradvis fram til utgangen av 2021.

Finanstilsynets lovforslag – CRD IV og Basel III

Basel III vil bli innarbeidet som regler i EUs kapitaldekningsdirektiv, CRD IV, som i henhold til EØS-avtalen vil bli gjennomført i norsk regelverk. EU-kommisjonen la 20. juli 2011 fram forslag til et direktiv og en forordning som til sammen utgjør CRD IV. CRD IV er foreslått som et fullharmoniseringsregelverk med svært begrensede nasjonale valgmuligheter.

Finanstilsynet oversendte i oktober 2011 et høringsnotat til Finansdepartementet om lovendringene som er nødvendige for å gjennomføre CRD IV og Basel III. Notatet ble sendt på høring med frist 6. januar 2012.

Finanstilsynet har lagt til grunn at lovendringene vedtas i løpet av første halvår 2012, og tilsynets forslag til forskriftsendringer er planlagt oversendt departementet i løpet av våren 2012. Forutsatt at forskriftene blir fastsatt, tar Finanstilsynet sikte på å publisere veiledningen til forskriftene i andre halvår 2012.

Viktige endringer for norske institusjoner

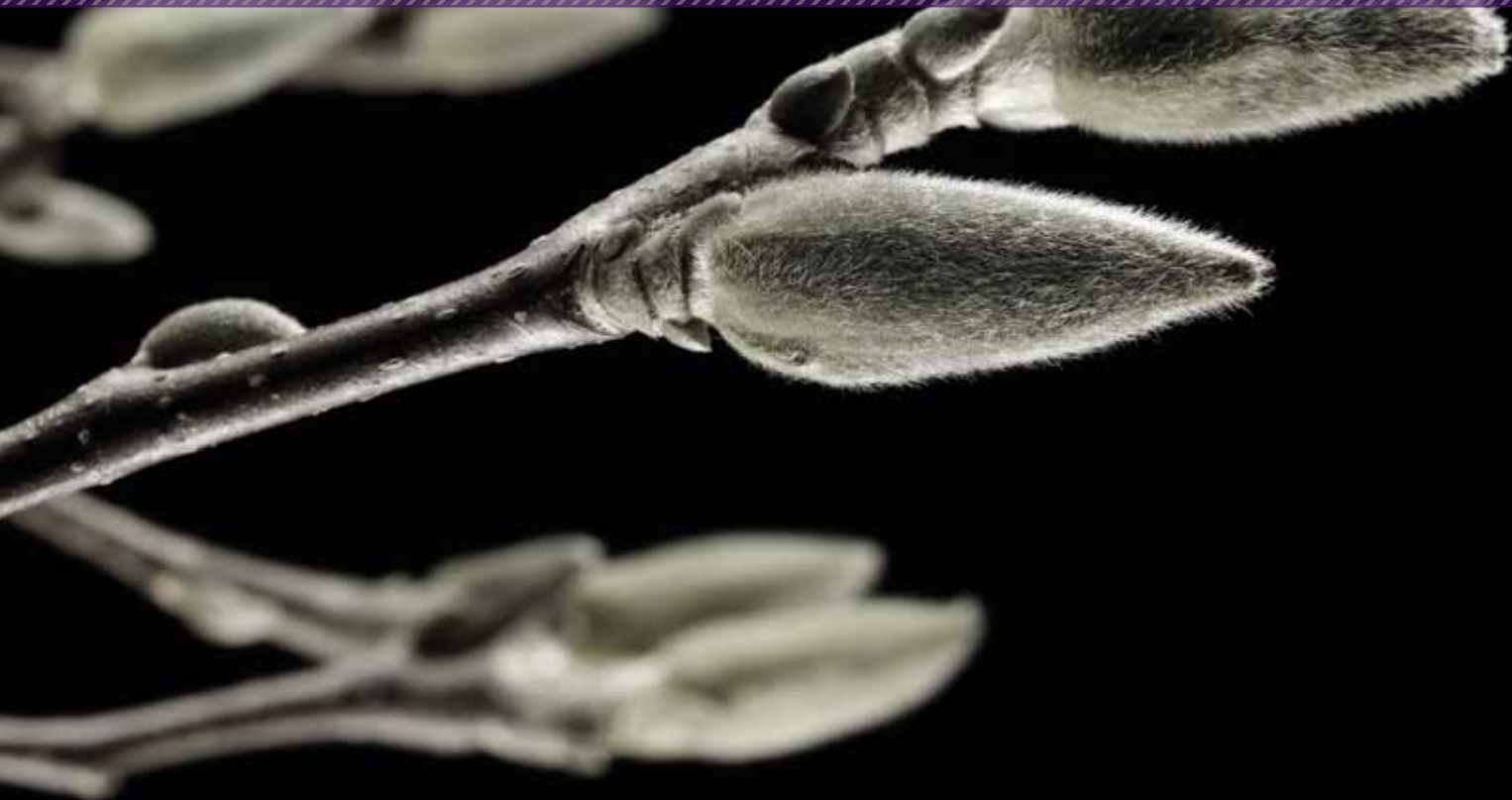
Beregningsstudier viser at norske banker gjennomgående har tilstrekkelig ren kjernekapital til å dekke minstekravene til ren kjernekapital og bevaringsbuffer, men ikke nødvendigvis tilstrekkelig til å møte motsykliske bufferkrav eller tilleggskrav under pilar 2. Gjennomføringen av CRD IV i norsk rett kan imidlertid innebære at finansieringsvirksomhetslovens bestemmelser om egenkapitalbevis må endres for at denne kapitalen skal kunne betraktes som ren kjernekapital. Dette blir ikke avklart før den endelige teksten foreligger.

Hybrid- og tilleggskapital utstedt av norske institusjoner har insentiver til innløsning som ikke er forenlig med de nye reglene, og må derfor erstattes av kapital med høyere kvalitet. Et uvektet kapitalkrav kan by på en utfordring for institusjoner som spesialiserer seg på lån til lavrisikosegmenter.

Norske institusjoner har en utfordring med å møte de nye likviditetskravene generelt, og Liquidity Coverage Ratio-kravet spesielt. Dette skyldes blant annet at det er et lite marked for norske statsobligasjoner, at store deler av OMF-markedet i Norge ikke kvalifiserer som likvide eiendeler og en streng behandling av innskudd i beregningene av likviditetsbehov.

TABELL 8: INNFAISING AV KAPITALBESTEMMELSENE I BASEL III

(1. januar)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ren kjernekapital	3,5 %	4 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %
Kjernekapital	4,5 %	5,5 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %
Ansvarlig kapital	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %
Bevaringsbuffer				0,625 %	1,25 %	1,875 %	2,5 %
Motsyklisk buffer	følger bevaringsbuffer, men kan forseres i enkeltland med sterk kredittvekst						

FORSIKRING OG PENSJON

Regulering og tilsyn er viktig for å sikre kundenes rettigheter knyttet til forsikrings- og pensjonskontrakter, og for å skape allmenn tillit til markedet. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at selskapene er solide og risikobeviste, og at de har god styring og kontroll. Forsikringsformidling er også omfattet av tilsynet.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for et løpende likviditets- og soliditetstilsyn med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Det utarbeides kvartalsvise rapporter som viser lønnsomhet, soliditet og balansesammensetning i livsforsikringsselskaper og skadeforsikringsselskaper, mens rapporter for pensjonskasser utarbeides halvårlig. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene, som også publiseres i *Rapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted.

Samlede vurderinger av tilstanden i finanssektoren og ulike risikoer for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder ble publisert våren 2011 i rapporten *Finansielt Utsyn* og høsten 2011 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*.

Rapportering

Institusjonenes innrapportering er et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering, samt løpende oppdatering av endringer i innrapporteringen, er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om den kvartalsvise rapporteringen fra forsikringsselskapene gjennom Forsikringsselskapenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (FORT), mens pensjonskassene rapporterer årlig gjennom Pensjonskassenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (PORT).

Forsikringsselskapene rapporterer stresstester kvartalsvis til Finanstilsynet. Formålet er å belyse selskapenes evne til å oppfylle gjeldende soliditetskrav. I testene vurderes selskapenes samlede risiko opp mot deres bufferkapital.

På bakgrunn av utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder ba Finanstilsynet de sju største livsforsikringsselskapene om å beregne nye stresstester i august 2011. I tillegg ble selskapene bedt om å redegjøre for eventuelle endringer i aktivaallokeringen og andre aktuelle tiltak som ble gjennomført som en tilpasning til risikosituasjonen. Stresstestene danner grunnlag for videre tilsynsmessig oppfølging av enkeltinstitusjoner.

I september 2011 ble de tre største og 14 mindre pensjonskasser bedt om å rapportere stresstester til Finanstilsynet. Formålet var å få kartlagt om selskapene hadde en forsvarlig styring av kapitalforvaltningen. Resultatene ga ikke grunnlag for generell bekymring for situasjonen i disse pensjonskassene.

Den nye europeiske tilsynsstrukturen innebærer at den europeiske tilsynsmyndigheten for forsikring og tjenstepensjon EIOPA har et utvidet mandat sammenlignet med den europeiske forsikrings-tilsynskomiteen CEIOPS, som EIOPA erstattet. EIOPA har behov for jevnlig informasjon fra de nasjonale tilsynsmyndighetene både for egen tilsynsvirksomhet og for viderefremming til det europeiske rådet for systemrisiko, ESRB. Finanstilsynet gjennomfører stresstester og annen regelmessig rapportering fra norske institusjoner på vegne av EIOPA. I 2011 ga i tillegg usikkerheten i finansmarkedene behov for å gjennomføre en rekke ad hoc-undersøkelser.

Finanstilsynet arbeider med innføring av Solvens II-rapporteringen som spesifiseres og utvikles i regi av EIOPA. Solvens II-rapporteringen, som vil gjelde fra 1. januar 2014, er en fullharmonisert rapportering som også Finanstilsynet må følge.

Soliditet og lønnsomhet i norske forsikringsselskaper og pensjonskasser

En stor andel av livsforsikringsselskapene og pensjonskassenes forvaltningskapital er investert i norske og utenlandske aksje- og rentepapirer. Utviklingen i verdipapirmarkedene får derfor stor betydning for selskapenes lønnsomhet og soliditet. Markedsuroen som tiltok sommeren 2011, gjorde at avkastningen på kundemidlene og livsforsikringsselskapenes resultater nådde det laveste nivået på ti år, med unntak av finanskriseåret 2008. Børsfallet i 2011 kom mindre enn tre år etter forrige kraftige børsfall. Dette har tært på selskapenes kursreserver. Samtidig har et lavt rentenivå i den mellomliggende perioden begrenset muligheten til å bygge nye reserver. Handlingsrommet i kapitalforvaltningen er derfor lite.

Sammen med det lave rentenivået gir dette utfordringer for selskapenes mulighet til å skape avkastning ut over rentegarantien. Utviklingen gjør det krevende å bygge høyere bufferkapital gjennom resultat og kursreguleringsfond. Stresstester viste at norske livsforsikringsselskaper fortsatt har for lavt nivå på bufferkapitalen målt mot de kravene som så langt ser ut til å følge av Solvens II.

Pensjonskassene har en større andel av forvaltningskapitalen plassert i aksjer, noe som bidrar til at pensjonskassene har mulighet for å oppnå høyere avkastning i et stigende aksjemarked. Samtidig er de mer sårbare for en negativ markedsutvikling, og pensjonskassene fikk betydelig lavere resultater i 2011 enn i 2010. Som livsforsikringsselskapene måtte pensjonskassene tære på bufferkapitalen, men pensjonskassene hadde i utgangspunktet langt høyere kursreserver enn livsforsikringsselskapene.

Skadeforsikringsselskapene ble også påvirket av uroen i finansmarkedene, men hadde gjennomgående lavere eksponering mot volatile investeringer enn livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Videre bidro en bedring i selve forsikringsvirksomheten til å begrense nedgangen i totalresultatet.

Stedlig tilsyn

Livsforsikringsselskaper

Det ble gjennomført seks stedlige tilsyn i livsforsikringsselskaper i 2011. Ett av tilsynene var tematilsyn på forsikringsområdet og to var IT-tilsyn. Tilsynene ble gjennomført med utgangspunkt i risikomodulene som er utarbeidet for å dekke ulike risikoområder i forsikringsselskapene. I tilsynene ble det lagt vekt på styrings- og kontrollsystemer på overordnet nivå. Blant saker som ble tatt opp var kapitalstatusjonen, kostnads-overskridelser innen enkelte bransjer/produkttyper, økt levealder og behov for økte avsetninger i 2011, samt risiko og sårbarhet knyttet til utkontraktering av viktige funksjoner. Det ble gitt merknader knyttet til risikoramme/risikotoleranse for kapitalforvaltningen og manglende strategi for forsikringsområdet.

Pensjonsforetak

I 2011 ble det gjennomført tilsyn i to pensjonskasser. Finanstilsynet påpekte blant annet brudd på kapitaldekningskravet og solvensmarginkravet. Det ble gitt merknader til svak

risikostyring og behov for en samlet risikovurdering. Manglende oppfølging av dårlige ufo-reresultater og manglende erstatningsavsetning ble kommentert. Rammestruktur og uavhengigheten mellom forvalter og kontrollfunksjoner fikk også merknader. I tillegg var det mangler ved stresstestene og prosesser knyttet til dem. Andre merknader gikk på handlingsregler ved brudd på overordnede risikorammer, overvåking av interne retningslinjer/lovkrav og styrerapportering.

Skadeforsikringsselskaper

I 2011 ble det gjennomført stedlige tilsyn i seks skadeforsikringsselskaper og i ett sjøtrykdelag. To av skadeforsikringsselskapene hadde svake resultater.

Finanstilsynet påpekte i disse selskapene brudd på krav til kapitaldekning og solvensmarginkapital, samt mangler ved styring av kapitalforvaltningen og regnskapsmessige avstemmingsproblemer. I tillegg ble det gitt merknader til utilfredsstillende strategiske mål for vekst og lønnsomhet og integrasjonsproblemer med ny eier. I de fire øvrige skadeforsikringsselskapene ble det blant annet påpekt mangler ved styring av kapitalforvaltningen og utilstrekkelig dokumentasjon av utkontrakteringsavtaler. I tillegg var foretakene sårbare for tap av nøkkelpersonell. Manglende tiltak mot sviktende markedsgrunnlag, maksimumsgrense for eksponering og måling av operasjonell risiko ogabilitetsproblemer for styremedlemmer ble også anmerket.

I sjøtrykdelaget handlet merknadene om svake resultater gjennom flere år og tiltak for å bedre lønnsomhet og soliditet.

Det var også tilsyn i et aktuarkonsulentselskap som er godkjent som ansvarshavende aktuar for flere selskaper. Finanstilsynet så på hvordan den utkontrakterte aktuarvirksomheten ble utført og kvaliteten på to skadeforsikringsselskapers styring og kontroll med den utkontrakterte aktuarvirksomheten.

Forsikringsformidlingsforetak

Det ble gjennomført sju stedlige tilsyn i forsikringsformidlingsforetak i 2011. Ved tilsynene ble det påpekt svakheter i risikostyring og internkontroll. Behov for bedre rutiner, retningslinjer og kontroller ble kommentert. Tilsynet avdekket

også brudd på både provisjonsforbudet og opplysningsplikten overfor Finanstilsynet i tillegg til manglende kontroll med utkontraktert virksomhet. Andre forhold som ble påpekt var rutiner for egnethetsvurdering av ansattes kompetanse, kontroll av fullmaktsforhold og krav om ansvarsforsikring for yrkesmessig uaktsomhet.

Enkeltsaker

Etterlevelse av informasjonsplikt ved salg av individuelle livsforsikringer med investeringsvalg

På bakgrunn av en større klagesak Finanstilsynet hadde til behandling i 2009/2010, har tilsynet sett på hvordan livsforsikringsselskapene og deres agenter etterlever informasjonsplikten knyttet til salg av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg der kunden tar investeringsbeslutningene. I 2011 ble alle norske livsforsikringsselskaper bedt om å redegjøre for sine produkter, praktisering av informasjonsplikten, rådgivning ved salg og bruk av distribusjonskanaler. Frist for tilbakemelding er 31. januar 2012.

Tilsynssamarbeid

Tilsynet med store forsikringsselskaper som opererer i flere land, koordineres gjennom tilsynskollegier hvor de ulike lands tilsynsmyndigheter er representert.

Som koordinerende myndighet for tilsynet med Gjensidige Forsikring ASA og Storebrand ASA arrangerte Finanstilsynet i 2011 ett kollegiemøte for hver av disse institusjonene. Finanstilsynet deltar også i tilsynskollegier for utenlandske forsikringsselskaper med virksomhet i Norge gjennom datterselskap (Nordea og Danica), og gjennom filial (If og Tryg).

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Informasjon om enkeltsaker behandlet av Finanstilsynet er publisert på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet behandlet blant annet disse sakene i 2011:

Selskapene Ly Forsikring AS og I-forsikring.no AS søkte om konsesjon til å drive skadeforsikringsvirksomhet. Finanstilsynet anbefalte søknadene. I 2011 fikk to private pensjonskasser godkjent søknad om avvikling.

Alle eierkontrollsaker med hjemmel i finansieringsvirksomhetsloven, også de som gjelder forsikringsselskaper, er omtalt i kapitlet «Bank og finans», side 35.

I 2011 fikk 17 forsikringsformidlingsforetak konsesjon. Av disse var det åtte forsikringsmeglings- og gjenforsikringsmeglingsforetak og ni forsikringsagentforetak. Flere norske forsikringsformidlingsforetak søkte i 2011 om etablering av filial i utlandet. Det ble også behandlet flere hundre meldinger om grensekryssende virksomhet inn i Norge fra andre EØS-stater.

Beregningsrente i livsforsikring

Finanstilsynet skal fastsette den høyeste rentesatsen som livsforsikringsselskaper og pensjonskasser kan benytte ved beregning av premier og tilhørende forsikringsmessige avsetninger.

For å styrke soliditeten i livsforsikring, ble den maksimale beregningsrenten i premien fra og med 1. januar 2011 senket fra 2,75 prosent til 2,5 prosent for nye livsforsikringskontrakter.

For kollektive rente- og pensjonsforsikringer skal høyeste tillatte beregningsrente være 2,5 prosent for ny pensjonsoppptjening etter 1. januar 2012.

Klagenemnd for forsikring

Finanstilsynet er sekretariat for Klagenemnda for forsikringsmeglingsvirksomhet og gjenforsikringsmeglingsvirksomhet. Klagenemnda behandler tvister som har oppstått mellom oppdragsgiver og megler. Det var ingen klager til behandling i nemnda i 2011.

Nye dødelighetsgrunnlag i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser

Finansnærings Fellesorganisasjon (FNO) har utviklet et nytt dødelighetsgrunnlag for kollektiv rente- og pensjonsforsikring basert på oppdatert risikostatistikk. Finanstilsynet la i brev til FNO 16. desember 2011 til grunn at et naturlig gjennomføringstidspunkt for det nye dødelighetsgrunnlaget vil være 1. januar 2013. Tilsynet understreket at det av soliditetshensyn ikke er forsvarlig å prioritere at overskudd anvendes til bufferkapital i form av tilleggsavsetninger eller til oppskrivning av ytelsene i en situasjon hvor de underliggende premiereservene ikke er tilstrekkelige. Selskapene ble oppfordret til å benytte overskuddet for 2011 til å styrke premiereserven som følge av nytt dødelighetsgrunnlag.

Individuelle forsikringer

FNOs nye dødelighetsgrunnlag for individuelle rente- og pensjonsforsikringer, R2008, ble innført i livsforsikringsselskapene 1. januar 2009.

Flere selskaper begynte i 2007 å styrke de forsikringstekniske avsetningene for individuelle forsikringer som følge av framtidig overgang til nytt dødelighetsgrunnlag. Resterende behov for

avsetninger skjer etter en opptrappingsplan fra og med 2009. To selskaper meldte i 2011 nye dødelighetsgrunnlag for eksisterende portefølje av individuelle rente- og pensjonsforsikringer per 1. januar 2008. Utgangspunktet var i hovedsak R2008.

Ett selskap innførte nytt dødelighetsgrunnlag for bestanden av fratrådte medlemmer i en foretakspensjonsordning som har rett til å få overført sine rettigheter til en individuell pensjonsforsikring. Selskapet fikk samtykke til opptrappingsplan fra 2011 og til å bruke overskuddsmidler for 2011 til økte avsetninger som følge av overgang til nytt dødelighetsgrunnlag.

Kollektive forsikringer

Ett livsforsikringsselskap meldte i 2011 nytt dødelighetsgrunnlag for kollektiv rente- og pensjonsforsikring, K2005, for pensjonistbestanden. To private pensjonskasser fikk samtykke til forlenget opptrappingsperiode fram til 2011 som følge av overgang til dødelighetsgrunnlaget K2005. Seks private pensjonskasser fikk samtykke til å bruke overskuddsmidler for 2011 til økte avsetninger som følge av framtidig overgang til nytt dødelighetsgrunnlag for kollektiv rente- og pensjonsforsikring i 2013.

Investering i forsikringsfremmed virksomhet

Fra 1. januar 2011 ble mulighetene for livsforsikringsselskaper og pensjonsforetak til å investere i infrastruktur utvidet. Infrastrukturinvesteringer skal godkjennes av Finanstilsynet.

Et livsforsikringsselskap søkte om godkjenning av erverv av 35 prosent av aksjene i et nettselskap som driver innen energidistribusjon. Hovedproblemstillingen i saken var om investeringen var å anse som såkalt forsikringsfremmed virksomhet slik at eierbegrensingsregelen i forsikringsvirksomhetsloven kom til anvendelse.

Saken ble vurdert å være av prinsipiell karakter, og ble oversendt Finansdepartementet for avgjørelse. Finansdepartementet konkluderte i sin behandling med at virksomhet i nettselskaper i seg selv ikke rammes av virksomhetsforbudet i forsikringsvirksomhetsloven, men at arten og omfanget av den virksomheten som nettselskaper er pålagt gjennom energilovgivningen førte til at rammene for virksomhetsforbudet i dette tilfellet var overskredet. Departementet begrenset derfor godkjenningen til erverv av 15 prosent av aksjene.

Avgjørelsen får virkning for framtidige investeringer i nettselskaper. Det gis ikke generelle føringer for vurdering av søknader om infrastrukturinvesteringer på andre områder. Det må imidlertid legges til grunn at virksomhetsforbudet skal tolkes restriktivt.

REGELVERKSUTVIKLING

Revisjon av direktivet om tjenestepensjonsforetak

EU-kommisjonen har satt i gang arbeid med å revidere tjenestepensjonskassedirektivet med mål om full harmonisering og tilpasning til Solvens II så langt som mulig. Forslag til nytt direktiv forventes å bli lagt fram innen utgangen av 2012.

Norsk Naturskadepool

På anmodning fra Finansdepartementet oppnevnte Finanstilsynet i 2010 en arbeidsgruppe som skulle gjennomgå forhold knyttet til naturskadeforsikringsordningen og utarbeide regler for totalregnskap for ordningen. Arbeidsgruppen la fram rapport 1. april 2011. Gruppen konkluderte med at det snarlig bør settes i gang en ny utredning med sikte på en mer grunnleggende endring av naturskadeordningen.

Finansdepartementet ba i april Finanstilsynet om å vurdere om forsikringsordningen for naturskader i tilstrekkelig grad ivaretar behovet for utjevning av risiko mellom selskaper for erstatningsutbetalinger. Naturskadeordningen omfatter i dag noen få selskaper med store opparbeidede naturskadefond og et betydelig antall selskaper med beskjedne fond. Finanstilsynet konkluderte i sitt svar med at dagens utjevningsmekanisme ikke i tilstrekkelig grad ivaretar behovet for utjevning av risikoer i enkelte situasjoner. Finanstilsynet foreslo derfor at det åpnes for innkalling av bidrag fra medlemselskaper som har opparbeidet naturskadefond i tilfeller der et annet medlems akkumulerte naturskadefond ikke er tilstrekkelig til å dekke medlemmenes andel av erstatningskostnadene. Det er Finanstilsynets oppfatning at det ikke vil virke urimelig tyngende for selskaper med fondsavsetninger å bidra med en større andel ved underdekning i andre selskaper.

Garantiordningen for forsikring

– orientering om arbeidet i EU

I 2011 oversendte EIOPA en rapport til EU-kommisjonen om behov for samarbeid over landegrensene mellom garantiordninger og tilsynsmyndigheter.

Finanstilsynet har ledet EIOPAs arbeidsgruppe for dette området. Som en konsekvens av arbeidet i EU må den norske garantiordningen sannsynligvis endres. Siden det forventes at EU-kravet om garantiordning vil gjelde både for livsforsikrings- og skadeforsikringselskaper, vil det bli behov for en ny ordning for å dekke livsforsikringselskapenes kunder. Det forventes at EU-kommisjonen legger fram sitt direktivforslag i 2012.

Endret aktuarforskrift

Finanstilsynet utarbeidet i 2011 forslag til endret aktuarforskrift som innebærer at hjemmelshenvisningene i forskriften oppdateres slik at den hjemles i gjeldende forsikringsvirksomhetslov, og slik at lovhensvisningene oppdateres. Forskriften er også tilpasset begrepsbruken og strukturen i de forsikringsmessige avsetningene i gjeldende lov. Endringene trådte i kraft 21. desember 2011.

Ny lovgivning for skadeforsikringsvirksomhet

Endring i forsikringsvirksomhetsloven ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2011. Endringene ga en mer helhetlig regulering av skadeforsikringsvirksomheten. I 2011 ble det utarbeidet utkast til nye og endrede forskrifter til den nye lovgivningen.

Finanstilsynet har foreslått ny forskrift om skadeforsikringssselskapers opplysningsplikt til informasjonsordning for finansielle tjenester, i praksis Finansportalen. Etter forskriftsutkastet skal skadeforsikringssselskapene gi eller holde tilgjengelig opplysninger om standardiserte produkter og produktkombinasjoner som selskapet skal ha premietariffer for. Finansdepartementet sendte utkastet på høring med frist 1. november 2011.

Finanstilsynet har utarbeidet utkast til endringer i forskrift for forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring og gjenforsikring, også kalt hovedforskriften. I ny lovgivning ble det blant annet presisert at direkte og indirekte skadebehandlingskostnader skal dekkes av forsikringstekniske avsetninger, og det er gitt nye regler for krav til tilleggsavsetninger. Utkastet ivaretar endringer og presiseringer i regelverket for ulike avsetninger i skadeforsikring. Endringene i hovedforskriften trådte i kraft 21. desember 2011.

Forskrift om utligningsordning for nødvendighetsforsikringer innen skadeforsikring

Finanstilsynet har utarbeidet utkast til forskrift om utligningsordning for nødvendighetsforsikringer. Utkastet beskriver skadeforsikringssselskaper som tilbyr nødvendighetsforsikringer, som for eksempel villaforsikring, innboforsikringer, ansvarsforsikring for motorvogn, reiseforsikring og ulykkesforsikring til privatkunder, og det innebærer at disse selskapene skal være med i en utligningsordning for nødvendighetsforsikringer.

Utligningsordningen skal omfatte nødvendighetsforsikringer som et skadeforsikringssselskap lovlig kan nekte å tegne eller fornye. Den gjelder også forsikringer som selskapet bare plikter å

motta mot en særlig høy premie. Skadeforsikrings-selskapet kan kreve at tap knyttet til den enkelte gruppe av forsikring dekkes under utligningsordningen. Tap fordeles mellom selskapene ut fra forholdet mellom det enkelte selskaps samlede premier for forsikringene i den enkelte gruppe. Finansdepartementet sendte forslaget på høring med frist 15. oktober 2011, og ny forskrift vil sannsynligvis tre i kraft i løpet av 2012.

Skjønnsinstituttet i skadeforsikring

På oppdrag fra Finansdepartementet er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere skjønnsinstituttet i forsikring. Instituttet blir benyttet i skadeoppgjør for å fastsette forsikringsverdier og skadebeløp i henhold til forsikringsavtalen, for eksempel etter en brann i en forsikret bygning. Arbeidsgruppen består av representanter fra forsikringsnæringen, forbrukersiden,

SOLVENS II – DET NYE EUROPEISKE SOLIDITETS-REGELVERKET FOR FORSIKRINGSSLESKAPER

EUs forberedelser til nytt regelverk

EU-kommisjonens forslag til nytt direktiv som omfatter risikobaserte solvensregler for forsikringssselskaper, Solvens II-direktivet, ble vedtatt av EU-parlamentet i 2009. Solvens II skal være gjennomført i nasjonal lovgivning og tre i kraft 1. januar 2013. Det er foreslått en generell overgangsordning som innebærer at kapitalkravene og en del andre krav til selskapene først gjøres gjeldende fra 1. januar 2014.

Kommisjonen la i oktober 2011 fram et forslag til gjennomføringsbestemmelser. Endelig forslag fra Kommisjonen forventes å bli vedtatt og offentliggjort i første halvår 2012. Gjennomføringstiltakene vil gis som kommisjonsforordning. Det vil i tillegg utarbeides utfyllende regler og retningslinjer i regi av EIOPA.

Innføring av regelverket i Norge

Finanstilsynet har iverksatt arbeidet med forslag til gjennomføring av Solvens II i norsk rett og oversendte forslag til lovendringer til Finansdepartementet 12. august 2011.

Finanstilsynet har varslet at forslag til nye forskrifter blir oversendt Finansdepartementet innen utgangen av første halvår 2012, men det er mulig at forsinkelser innen EU gjør at prosessen blir noe forsinket. I arbeidet med forberedelser til gjennomføringen av det nye regelverket har Finanstilsynet nedsatt en referansegruppe med representanter fra forsikringsnæringen.

Finanstilsynets stresstester og utviklingen av modulene i det risikobaserte tilsynet utgjør en viktig del av forberedelsene til gjennomføringen av Solvens II-regelverket i Norge.

takstmannsforeningene, departementer og Finanstilsynet. Arbeidsgruppen skal vurdere dagens ordning og foreslå forbedringer av ordningen.

2011. Finansdepartementet fastsatte forskriften 20. desember 2011. Finanstilsynet er i ferd med å utarbeide en veiledning til forskriften.

Finanstilsynet følger arbeidet som pågår internasjonalt på regnskapsområdet når det gjelder forsikringskontrakter.

Regnskapsregelverk for forsikrings- og pensjonsområdet

Finanstilsynet ferdigstilte et høringsnotat med forslag til årsregnskapsforskrift for pensjonsforetak som ble oversendt Finansdepartementet i februar

Veiledning til regnskapsreglene for forsikrings- selskaper ble oppdatert og kunngjort i rundskriv 15/2011.

Godtgjørelsesordninger

Forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond trådte i kraft 1. januar 2011. Se omtale i kapitlet «Bank og finans», side 36.

I 2011 deltok Finanstilsynet aktivt i EIOPAs arbeid med forslag til gjennomføringstiltak og utfyllende regler og retningslinjer til Solvens II-direktivet.

Interne modeller for å beregne solvenskrav

Under Solvens II vil forsikringselskaper kunne beregne solvenskapitalkravet (SCR) etter en standardmetode eller ved å bruke interne modeller som er godkjent av tilsynsmyndighetene. I 2011 arrangerte Finanstilsynet en rekke møter med selskaper om interne modeller.

Finanstilsynet legger opp til at selskaper som ønsker å søke om godkjenning av interne modeller, gjennomfører en forhåndsdialog med tilsynet i god tid før formell søknad. Dette vil gi selskaper mulighet til å presentere modellen for Finanstilsynet samtidig som selskaper vil bli klar over hvilke krav som stilles til en komplett søknad.

Finanstilsynet deltar i et nordisk tilsynssamarbeid om interne modeller under Solvens II. Formålet er å legge til rette for harmoniserte prosesser og vurderinger i Norden og gjennom dette støtte tilsynsmyndighetenes arbeid med godkjenning av modeller.

Konsekvensberegninger av Solvens II

Kapitalkravene under Solvens II erstatter det gjeldende europeiske solvensmarginregelverket, Solvens I. Beregningen av solvenskapitalkravet under Solvens II vil i langt større grad enn det gjeldende regelverk gjenspeile alle typer risiko som forsikringselskaper er eksponert for. Det gjeldende solvensmarginkravet er i hovedsak innrettet mot forsikringsrisiko og beregnes med utgangspunkt i selskapenes premier, avsetninger og erstatningskostnader, men reflekterer ikke risiko knyttet til eiendelene (markedsrisiko). Som følge av endrede verddivurderingsprinsipper for forsikringstekniske avsetninger vil solvenskapitalen under Solvens II også kunne være annerledes enn solvensmarginkapitalen under gjeldende regelverk.

På slutten av 2010 ble den femte runden med konsekvensberegninger av forslaget til nye solvensregler, QIS5, gjennomført. Målet var å teste kalibrering, metoder og forenklinger som skal inn i gjennomføringsbestemmelsene og de tekniske standardene. Resultatene av beregningene ble gjennomgått i 2011.

For de ti deltakende norske livsforsikringselskaper viste QIS5 en betydelig skjerping av kapitalkravene i forhold til dagens solvensmarginkrav. Samlet kapital under QIS5 utgjør 104 prosent av det samlede solvenskapitalkravet ved utgangen av 2009, mens solvensmarginkapitalen under gjeldende regelverk er 236 prosent av samlet solvensmarginkrav. Solvenskapitalkravet under QIS5 øker kraftig i forhold til gjeldende krav, mens tellende kapital kun er litt høyere enn gjeldende kapital. Økningen i kapital skyldes at verdien av forsikringstekniske avsetninger i QIS5 er noe lavere enn dagens bokførte avsetninger.

For de 39 skadeforsikringselskaper som deltok i QIS5 utgjorde samlet kapital 196 prosent av kravet ved utgangen av 2009, mens kapitalen under gjeldende regelverk er 660 prosent av samlet krav. For skadeforsikringselskaper oppveies den kraftige økningen i kapitalkravet i noen grad av en betydelig økning i tilgjengelig kapital. Men den overskytende kapitalen utover kravet blir likevel lavere enn under det gjeldende solvensmarginregelverket. Økningen i kapital skyldes at verdien av forsikringstekniske avsetninger i QIS5 reduseres vesentlig som følge av at deler av dagens sikkerhetsavsetninger reklassifiseres til kapital under Solvens II.

Virksomhetsreglene i livsforsikring

I forbindelse med vurderingen av gjennomføringen av Solvens II i norsk rett, utarbeidet Finanstilsynet forslag til endringer i virksomhetsreglene i livsforsikring. Forslaget ble oversendt Finansdepartementet i mars 2011. Hensikten er å legge til rette for mer langsiktig kapitalforvaltning og forenkle regelverket. Det foreslås blant annet å slå sammen kursreguleringsfondet og tilleggsavsetningene til et nytt og større bufferfond som i sin helhet er kundetildelt og som kan benyttes til å dekke negativ avkastning.

Soliditetsregler for pensjonskasser

Det pågår arbeid på EU-nivå med sikte på å komme fram til harmoniserte soliditetsregler for pensjonskasser. Finanstilsynet har foreslått at pensjonskassene foreløpig ikke underlegges Solvens II, med unntak av verddivurderingsprinsippene for forsikringstekniske avsetninger. Det foreslås imidlertid at alle pensjonskasser pålegges å rapportere resultater av Finanstilsynets stresstest fra 2013. Stresstesten er en forenklet versjon av beregningen av kapitalkrav under Solvens II.

VERDIPAPIROMRÅDET

Finanstilsynet spiller en sentral rolle som tilsynsmyndighet i verdipapirmarkedet. Tilsynet omfatter kontroll med utstedernes informasjon til markedet, verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, og at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

UTVIKLINGSTREKK OG UTFORDRINGER

Aksjemarkedene internasjonalt utviklet seg svakt gjennom store deler av 2011 og var preget av eksepsjonell volatilitet. Oslo Børs fulgte i store trekk aksjekursutviklingen internasjonalt og variasjonen i oljeprisen. Hovedindeksen på Oslo Børs sank i 2011 med totalt 10,7 prosent. Til tross for markedsureoen, var imidlertid likviditeten i aksjemarkedet tilfredsstillende gjennom hele året, noe som ga grunnlag for betryggende kursfastsettelse og omsetning. Aksjeomsetningen i 2011 utgjorde i gjennomsnitt 6,1 milliarder kroner per dag, og tilsvarende tall i 2010 var 7,2 milliarder kroner.

Egenkapitalmarkedet som kapitalkilde var i 2011 utfordrende for utstederne som følge av den internasjonale uroen. Lave kurser og høy volatilitet førte til at børsnoterte selskaper valgte å utsette planlagte kapitalutvidelser. Mens aksjemarkedet absorberte 61 milliarder kroner i 2010, ble det hentet inn ca. 39 milliarder kroner i form av emisjoner i 2011, hovedsakelig i første halvår.

Obligasjonsmarkedet har fungert tilfredsstillende når det tas hensyn til makrobildet. Holdes statspapirer utenfor, var emisjonsvolumet i 2011 ca. 275 milliarder kroner, en økning på ca. 27 prosent fra 2010. Emisjonsaktiviteten, utenom statspapirer, var dominert av finanssektoren, som sto for nærmere 85 prosent av emisjonsvolumet. Obligasjoner med fortrinnsrett sto for 60 prosent.

I 2011 ble det gjennomført 13 nye noteringer av aksjer på Oslo Børs og Oslo Axess. Ved årsslutt var 195 foretak notert på Oslo Børs og 39 på Oslo Axess. Det ble i 2011 notert 346 nye lån og sertifikater på Oslo Børs og Oslo Alternative Bond Market (Oslo ABM). Antall noterte lån ved årsslutt var samlet 496 for Oslo Børs og 715 for Oslo ABM.

Oslo Børs opplever fortsatt stor konkurranse om aksjetransaksjoner, særlig knyttet til de større noterte selskapene. Nær hele volumet børshandlede aksjederivater knyttet til aksjer notert i Norge, blir handlet på Oslo Børs.

Framover er det ventet at de europeiske verdipapirmarkedene kan bli ytterligere fragmentert ved at alternative markedsplattformer (multilaterale handelsfasiliteter) tar større andeler av omsetningen fra de tradisjonelle børsene. Fragmenteringen forsterkes ved ytterligere utvikling av dark pools og såkalte crossing networks. Dette er uregulerte og ikke-transparente markeds plasser der større aktører omsetter store poster uten direkte å påvirke det offisielle markedet. Ytterligere fragmentering av verdipapirhandelen, der ingen markeds plass har en samlet oversikt, vil fortsatt skape utfordringer i arbeidet med å avdekke markeds misbruk. Pressede driftsmarginer hos de tradisjonelle børsene fører til at markeds overvåking ikke kan prioriteres på samme måte som tidligere, og i økende grad må bli en offentlig oppgave.

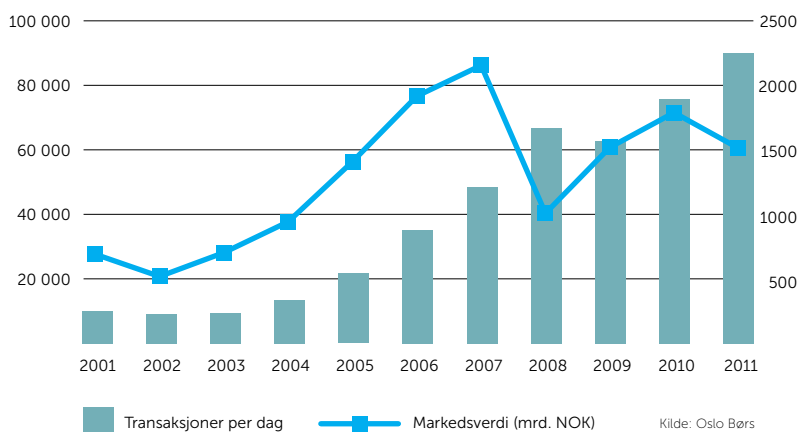
Sterk pris konkurranse og ny teknologi gir fortsatt grunnlag for lave transaksjonskostnader. Kombinert med utviklingen av nye handelsstøttesystemer hos verdipapirforetakene så vel som hos større investorer, gir dette utslag i en kraftig økning i såkalt algoritmebasert handel. Slik handel bidrar til økt likviditet, men øker også risikoen for markedsforstyrrelser. Det er også en risiko for at algoritmehandel kan forsterke naturlige markedsreaksjoner.

Et annet utviklingstrekk som må følges opp gjennom tilsyn, er at verdipapirforetak tilbyr utvalgte kunder direkte tilgang til markedene gjennom sine medlemskap på markeds plassene, såkalt direct market access. Dette er en form for selvbetjening i markedet hvor kunden handler i verdipapirforetakets navn og hvor verdipapirforetaket hefter for riktig oppgjør. Mangelfull kontroll med hvilke kunder som tilbys denne tjenesten vil kunne lede til store tap hos verdipapirforetakene.

Et område som vil bli mer detaljert regulert i EU de nærmeste årene, er infrastrukturen i verdipapirmarkedene. Her vil blant annet verdipapirsentraler, oppgjørssentraler og rammeverk for oppbevaring og registrering av finansielle instrumenter bli underlagt en enhetlig regulering. I tillegg vil det bli innført krav til clearing og rapportering av posisjoner i ikke-børsnoterte derivater. Også arbeidet med innføringen av et sentralt europeisk oppgjørssystem for verdipapirtransaksjoner vil bli videreført. Det må forventes mye forberedende arbeid med tilpasninger til det nye regelverket i 2012 og de nærmeste årene.

Finanstilsynet deltar i en rekke komiteer i den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten ESMA, som forbereder regulering på verdipapirområdet. Dette er nødvendig for å bygge kompetanse til å gjennomføre regelverksutvikling på en hensiktsmessig og betryggende måte og for å ivareta muligheten til å fremme norske interesser.

FIGUR 4: MARKEDSVERDI – TRANSAKSJONER

VERDIPAPIRTILSYN

Det overordnede målet for regulering og tilsyn med verdipapirmarkedet er å sikre en trygg, ordnet og effektiv handel med finansielle instrumenter slik at verdipapirmarkedet kan fungere som kapitalkilde for næringslivet og som grunnlag for investeringsvirksomhet og sparing. Tilsynet omfatter verdipapirinstisusjonenes finansielle stilling og drift, og kontroll med at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

VERDIPAPIRFORETAK

TILSYN OG OVERVÅKING

Stedlig tilsyn

Finanstilsynets stedlige tilsyn med verdipapirforetakene skal bidra til at foretakene har et bevisst forhold til risiko, og til at det blir opprettholdt et høyt nivå av kundebeskyttelse i verdipapirmarkedet ved å se til at foretakene overholder kravene til god forretningsskikk. Videre skal tilsynet bidra til å ivareta markedets integritet. Ved utgangen av 2011 var det 143 verdipapirforetak i Norge.

Finanstilsynet gjennomførte 18 stedlige tilsyn i 2011 hos verdipapirforetak. I tillegg ble det gjennomført ett tilsyn spesielt rettet mot verdipapirforetakenes IKT-løsninger. Foretakenes informasjon og investeringsrådgivning ble nøye undersøkt ved de stedlige tilsynene. Tilsynet undersøkte om investeringsrådgivningen hadde vært i kundenes interesse og egnet for kundene. Forhold som ble vurdert var blant annet omløps-hastigheten på kundenes porteføljer, grensen mot investeringstjenesten aktiv forvaltning og om det var innslag av press/overtalelsesmetoder i rådgivningsprosessen.

Markedsføring og foretakenes opplysningsplikt var sentrale temaer ved mange tilsyn. Finanstilsynet undersøkte om foretakene hadde gitt relevante, balanserte opplysninger i forståelig form om risiko og kostnader forbundet med investeringen. Blant annet ble foretakenes nettsted og ulike former for markedsføringsmateriell kontrollert.

Finanstilsynet kartla i 2010 bankenes salg av spareprodukter. I 2011 fulgte Finanstilsynet opp dette arbeidet ved å kartlegge omfanget av verdipapirforetaks salg av kompliserte spareprodukter til ikke-profesjonelle investorer. Resultatet av kartleggingen offentliggjøres i 2012.

Ett verdipapirforetak leverte tilbake sine tillatelser etter at Finanstilsynet hadde gjennomført stedlig tilsyn i 2011. Tilsynet hadde blant annet avdekket omfattende salg av kostbare og kompliserte spareprodukter til ikke-profesjonelle investorer. Flere andre verdipapirforetak gjorde endringer i organisasjonen, styret og/eller rutinene som følge av tilsynsprosessene.

To stedlige tilsyn hos verdipapirforetak i 2010 førte til vedtak om tilbakekall av tillatelsene i 2011. Begge verdipapirforetakene påklaget vedtakene til Finansdepartementet, men tilsynets vedtak ble opprettholdt.

Overvåking av foretakenes økonomiske utvikling

Gjennom den periodiske rapporteringen overvåker Finanstilsynet utviklingen i verdipapirforetakenes lønnsomhet og trendene i foretakenes inntektsfordeling.

Den positive utviklingen i verdipapirforetakenes lønnsomhet som Finanstilsynet observerte i 2010, fortsatte i første kvartal 2011. Etter dette har imidlertid utviklingen vært negativ. Finanstilsynet registrerte 49 kapitalforhøyelser for å styrke den ansvarlige kapitalen, fordelt på 26 foretak. Det ble sendt ut ni varsler om mulig tilbakekall av konsesjon som følge av manglende kapitaldekning. Ett foretak leverte tilbake konsesjonen, mens de øvrige foretakene rettet forholdet. Seks foretak som i henhold til regelverket rapporterer kapitaldekning kvartalsvis, ble i november pålagt å rapportere månedlig på grunn av marginal tilfredsstillelse av kapitalkrav og negativ resultatutvikling.

På grunnlag av verdipapirforetakenes og forvaltningsselskapenes innsendte kvartalsoppgaver publiserer Finanstilsynet hvert kvartal pressemeldinger der trender i utviklingen av foretakenes virksomhet presenteres og kommenteres.

to utvidede konsesjoner til eksisterende foretak. Konsesjonssakene omfatter både nye foretak og søknader i eksisterende finanskonsern. En rekke av de nye foretakene er relativt små, med få ansatte. Disse foretakene yter hovedsakelig investeringstjenestene mottak og formidling av ordre, og investeringsrådgivning. En del av de nye foretakene yter også investeringstjenesten aktiv forvaltning.

På grunn av uroen i finansmarkedene gjennomførte Finanstilsynet i 2011 kvartalsvise undersøkelser av de større verdipapirforetakenes motpartsrisiko knyttet til uoppgjorte handler og kredittgivning overfor kunder.

Etter innføringen i 2010 er innsending av kvartalsoppgaver via Altinn nå godt innarbeidet blant verdipapirforetakene og forvaltningsselskapene.

Ved rapportering av kapitaldekning per 31. desember 2010 ble det europeiske rapporteringssystemet for banker, COREP, innført som standard også for verdipapirforetak.

Markedsadvarsler

Finanstilsynet publiserte 37 advarsler mot foretak som hadde ytt finansielle tjenester i Norge uten tillatelse i 2011. I tillegg ble det publisert 648 advarsler fra utenlandske tilsynsmyndigheter. Svært ofte er dette foretak som driver med svindel, slik at personer som overfører penger til foretakene, ofte må anse pengene som tapt. Finanstilsynet advarer mot å handle med slike foretak. På nettstedet er det også informasjon om investeringsbedragerier og råd om hvordan investorer kan beskytte seg mot bedrageriene. Finanstilsynets markedsadvarsler er også tilgjengelige på nettstedet Finansportalen.no.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Finanstilsynet mottar fortsatt en del søknader om tillatelse til å yte investeringstjenester. I 2011 fikk sju nye verdipapirforetak tillatelser, mens det i 2010 ble gitt 16 nye tillatelser. I tillegg ble det gitt

I tillegg til den ene tilbakeleveringen som følge av manglende kapitaldekning, ble 14 tillatelser avvirket på grunn av omstruktureringer i foretakene, fusjoner og selskapsoppkjøp, og omlegging av virksomhetsområdet.

Egnethetsvurderinger

Finanstilsynet gjennomførte et betydelig antall egnethetsvurderinger knyttet til styremedlemmer og ledere av foretak som er under tilsyn på verdipapiriområdet. Det foretas relativt inngående vurderinger av kvalifikasjoner, yrkeserfaring og tidligere atferd. Vurderingene foretas i forbindelse med konsesjonssaker og ved endringer i ledelsen. Foretakene har innrettet seg etter Finanstilsynets vurderinger i de sakene der Finanstilsynet har kommet til at en person ikke innehar de nødvendige kvalifikasjonene til å være leder. De fleste av disse sakene dreier seg om manglende relevant erfaring fra den virksomheten de er tiltenkt å lede. Noen av sakene dreier seg om manglende egnethet som leder som følge av tidligere atferd i foretak som har begått alvorlige brudd på lovgivningen.

REGELVERKS- UTVIKLING

Lydopptak

Finansdepartementet fastsatte endringer i verdipapirforskriftens bestemmelser om verdipapirforetakenes plikt til å foreta lydopptak av telefonsamtaler i desember 2009. Ikrafttredelsestidspunktet ble utsatt for å gi foretakene behov for noe mer tid til å teste de tekniske løsningene. Endringene trådte i kraft 1. april 2011.

Godtgjørelsesordninger

Forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond trådte i kraft 1. januar 2011. Se omtale i kapitlet «Bank og finans», side 36.

Kapitaldekning

I forbindelse med stedlige tilsyn i 2010 ble det påvist at verdipapirforetakene praktiserer regelverket om tilordning av store engasjementer til foretakenes handelsportefølje ulikt. Finanstilsynet publiserte derfor rundskriv 27/2011 med blant annet presiseringer av regelverket og eksempler på korrekt framgangsmåte ved slik tilordning.

Endringer i beregningsforskriften gjorde det mulig å medregne en større andel av det akkumulerte overskuddet som ansvarlig kapital enn før. På bakgrunn av dette publiserte Finanstilsynet rundskriv 22/2011, som presiserer hvilke vurderinger foretakene må gjøre og hvilken dokumentasjon som må være innsendt for at foretakene skal kunne medregne positivt delårsresultat ved beregning av ansvarlig kapital.

FORVALTNINGSSELSKAPER FOR VERDIPAPIRFOND

Ved utgangen av 2011 hadde 29 forvaltningsselskaper for verdipapirfond konsesjon. Av disse hadde 20 selskaper også tillatelse til å yte investeringstjenesten «aktiv forvaltning av investors portefølje av finansielle instrumenter». Sammenlignet med 2010 steg antallet verdipapirfond som forvaltes av forvaltningsselskapene marginalt, fra 428 til 442 ved utgangen av 2011. Netto nyttegning i norske forvaltningsselskapers verdipapirfond var på 25,5 milliarder kroner i 2011. Som følge av kursfall ble total forvaltningskapital likevel redusert med om lag 3 prosent i 2011 og utgjorde 485 milliarder ved utgangen av året. Den positive nyttegningen var hovedsakelig i pengemarkeds- og obligasjonsfond, samt noe i kombinasjonsfond, mens det var netto innløsning i aksjefond på 2,7 milliarder kroner.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet gjennomførte fire stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond i 2011. Tilsynene omfattet temaene styring og kontroll, etablering av kundeforhold/informasjonsplikt og selve forvaltningen av fondene.

Forvaltningsselskapene har plikt til å rapportere mulige brudd på investeringsbegrensninger som følger av verdipapirfondloven og fondenes vedtekter. Omfanget av rapporterte brudd var i 2011 som forventet, og Finanstilsynet registrerte

ikke noen større, alvorlige brudd. Depotmottakers plikt til å underrette Finanstilsynet om forvaltningsselskap der det blir avdekket brudd, er et viktig supplement til det dokumentbaserte tilsynet for øvrig. Antallet slike rapporter fra depotmottaker var lavt i 2011.

Gjennom forvaltningsselskapenes kvartalsvise rapportering til Finanstilsynet overvåkes selskapenes økonomiske utvikling og deres etterlevelse av regelverket for kapitaldekning og store engasjementer. Samlet sett hadde forvaltningsselskapene markert bedre lønnsomhet i 2011 enn de to foregående årene, men lønnsomheten var vesentlig lavere enn i toppårene 2006 og 2007. Seks forvaltningsselskaper måtte i 2011 gjennomføre kapitalutvidelser for å tilfredsstille krav til ansvarlig kapital.

FORVALTNING

I 2011 fikk tre nye forvaltningsselskaper tillatelse til å drive verdipapirfondsforvaltning. En av tillatelsene gjaldt omdanning fra verdipapirforetak til forvaltningsselskap. To forvaltningsselskaper fikk tillatelse til å yte aktiv forvaltning i tillegg til verdipapirfondsforvaltning. De senere årene har nye foretak på dette området i hovedsak vært små foretak som ønsker å drive fondsforvaltning innenfor en smalere del av markedet.

I 2011 ble det stadfestet vedtekter for 25 nye verdipapirfond, mens 13 verdipapirfond ble avvirket. Det ble også behandlet en rekke saker om godkjenning av endringer av vedtekter for verdipapirfond.

Nye regler om spesialfond trådte i kraft 1. juli 2010. Norske spesialfond kan selges og markedsføres til profesjonelle investorer.

Finanstilsynet kan gi tillatelse til markedsføring av utenlandske spesialfond til profesjonelle investorer i Norge. Finanstilsynet ga i 2011 tre tillatelser til å etablere norske spesialfond og sju tillatelser til å markedsføre utenlandske spesialfond i Norge. Ett spesialfond ble avvirket.

REGELVERKS-UTVIKLING

Revisjon av verdipapirfondloven

Ny lov om verdipapirfond trådte i kraft 1. januar 2012. Loven gjennomfører EØS-regler (UCITS IV-direktivet) og er basert på forslag fra en arbeidsgruppe nedsatt av Finanstilsynet på oppdrag fra Finansdepartementet. I tillegg gjennomføres enkelte endringer i gjeldende verdipapirfondlov som ikke har sin bakgrunn i EØS-reglene. Arbeidsgruppen utarbeidet også forslag til utfyllende forskriftsregelverk som trådte i kraft samtidig med loven. Det nye regelverket bidrar til at norsk fondsbransje får konkurranse-dyktige rammevilkår, samtidig som hensynet til forbrukerne er godt ivarett.

MARKEDETS INFRASTRUKTUR

TILSYN OG OVERVÅKING

Infrastrukturen på verdipapirområdet omfatter Oslo Børs ASA, Verdipapirsentralen ASA (VPS), Oslo Clearing ASA, Fish Pool ASA, NOS Clearing ASA, Nasdaq Omx Oslo ASA (tidligere Nord Pool ASA) og Nasdaq Omx Oslo NUF (tidligere Nord Pool Clearing ASA). I tillegg anses virksomheten til verdipapirforetakene Icap Energy ASA og Spectron Energy Services Ltd Norway Branch (tidligere International Maritime Exchange ASA – Imarex) som en del av infrastrukturen.

Oppgjørssentralene Oslo Clearing og NOS Clearing rapporterte kvartalsvis gjennom 2011 om utviklingen i ansvarlig kapital og risikooksporing. Rapporteringen ble innført i 2009 som et ledd i å styrke tilsynet med oppgjørssentralene. Oppfølging av tilsyn og rapportering fra oppgjørssentralen Nasdaq Omx Oslo NUF foretas i samarbeid med den svenske Finansinspektionen i samsvar med en særskilt samarbeidsavtale (MoU) som er inngått mellom tilsynsmyndighetene.

Oslo Clearing fikk i april 2010 utvidet tillatelsen til å drive virksomhet som oppgjørssentral for egenkapitalinstrumenter. Oppstart skjedde suksessivt i juni og august 2010. Finanstilsynet fulgte gjennom 2011 opp krav som ble stilt til foretaket i tillatelsen.

Erfaringene med clearing av egenkapitalinstrumenter synes så langt å være gode. Finanstilsynet hadde tett kontakt med NOS Clearing og Nasdaq OMX Oslo NUF i den situasjonen som oppsto etter at MF Global Holdings Ltd søkte konkursbeskyttelse i USA. Ettersom tilsynsmyndigheten i Storbritannia (FSA) satte MF Global UK Ltd under administrasjon, ble dette foretaket erklært i mislighold av de to oppgjørssentralene. MF Global var såkalt general

clearing-medlem hos begge oppgjørssentralene. Oppgjørssentralene håndterte situasjonen på en måte som gjorde at det ikke oppsto tap ved avviklingen av medlemskapet til MF Global.

Finanstilsynet gjennomførte i 2011 tilsyn hos VPS og Icap Energy ASA. I tillegg ble det gjennomført IT-tilsyn hos VPS og Oslo Clearing. For øvrig fulgte Finanstilsynet foretakene tett, blant annet gjennom behandling av en rekke større enkeltsaker.

Oslo Børs ASA drifter markedsplassene Oslo Børs, Oslo Axess og Oslo Alternative Bond Market (Oslo ABM), hvorav de to førstnevnte er regulerte markedsplasser. I tillegg driftes den multilaterale handelsfasiliteten Oslo Connect, hvor det omsettes OTC-derivater.

Clearing av børsnoterte egenkapitalinstrumenter gjennom oppgjørssentral (Central Counterparty – CCP) var ventet å gi en nedgang i antall transaksjoner til oppgjør og nedgang i oppgjørsgarden i verdipapiroppjøret i VPS. I 2009 ble det gjort opp 43,2 millioner transaksjoner i verdipapir-oppjøret, mens det i 2010 og 2011 ble gjort opp henholdsvis 31,2 og 11,5 millioner transaksjoner. Oppgjørsgarden i verdipapiroppjøret lå i 2011 på i gjennomsnitt 96 prosent, og det var tilsvarende oppgjørsgard som i 2010. Før innføring av clearing av egenkapitalinstrumenter var oppgjørsgarden på i overkant av 98 prosent.

FORVALTNING

Oppfølging av vilkårene knyttet til fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA

Finansdepartementets vedtak 8. november 2007 stilte en rekke vilkår for fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA. Finanstilsynet følger opp vilkårene løpende. I 2011 vurderte Finanstilsynet blant annet behovet for økt kapital i VPS og fastsatte et minimumskrav til ansvarlig kapital som tilsvarer ni måneders driftskostnader. Finanstilsynet ga også en tilråding til departementet om utbetaling

av konsernbidrag fra VPS. Videre vurderte Finanstilsynet på oppdrag fra Finansdepartementet vilkårene for utkontraktering.

Tillatelse til utvidet virksomhet – Nasdaq Omx Oslo ASA

Finansdepartementet ga 5. oktober 2011 Nasdaq Omx Oslo ASA tillatelse til å utvide virksomheten til omsetning av andre varederivater, i tråd med Finanstilsynets innstilling. Foretaket må melde omsetning av derivater med nye underliggende varer til Finanstilsynet.

Endring i kapitalstrukturen til NOS Clearing

Finanstilsynet behandlet i 2011 endringene i kapitalstrukturen til NOS Clearing. Endringene er en del av forberedelsene til nytt regelverk for oppgjørssentraler som vil følge av EMIR-forordningen (European Market Infrastructure Regulation). Endringene innebærer blant annet at det innføres to clearingfond (default-fond) for fraktmarkedet og sjømatmarkedet, hvor clearingmedlemmene bidrar med kapital til fondene. Finanstilsynet tok endringene i kapitalstrukturen til etterretning.

Søknad om samtykke til børsnotering av Oslo Børs VPS Holding ASA

Finanstilsynet har gitt en tilråding til Finansdepartementet om Oslo Børs VPS Holding ASAs søknad om samtykke til notering på Oslo Børs eller Oslo Axess. Særlig fordi en slik notering av morselskapets aksjer kan åpne for interessekonflikter, anbefalte Finanstilsynet at departementet avslår søknaden. Saken er til behandling i departementet.

ATFERDSREGLENE I VERDIPAPIRMARKEDET

TILSYN OG OVERVÅKING

Det overordnede målet med tilsyn og overvåking av de generelle atferdsreglene er å bidra til å sikre det norske markedets omdømme og dermed dets funksjon som velfungerende kapitalkilde.

Reglene som omfatter ulovlig innsidehandel, markedsmanipulasjon og tilbørlig informasjonshåndtering, er sentrale. Finanstilsynet følger også opp reglene om listeføring, undersøkelsesplikt, forbud mot urimelige forretningsmetoder samt meldepliktig og flaggepliktig verdipapirhandel. Dette innebærer at virksomheten er rettet mot en vid krets: Investorer, rådgivere, utstedere av finansielle instrumenter og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Målet med tilsynsvirksomheten er å avdekke og forfølge ulovlige forhold i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for varederivater. Det er et mål at tilsynsarbeidet har både individual- og allmennpreventive virkninger i markedet.

Finanstilsynet undersøkte et stort antall saker i 2011. Flertallet av sakene ble rapportert til Finanstilsynet fra verdipapirforetakene, mediene og investorer. Mange saker ble også oversendt fra Oslo Børs eller initiert av Finanstilsynet på bakgrunn av markedshendelser.

Som tidligere år var flere av innside- og markedsmanipulasjonssakene som Finanstilsynet behandlet, tidkrevende. Dette gjaldt særlig saker hvor undersøkelser måtte rettes mot utlandet. Finanstilsynet bisto også ved flere anledninger utenlandske tilsynsmyndigheter i deres undersøkelser.

Finanstilsynet undersøkte i 2011:

- 70 nye saker om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt
- 32 nye saker om markedsmanipulasjon / urimelige forretningsmetoder
- 31 nye saker om flaggepliktig verdipapirhandel
- 48 nye saker om meldepliktig verdipapirhandel

62 av disse sakene ble mottatt fra verdipapirforetak i henhold til bestemmelsen om rapporteringsplikt ved mistanke om innsidehandel eller markedsmanipulasjon knyttet til transaksjoner.

Overtredelsesgebyr

Finanstilsynet har hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på meldeplikt- og flaggepliktreglene i verdipapirhandelloven. Ileggelse av overtredelsesgebyr effektiviserer håndhevelsen av regelverket og utgjør som regel en adekvat reaksjon ved brudd på regelverket.

I løpet av 2011 ila Finanstilsynet 14 overtredelsesgebyrer for brudd på flaggeplikt og 13 overtredelsesgebyrer for brudd på meldeplikt. Finanstilsynet offentliggjør gebyrene på tilsynets nettsted og legger til grunn at dette har en preventiv virkning. To vedtak om overtredelsesgebyr for brudd på flaggeplikten ble påklaget til Finansdepartementet. Disse sakene er til behandling i departementet.

Anmeldelser til påtalemyndigheten

I 2011 anmeldte Finanstilsynet ni saker til påtalemyndigheten hvor det forelå mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt. Videre ble det anmeldt én sak om markedsmanipulasjon.

Oppfølging av anmeldte saker

Som tidligere år hadde Finanstilsynet et nært og godt samarbeid om anmeldte saker med både ØKOKRIM og lokale politidistrikter i 2011. Samarbeidet bidrar til å effektivisere innsatsen mot kriminalitet i verdipapirmarkedet. Blant annet bisto Finanstilsynet påtalemyndigheten ved gjennomføring av avhør og ved analyser knyttet til aksjetransaksjoner.

Undersøkelser i forbindelse med informasjonshåndtering

Finanstilsynet gjennomførte i 2011 spørreundersøkelser rettet mot utstederforetakene, advokatfirmaer og revisjons- og regnskapsfirmaer om håndtering av innsideinformasjon, inkludert rutiner for føring av innsidelister og handelsregler for ansatte. Formålet med undersøkelsene var å kartlegge rutiner og retningslinjer for tilbørlig informasjonshåndtering hos foretakene som forvalter innsideinformasjon, samtidig som Finanstilsynet ønsket å rette søkelys mot disse områdene.

Større undersøkelser

I 2010 iverksatte Finanstilsynet undersøkelser av aksjetransaksjoner i det børsnoterte selskapet Reservoir Exploration Technology ASA (RXT). Saken gjaldt forbudet mot urimelige forretningsmetoder og bestemmelsen om salg av finansielle instrumenter som kunden ikke eier. Undersøkelsene resulterte i at Finanstilsynet fattet vedtak om vinningsavståelse mot sju investorer. Seks av investorene innbetalte vinningen. Én investor aksepterte ikke vedtaket, og Finanstilsynet tok via Regjeringsadvokaten ut stevning mot investoren. Saken forventes å komme opp for Oslo tingrett våren 2012. Fire verdipapirforetak ble anmeldt til ØKOKRIM for brudd på regler om salg av finansielle instrumenter som kunden ikke eier. Samtlige foretak vedtok forelegg på 400 000 kroner.

Videreutvikling av transaksjonsrapporteringsystemet

Verdipapirforetakene skal rapportere transaksjoner i noterte finansielle instrumenter og derivater av disse til et europeisk transaksjonsrapporteringsystem, TRS. Det er brukt mye ressurser på å etablere et felles nordisk system som oppfyller direktivkravene og til å bistå rapporteringspliktige foretak.

I 2011 ble det rapportert ca. 90 millioner transaksjoner til Finanstilsynet, hvorav 41 prosent fra utenlandske og 59 prosent fra norske verdipapirforetak.

Økt kvalitet på dataene og enklere tilgang til oppslag og analyser har gjort at TRS-dataene blir stadig mer brukt i tilsynsarbeidet.

RETTSAVGJØRELSER

Følgende rettsavgjørelser ble avsagt i 2011 i saker som Finanstilsynet undersøkte og anmeldte til påtalemyndigheten:

Høyesterett avsa i februar 2011 dom i sak om innsidhandel og tilskyndelse til innsidhandel. Tre personer ble dømt i tingretten og i lagmannsretten, og saken for Høyesterett gjaldt anke over straffeutmålingen. For to av personene ble straffen skjerpet. Høyesterett la blant annet vekt på at lovbruddene bar preg av et visst mønster og at aktørene var profesjonelle. Tidligere rettspraksis om at innsidhandel normalt skal straffes med ubetinget fengsel, ble bekreftet. For én av investorene ble anken forkastet.

Borgarting lagmannsrett opphevet i august 2011 Oslo tingretts frifinnelse av to investorer for innsidhandel og tilskyndelse til innsidhandel på grunn av feil rettsanvendelse. Lagmannsretten kom til at tingretten hadde lagt til grunn feil rettsanvendelse når det gjaldt tolkningen av innsideinformasjonsbegrepet. Dommen ble anket.

Borgarting lagmannsrett frifant i oktober 2011 to daytraderer for straffbar markedsmanipulasjon. Traderne handlet mot et meglerhus som anvendte algoritmebasert handel. Ved å legge inn ordre med små volumer, flyttet traderne kursen i illikvide aksjer, for deretter å handle i aksjene og på denne måten ta ut gevinst. Traderne erfarte at kursen i aksjen ble flyttet automatisk, uavhengig av handelens volum. Dette utnyttet de til sin fordel. Retten fant ikke at dette var straffbart, blant annet fordi handlene var reelle, og det ble gitt korrekt informasjon knyttet til hver enkelt handel. Dommen ble anket.

Stavanger tingrett frifant i januar 2011 en fondsforvalter som var tiltalt for brudd på taushetsplikten i verdipapirhandelloven. Fondsforvalteren ble frikjent for å ha videreformidlet innsideinformasjon, da personen han ga informasjonen til ikke ble ansett for å være «uvedkommende» i lovens forstand. Gulating lagmannsrett kom til samme resultat i en dom av 8. desember 2011. Lagmannsrettens dom ble anket.

Oslo tingrett fant i mars 2011 en investor skyldig i markedsmanipulasjon og misbruk av innsideinformasjon ved tilskyndelse til salg av aksjer. Retten fant at investoren ved å lekke et brev til pressen som ga uriktig uttrykk for å være skrevet på vegne av et antall obligasjonseiere i utstederselskapet, manipulerte aksjekursen og deretter hentet ut gevinst på sin posisjon i utstederselskapet. Retten la til grunn at investoren i forkant av publiseringen oppfordret en venn til å handle i aksjen. Retten la vekt på at brudd på verdipapirhandelloven undergraver tilliten til verdipapirmarkedet, og trakk i skjerpende retning blant annet det store skadepotensialet og de betydelige vinningsmulighetene som forelå i saken. Dommen ble anket.

Oslo tingrett avsa i juni 2011 dom i sak om føring av innsidelister og tilbørlig informasjonshåndtering. Et utstederforetak ble dømt til å betale en bot på 200 000 kroner for manglende oppdatering av primærinnsidelister, samt utilbørlig informasjonshåndtering.

Primærinnsidelistene hadde ikke blitt oppdatert i to år, og retten fant at dette var et resultat av manglende administrative rutiner i selskapet. Foretaket hadde også brutt reglene om tilbørlig informasjonshåndtering da selskapet på grunn av en menneskelig feil oversendte børsensitive opplysninger til en uvedkommende. Retten la i sin dom vekt på allmennpreventive grunner. Dommen er rettskraftig.

Oslo tingrett fant i juli 2011 en tidligere aksjemegler skyldig i tilskyndelse til innsidhandel og misbruk av innsideinformasjon. Retten fant at megleren lekket innsideinformasjon til en kunde og oppfordret vedkommende til å handle. Retten la vekt på at innsidhandelen hadde et profesjonelt preg, og dertil viktigheten av å bevare tilliten til markedet. Megleren ble frifunnet på to av tiltalepostene om tilskyndelse til innsidhandel. Dommen ble anket.

Oslo tingrett fant i desember 2011 en gründer og investor skyldig i brudd på innside- og meldepliktreglene. Han ble også dømt for kursmanipulering og skatteunndragelse. Retten fant ingen formildende omstendigheter, og dommen ble satt til åtte års fengsel, hvorav to år ble gjort betinget. I tillegg ble han idømt en bot på fem millioner kroner. Dommen er ikke rettskraftig.

PROSPEKTKONTROLL – OMSETTELIGE VERDIPAPIRER

Ved tilbud om tegning eller kjøp av omsettelige verdipapirer på minst 2 500 000 euro beregnet over en periode på tolv måneder som rettes til hundre personer eller flere i det norske verdipapirmarkedet, skal det utarbeides prospekt. Det samme gjelder ved opptak til notering av omsettelige verdipapirer på norsk regulert marked, inkludert kapitalforhøyelser på over ti prosent i selskaper med aksjer allerede notert på regulert marked.

Om prospektkontrollen

Finanstilsynet skal godkjenne alle EØS-prospekter som kommer fra norske utstedere og utstedere fra land utenfor EØS-området som har valgt Norge som hjemstat.

Finanstilsynet har utført den operative kontrollen med prospekter siden 1. mai 2010. I 2011 skjerpet tilsynet kravene til prospektutkastenes innhold for prospektkontrollen igangsettes.

Gjennomføring av prospektkontroll i 2011

Markedet for prospektpliktige transaksjoner holdt seg stabilt i første halvår 2011. I andre halvår var antall søknader om godkjenning av prospekter preget av de vanskelige markedsforholdene for emisjoner og nye noteringer. Dette gjaldt både på egenkapital- og fremmedkapitalsiden.

Finanstilsynet behandlet i løpet av 2011 prospekter for flere store transaksjoner, herunder en rekke prospekter relatert til emisjoner og nye noteringer innen rigg/offshorebransjen. Dette omfattet blant annet godkjenning av prospekt datert 4. februar 2011 knyttet til en offentlig emisjon i Aker Drilling ASA og påfølgende notering av aksjene på Oslo Børs.

I tillegg var det en rekke andre prospekter relatert til søknader om nye noteringer av aksjer på Oslo Børs eller Oslo Axess, blant annet S.D. Standard Drilling, Awilco Drilling Plc., Norway Royal Salmon ASA, IT Fornebu Properties og Kværner ASA.

Det ble også notifisert et større antall dokumenter til og fra EU/EØS-området. Dette var meldinger om prospekter som benyttes grensekryssende.

TABELL 9: KONTROLLERTE DOKUMENTER

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aksjer (noterte aksjer i parentes)	114 (53)	277 (119)	125 (57)	102 (64)	105 (82)	100 (85)
Obligasjoner	58	63	53	94	44	110
Warrants	–	2	10	15	9	14
Sum	172	342	188	211	158	224

TABELL 10: AVBRUTTE KONTROLLER OG ANDRE DOKUMENTER

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Avbrutt kontroll	–	32	16	13	21	16
Tilleggsprospekt (aksjer)	22	20	31	2	17	11
Tilsvarende dokumenter	6	25	14	4	4	7

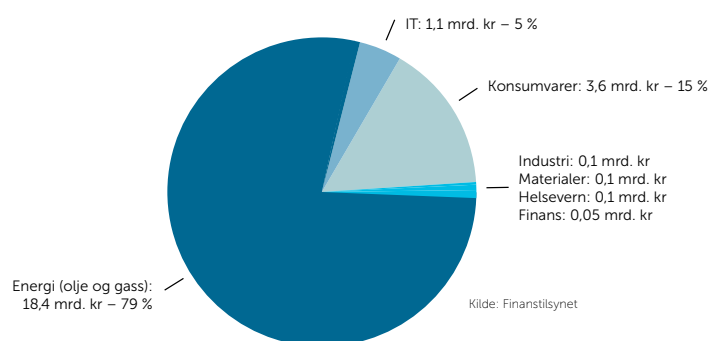
Finanstilsynet gjennomførte kontroll med 20 prospekter relatert til nye noteringer av aksjer i 2011. Av disse ble 13 tatt opp til notering på Oslo Børs / Oslo Axess. I tillegg var det avbrutte kontroller i forbindelse med nye noteringer der prosessen hadde stoppet opp på ulike stadier. Utover dette ble det kontrollert 65 prospekter for noterte aksjeselskaper med en samlet emisjonsramme på 23,45 milliarder kroner, hvorav 18,4 milliarder var innenfor energisektoren (olje og gass). Det faktiske emisjonsvolumet ble ca. 18 milliarder kroner. I tillegg ble det blant annet kontrollert 15 prospekter for aksjeemisjoner i unoterte selskaper, 118 obligasjonsprospekter og 14 prospekter for tegningsretter.

Nye gebyrsatser

Etter en nærmere analyse av ressursbruken knyttet til de forskjellige prospekttypene, satte Finanstilsynet opp og foretok en konkret differensiering av gebyrene for kontroll og godkjenning av prospekter. De nye gebyrsatsene er offentliggjort på Finanstilsynets nettsted.

REGELVERKS- UTVIKLING

Finanstilsynet utarbeidet i 2011 et høringsnotat med forslag til gjennomføring av endringer i EUs prospektdirektiv. Den viktigste endringen er at tersklene for utarbeidelse av prospekt heves fra 100 personer til 150 personer når det framsettes tilbud om tegning/kjøp av omsettelige verdipapirer. Videre heves beløpsgrensen for slike tilbud fra 2 500 000 euro til 5 000 000 euro. Forslaget har vært på høring, og er til behandling i Finansdepartementet.

**FIGUR 5: EMISJONSRAMME GODKJENT AV
FINANSTILSYNET I 2011 – FORDELT PÅ BRANSJE**

Reviderte innholdskrav

Finanstilsynet bidro på prospektområdet i ESMA-sammenheng, blant annet med arbeid knyttet til reviderte innholdskrav i prospekter for olje-, gass- og gruveselskaper, eller «mineral companies». Reviderte krav trådte i kraft 23. mars 2011.

Aksjeemisjoner, obligasjonsutstedelser med pålydende over 50 000 euro, samt utstedelser av depotbevis og derivater for «mineral companies» er omfattet av de nye kravene. Finanstilsynets erfaring er at det for enkelte selskaper oppleves som krevende å oppfylle de nye innholdskravene, særlig kravet til en såkalt competent persons report. Finanstilsynet opplever også at en rekke selskaper ikke er klar over at de er omfattet av regelverket for «mineral companies».

REGNSKAPSTILSYN – NOTERTE FORETAK

Alle noterte foretak skal benytte de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) når de avlegger konsernregnskap. Finanstilsynet har tilsyn med at dette skjer på riktig måte. Kontrollen omfatter alle norskregistrerte foretak notert på regulert marked i Norge eller i annet EØS-land, samt slike utenlandske foretak som har valgt Finanstilsynet som kompetent myndighet.

Kontrollen gjelder også de foretakene som ikke rapporterer etter IFRS. Kontrollen omfatter årsregnskap på konsern- og selskapsnivå, årsberetning og delårsregnskapene. Staten, kommuner og fylkeskommuner som utstedere omfattes ikke av kontrollen. Det samme gjelder kommunale og interkommunale foretak. Statsforetak som er utstedere av aksjer og/eller obligasjoner, er imidlertid omfattet av ordningen.

UTVIKLINGSTREKK

Ved utgangen av 2011 var 233 norske foretak underlagt kontroll. I underkant av 200 var utstedere av aksje- og grunnfondsbevis. Flere utstedere av aksjer og grunnfondsbevis har også utstedt obligasjoner som er notert på Oslo Børs. I løpet av året ble det notert fire nye foretak på Oslo Børs og ni nye utstedere på Oslo Axess. Til sammen 16 utstedere ble strøket, av disse var tolv notert på Oslo Børs og fire på Oslo Axess. Norge er hjemstat for utstedere fra EØS-området under visse vilkår. 30 utenlandske foretak har valgt Norge som hjemstat.

Den internasjonale finansuroen gjør økonomisk verdsettelse mer krevende. Det gjelder blant annet verdsettelse av foretakenes eiendeler og forpliktelser. Tilstrekkelige og presise noteopplysninger er av stor betydning.

Ved gjennomgangen av revisjonsberetningene for 2010 ble det funnet 27 utstedere med forbehold eller presisering. Dette illustrerer at avleggelsen av 2010-regnskapet var utfordrende for mange. Kun seks av disse hadde sendt melding til Finanstilsynet om avvikende revisjonsberetning i tråd med verdipapirhandelloven § 5-5 femte ledd.

KONTROLL MED FINANSIELL RAPPORTERING

Om kontrollen

Kontrollen omfatter alle norskregistrerte utstedere som er notert på børs eller regulert marked i Norge, eller i regulert marked i et annet EØS-land. Både utstedere som er notert og utstedere som har søkt om notering, er omfattet. Utenlandske foretak fra andre land i EØS-området som er notert på Oslo Børs, er under kontroll av myndighetene i sine respektive hjemstater. Utstedere som er notert på regulert marked i Norge og som ikke er registrert i EØS-området, er omfattet dersom utstedere har valgt Norge som hjemstat.

Kontrollen dekker foretakenes periodiske rapportering, uavhengig av hvilke regnskapsstandarder som er benyttet. For å velge hvilke foretak som skal kontrolleres, blir det benyttet en kombinasjon av teknikker. Noen foretak blir valgt ut som følge av innrapporteringer, mens andre foretak velges ut på bakgrunn av risikovurderinger. Den risikobaserte analysen blir gjennomført på basis av innrapportering av opplysninger fra foretaket via Altinn. For å sikre at foretakenes finansielle rapportering blir fulgt opp, blir alle foretakene også kontrollert innenfor en gitt tidsperiode.

Resultater av kontrollen

Finanstilsynet gikk i 2011 gjennom hele eller deler av den finansielle rapporteringen til 76 foretak. Kontrollen rettet seg særlig mot utstedere av egenkapitalinstrumenter som aksjer og grunnfondsbevis, men også enkelte utstedere av obligasjoner. Tilsynet har også gått gjennom alle noterte foretaks revisjonsberetninger.

13 saker ble fulgt nærmere opp. Enkelte av disse var ikke avsluttet ved utgangen av året.

Det ble i 2011 ikke mottatt melding fra foretakene, deres tillitsvalgte, ledende ansatte eller revisorer om at den finansielle rapporteringen fra utstederen ikke ga et rettvise bilde i henhold til bestemmelsene i verdipapirhandelloven.

Verdsettelse av biologiske eiendeler

Ved innføringen av IFRS var det en utbredt praksis blant lakseoppdrettere å vurdere biologiske eiendeler med en vekt under fire kilo til kostpris, med mindre man forventet å selge med tap i et framtidig salg. Finanstilsynet fattet i 2006 et vedtak som innebar at denne regnskapspraksisen måtte endres og at umoden oppdrettslaks skulle innregnes til virkelig verdi basert på observerte slaktepriser.

I oppdrettsbransjen har det vært vanlig at de biologiske eiendelenes virkelige verdi er målt ved anvendelse av tilvekstmodeller, eventuelt supplert med vurdering etter laveste verdis prinsipp i tilfeller hvor det vil kunne bli realisert tap. Et fellestrekk ved disse tilvekstmodellene er at kostnadene som har påløpt for å bringe den biologiske eiendelen fram til tilstanden på balansedagen, inngår i beregningene. Anvendelse av tilvekstmodeller hvor historiske kostnader ligger i bunnen, vil kunne gi skjevheter ved at beregnet verdi per kilo umoden fisk vil bli høyere i anlegg med relativt høye kostnader. I en bransjesammenligning vil de mest kostnadseffektive foretakene dermed framstå som de med lavest virkelig verdi per kilo, til tross for at de forventes å være de mest lønnsomme.

I perioder med høye priser, vil måling av virkelig verdi ved anvendelse av tilvekstmodeller kunne gi en for lav verdsettelse av de biologiske eiendelene til en kostnadseffektiv oppdretter og for høye verdier for en ineffektiv produsent.

Finanstilsynet ga i rundskriv 31/2011 uttrykk for at historiske kostnader ikke er relevante i en virkelig verdi-modell. Anvendelse av tilvekstmodeller for måling av virkelig verdi, i enkelte tilfeller, vil kunne gi en verdimåling som avviker vesentlig fra virkelig verdi etter IAS 41. Finanstilsynet er av den oppfatning at foretakene framover bør utvikle og anvende nåverdimodeller av framtidige kontantstrømmer for å fastsette den virkelige verdien av biologiske eiendeler.

Feil i kontantstrømoppstillingene

Finanstilsynet observerte grunnleggende feil i kontantstrømoppstillingene til flere foretak i 2011. Presentasjonene av oppstilling av kontantstrømmer inkluderte i mange tilfeller poster som åpenbart ikke hadde kontantstrømeffekter. Oppstilling av kontantstrømmer skal gi informasjon om hvordan foretaket har generert og forbrukt kontanter og kontantekvivalenter. Informasjon om foretakets historiske kontantstrømmer er nyttig som grunnlag for å vurdere foretakets evne til å generere kontanter og kontantekvivalenter framover.

Oppstilling av kontantstrømmer skal vise periodens kontantstrømmer fordelt på drifts-, investerings- og finansieringsaktiviteter. Finanstilsynet observerte kontantstrømmer presentert i feil kategori og oppfordret foretakene til bedre kvalitetssikring av presentasjonen av kontantstrømoppstillingen framover.

Finanstilsynet påpekte også at selv om det kan presenteres en sammendrett kontantstrømoppstilling i delårsregnskaper, må oppstillingen minst omfatte alle de overskriftene og delsummene som er inkludert i siste årsregnskap. Informasjonen må imidlertid presenteres på en måte som gir relevant, pålitelig, sammenlignbar og forståelig informasjon i tråd med IAS 1. Etter Finanstilsynets oppfatning vil en trelinjers kontantstrømoppstilling normalt ikke oppfylle dette kravet.

Nedskrivning av statsobligasjoner

Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten ESMA offentliggjorde 25. november 2011 en uttalelse om regnskapsføring av statsgjeld. Uttalelsen oppsummerer enkelte forhold som bør inngå i vurderingen av statsobligasjoner ved årsslutt. Den er blant annet basert på en undersøkelse av europeiske foretaks regnskapsmessige behandling av greske statsobligasjoner i første halvår, og slår fast at enkelte foretak ikke hadde nedskrevet statsobligasjonene til tross for at det hadde inntruffet et verdifall. Det ble også funnet forskjeller i hvordan nedskrivningene var beregnet. Formålet med uttalelsen var å fremme konsistent behandling i Europa.

Finanstilsynet deltok i arbeidet med land for land-rapportering for foretak som driver utvinning av olje og mineraler. Tilsynet deltok også i arbeidet med regnskapsføring av ny avtalefestet pensjon.

Overtredelsesgebyr ved forsinket offentliggjøring av periodisk finansiell rapportering

Finanstilsynets kontroll av den periodiske rapporteringen omfatter også kontroll av at rapporteringen offentliggjøres innenfor fristene. Overtredelse av fristene sanksjoneres normalt med et overtredelsesgebyr. Ileggelse av overtredelsesgebyr effektiviserer håndhevelsen av regelverket og utgjør som regel en adekvat reaksjon ved brudd på regelverket. Det blir gjort en konkret vurdering i hvert tilfelle.

I forbindelse med for sent offentliggjorte årsrapporter for 2010 ble det gitt kritikk til sju utstedere, mens ytterligere sju utstedere ble ilagt overtredelsesgebyrer. For rapporteringen for fjerde kvartal 2010 ble to utstedere ilagt gebyr.

For første kvartal 2011 ble det ilagt ett overtredelsesgebyr. Forsinket offentliggjøring av halvårsrapporten for 2011 medførte overtredelsesgebyr for to utstedere. For rapporteringen for tredje kvartal 2011 ble det ilagt ett gebyr.

For rapporteringen i første kvartal 2011 og årsrapporten 2010 ble det videre konstatert uaktsomhet i forbindelse med rapporteringen for ytterligere to foretak der Finanstilsynet ikke ila gebyr.

Regnskapsfaglig ekspertutvalg

Det regnskapsfaglige ekspertutvalget er en viktig del av Finanstilsynets ressurser. Utvalget ble oppnevnt av Finansdepartementet 13. oktober 2005, med bakgrunn i Innst. O. nr. 17 (2004–2005) fra finanskomiteen. Finanstilsynet er sekretariat for utvalget.

I 2011 hadde ekspertutvalget seks møter hvor det tok opp ni saker til uttalelse eller drøftelse. Uttalelsene blir kunngjort via brev som er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

Ekspertutvalget i perioden 1. januar – 31. desember 2011

[Frøystein Gjesdal \(leder\)](#)

[Aase Aa. Lundgaard \(nestleder\)](#)

[Ståle Christensen](#)

[Stig Enevoldsen](#)

[Bjørgunn Havstein](#)

[Erik Mamelund](#)

[Signe Moen](#)

[Karina Vasstveit Hestås \(varamedlem\)](#)

[Jørgen Ringdal \(varamedlem\)](#)

[Elisabet Ekberg \(varamedlem\)](#)

REVISJON

Finanstilsynets tilsyn med revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til lovkravene som gjelder for yrkesgruppen samt registerføring og tilsyn. Tilsynet omfatter kontroll av at revisor ivaretar sin uavhengighet, og utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen, herunder god revisjonsskikk.

UTVIKLINGSTREKK

EU-kommisjonen har fremmet forslag til endringer i revisjonsdirektivet og til en forordning. Forslaget innebærer en klar skjerping av kravene til revisors uavhengighet, revisjonsutførelsen og tilsynet med revisorer. Nye regler får virkning i norsk rett tidligst i 2015.

Utvidelse av unntaket for revisjonsplikt har ført til at om lag 48 000 foretak hadde valgt bort revisjon per 31.12.2011. Dette har ført til at revisorbransjen nå markedsfører andre typer attestasjoner, bekreftelser og uttalelser enn årsregnskapsrevisjon.

TILSYN OG OVERVÅKING

Det er sentralt for et velfungerende marked at aktørene har tillit til den finansielle rapporteringen fra næringslivet. Særlig gjelder dette for foretak av allmenn interesse, det vil si banker og andre kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og noterte foretak. God kvalitet på revisjonen bidrar til å bygge opp under denne tilliten. For å kunne ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson, er det helt sentralt at revisor er uavhengig og utfører revisjonen i samsvar med kravene i revisorloven.

Finanstilsynet kontrollerer om kravene som gjelder for revisjonsvirksomheten som sådan er oppfylt, om kravene til revisors uavhengighet er oppfylt og om kvaliteten på utført revisjon er tilfredsstillende. Videre kontrolleres det om pliktene etter hvitvaskingsregelverket etterleves, og at revisor og revisjonsselskaper leverer eget regnskap og selvangivelse i rett tid.

Tilsyn blir gjennomført på bakgrunn av egne risikovurderinger, innrapporteringer og andre signaler, som for eksempel medieoppslag. Forhold som blir avdekket på andre tilsynsområder vil også kunne føre til nærmere vurdering av revisors arbeid. I tillegg skal det gjennomføres periodisk kvalitetskontroll av revisorer som reviderer årsregnskap for revisjonspliktige minimum hvert sjette år. Revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse, skal underlegges kvalitetskontroll minst hvert tredje år.

Den periodiske kontrollen er samordnet med kvalitetskontrollen som Revisorforeningen foretar av sine medlemmer. Dersom Revisorforeningen finner forhold som kan gi grunnlag for vedtak om tilbakekalling av godkjenning som revisor, blir saken oversendt Finanstilsynet for videre oppfølging. Revisorforeningens rapport om kvalitetskontrollarbeidet i 2011 er gjengitt på side 65. Samordningen gjelder ikke revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse. For disse er det Finanstilsynet som gjennomfører alt tilsynsarbeid.

Finanstilsynet registrerte om lag 90 signaler knyttet til revisorer i 2011 i form av innrapporteringer fra Revisorforeningen, skattemyndighetene og konkursbo og andre signaler som kan indikere mangelfull revisjon. Dette var noen færre enn i 2010. Saker som Finanstilsynet ikke prioriterer å følge opp, kan bli avsluttet med at revisor tilskrives om forholdet og blir bedt om å gjøre en dokumentert egen vurdering av om det er grunn til å justere framtidig revisjonsvirksomhet.

I 2011 ble det gjennomført 47 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene vil først bli avsluttet i 2012.

TABELL 11: TILBAKEKALLING AV GODKJENNING SOM REVISOR

	2008	2009	2010	2011
Tilbakekalling statsautoriserte revisorer	3	1	10	1
Tilbakekalling registrerte revisorer	9	4	13	2
Tilbakekalling revisjonsselskaper	0	3	1	0

Antall vedtak om tilbakekalling av godkjenning er høyere året etter at det har vært gjennomført dokumentbasert tilsyn som følge av at de som ikke besvarer spørsmålene, får tilbakekalt godkjenningen.

Revisjonsselskaper skal etablere forsvarlige systemer for intern kvalitetskontroll av revisjonsvirksomheten. De systemene som etableres vil være av betydning for kvaliteten på alle revisjonsoppdrag som selskapet påtar seg. Etterlevelsen av revisorlovgivningen og interne retningslinjer og rutiner blir kontrollert ved gjennomgang av utvalgte revisjonsoppdrag. I 2011 ble det gjennomført 13 slike selskapstilsyn. Åtte tilsyn gjaldt selskaper som reviderer foretak av allmenn interesse.

Felles tilsyn med PCAOB

Revisjonsselskaper som kan påta seg revisjon av foretak som er notert på børs i USA, er underlagt tilsyn også av revisortilsynsmyndigheten i USA, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Finanstilsynet og PCAOB gjennomførte et felles stedlig tilsyn med Ernst & Young AS høsten 2011. Finanstilsynet og PCAOB lager hver sine merknader til revisjonsselskapet.

PCAOB gjennomførte også tilsyn hos PwC i 2011. Finanstilsynet ledet tilsynet, men gjorde ikke kontroller selv fordi Finanstilsynet hadde gjennomført selskapstilsyn hos PwC i 2010. I merknadene etter tilsynet hadde Finanstilsynet enkelte synspunkter på selskapets retningslinjer og rutiner. Det gjaldt særlig behovet for klarere retningslinjer for hva som skal tas opp i nummerert brev til ledelsen, og en gjennomgang av rutiner for å sikre kvaliteten på revisjonsdokumentasjonen.

Andre enkeltsaker

Revisors uavhengighet er et område som Finanstilsynet løpende følger opp. Tilsynet rettet i 2011 sterk kritikk mot tidligere revisor i Lillestrøm-banken for brudd på uavhengighetsreglene på grunn av rollene andre revisorer i selskapet hadde.

I en annen sak fikk KPMG kritikk for brudd på uavhengighetsreglene. KPMG, som reviderer Nordea Bank Norge AS, var ikke kjent med at KPMG i Sverige hadde levert verdsettelsestjenester til den norske banken. Dette gjorde at KPMG i Norge kom i en situasjon som innebar at revisjonen var i strid med de norske uavhengighetsreglene. Finanstilsynet krevde at KPMG iverksatte tiltak som gjorde at revisjonsselskapet sørger for å ha den informasjon som er nødvendig for å kunne vurdere sin uavhengighet. Den svenske revisortilsynsmyndigheten ble orientert om saken, og ga KPMG i Sverige en advarsel for ikke å ha gitt opplysninger om oppdraget til KPMG i Norge.

Etter en innrapportering av Ernst & Young fra Skatt Midt-Norge, ga Finanstilsynet kritikk til Ernst & Young for å ha gitt skatterådgivning i strid med uavhengighetsreglene. Valgt revisor skal ikke bidra til en illojal tilpasning til skatteregulverket.

Som ledd i tilsynet med revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse, avdekket Finanstilsynet at brannkassene hadde nettoført provisjonsinntekter. Dette gjør at regnskapene viser for lave inntekter. Brannkassene og Gjensidige Forsikring, som fører brannkassenes regnskaper, vil påse at regnskapene for 2011 blir riktige. Finanstilsynet vil sende et brev til de aktuelle revisorene.

Avsluttede tilsynssaker blir løpende publisert på Finanstilsynets nettsted.

Tematilsyn

Høsten 2011 gjennomførte Finanstilsynet et tematilsyn med de fire store revisjonsselskapene om tilleggstjenester til revisjonsklient. Tilsynet var en oppfølging av et tilsvarende tilsyn i 2002/2003 hvor det ble avdekket at disse revisjonsselskapene i stor utstrekning hadde levert rådgivningstjenester til revisjonsklienter av en art og et omfang som var i strid med reglene om revisors uavhengighet.

Tilsynet viste at det har vært en vesentlig nedgang i omfang av tilleggstjenester til egen revisjonsklient. Revisors tjeneste består nå i større grad av å utrede ulike alternativer for revisjonsklienten, som selv foretar valg ut fra egne behov og strategivurderinger, framfor å gi direkte tilrådinger og anbefalinger. Dette er positivt.

Det er fortsatt rom for forbedringer i dokumentasjonen av den vurderingen ansvarlig revisor må gjøre før en tilleggstjeneste kan leveres, blant annet når det gjelder grunnlaget for vurderingen. Et annet forbedringspunkt er ansvarlig revisors oppfølging i ettertid, i form av en uavhengighetsvurdering av resultatet av en levert tilleggstjeneste.

Dokumentbasert tilsyn

Annet hvert år gjennomføres det dokumentbasert tilsyn med samtlige revisorer og revisjonsselskaper. Høsten 2011 ble det gjennomført et slikt tilsyn med rapportering. Det vil ikke bli laget en samlerapport, men tabeller som viser utviklingen i bransjen siden forrige dokumentbaserte tilsyn, vil bli publisert på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet vil også følge opp enkeltrevisorer og revisjonsselskaper basert på svarene som er gitt. Dette gjelder særlig oppfyllelsen av etterutdanningskravet.

FORVALTNING

Av de godkjente revisorene har 1882 revisorregisternummer. Det er bare revisorer med revisorregisternummer som kan være ansvarlig for revisjonsoppdrag. Disse revisorene har blant annet krav til etterutdanning og sikkerhetsstillelse.

Finanstilsynet godkjenner revisorer enten som registrert eller statsautorisert revisor. Det er høyere utdanningskrav for statsautoriserte revisorer enn for registrerte revisorer. I tillegg til lovfastsatt minstekrav til utdanning, må den som skal godkjennes ha bestått en praktisk prøve. Prøven blir utarbeidet av et eksamensutvalg og arrangert av Universitetet i Agder på vegne av Finanstilsynet. I 2011 var det 270 kandidater som besto prøven.

Revisorregisteret

I februar 2011 ble alle revisorer som da kunne påta seg lovpliktig revisjon, det vil si ansvarlige revisorer, automatisk tildelt et revisorregisternummer. Nå skjer tildeling av revisorregisternummer etter søknad til Finanstilsynet, der etterutdanningen og sikkerhetsstillelsen blir kontrollert. Arbeidet med å utvikle Revisorregisteret slik at flere opplysninger kan legges inn, fortsatte i 2011. Arbeidet er nødvendig for å oppfylle kravene i revisjonsdirektivet.

TABELL 12: ANTALL GODKJENTE REVISORER OG REVISJONSSLESKAPER PER 31.12.

	2008	2009	2010	2011	Godkjenning i 2011
Statsautoriserte revisorer	2 728	2 826	2 984	3 165	300
Registrerte revisorer	3 049	3 117	3 226	3 319	197
Revisjonsselskaper	825	820	776*	674*	22

* Nedgangen har trolig sammenheng med at selskap som eier revisjonsselskaper ikke lenger trenger å være godkjent revisjonsselskap.

Melding om revisorskifte

Revisorer og revisjonspliktige har plikt til å sende melding til Finanstilsynet dersom et revisjonsoppdrag avsluttes før utløpet av tjenestetiden og opplyse om begrunnelsen for revisorskiftet. Meldepliktbestemmelsene ble innført i 2009 som ledd i gjennomføringen av revisjonsdirektivet. Ettersom mange foretak er revisjonspliktige, er det mange som omfattes av rapporteringsplikten. Ut fra formål og hensikt med bestemmelsen har Finanstilsynet tolket meldeplikten innskrenkende til bare å gjelde foretak av allmenn interesse.

Endringer i revisjonsstandarder

Finanstilsynet har oppdatert henvisningene til revisjonsstandarder på nettstedet som følge av endringer i standardene. Det arbeides med en klargjøring av hva som forventes av revisor ved attestasjoner som skal brukes av Finanstilsynet. Arbeidet gjøres sammen med representanter for revisjonsselskapene og med utgangspunkt i gjeldende revisjonsstandarder.

INTERNASJONALE OPPGAVER

Finanstilsynet deltar i internasjonalt arbeid på nordisk, europeisk og globalt nivå. Nordisk revisortilsynsmøte ble avholdt i Oslo i 2011.

LLP. På bakgrunn av dette tok det britiske revisortilsynet, FRC, initiativ til europeiske tilsynsgrupper for hvert av de to revisjonskonsernene. Finanstilsynet deltar i disse tilsynsgruppene.

REGELVERKS- UTVIKLING

Med virkning fra 1. mai 2011 har de minste aksjeselskapene kunnet velge ikke å ha revisjon. Finanstilsynet har besvart spørsmål knyttet til forståelsen av reglene. Lovendringene inkluderer en hjemmel for Finanstilsynet til å fastsette forskrift om revisjonsplikt for foretak underlagt tilsyn av Finanstilsynet, også for virksomheter som tidligere ikke var revisjonspliktige.

Gjeldende revisorlov er utformet slik at enkelte tjenester bare faller inn under loven dersom de tilbys til revisjonspliktige, eller attestasjonen avgis til offentlig myndighet. I brev til Finansdepartementet foreslo Finanstilsynet lovendringer som innebærer at revisorloven får anvendelse også i andre tilfeller. Begrunnelsen er at samme tjeneste fra revisor bør være underlagt samme regulering. Problemstillingen er aktualisert fordi det nå vil være mange foretak som har valgt bort revisjon fordi de ikke lenger er revisjonspliktige.

Finanstilsynet foreslo i tillegg enkelte andre endringer i revisorloven knyttet til overføring av revisjonsportefølje dersom valgt revisor blir ute av stand til å ivareta revisjonsoppdraget, og til opplysninger i Revisorregisteret.

I Finanstilsynets forskrift 24. november 2011 ble revisorer gitt midlertidig adgang til å utarbeide årsregnskap for 2011 også for andre enn revisjonsklienter.

I september 2011 inngikk Finanstilsynet en samarbeidsavtale, en såkalt Statement of Protocol, med PCAOB. Avtalen innebærer at Finanstilsynet og PCAOB kan gjennomføre felles tilsyn med revisjonsselskaper som er registrert både hos Finanstilsynet og PCAOB. Tilsynene i Norge skal koordineres og ledes av Finanstilsynet, og informasjons- og dokumentasjonsutvekslingen skal skje i samsvar med norsk lov. Avtalen løper fram til 31. juli 2013.

Ernst & Young og KPMG har gjennomført omstruktureringer slik at de fleste revisjons-selskapene i det europeiske nettverket blir eid av Ernst & Young Europe LLP og KPMG Europe

Høsten 2010 publiserte International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) et høringsutkast til ny revisjonsstandard «ISA 610 Using the Work of Internal Auditors». Finanstilsynet tok initiativ overfor andre europeiske revisortilsyn til å avgi en likelydende høringsuttalelse til standarden. I et møte med standardsettingsorganet i januar 2011 presenterte Finanstilsynet, sammen med revisortilsynsmyndigheten i Nederland, innvendinger i høringsuttalelsene fra 14 europeiske land. Høsten 2011 ble det lagt fram et omarbeidet utkast til ISA 610, som ivaretar de synspunktene som kom fram i høringsuttalelsene og møtet.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Finanstilsynet avholder halvårlige kontaktmøter med Revisorforeningen. Finanstilsynet deltar også på Revisorforeningens kontrollørksamlinger der ulike temaer knyttet til kvalitetskontrollen blir gjennomgått. Som et ledd i tilsynsarbeidet er det årlig møter med ledelsen i de fem største revisjons-selskapene. Finanstilsynet bidrar også med foredrag på kurs og i andre sammenhenger.

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 26. januar 2012
Vår ref.: HSA/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL ÅRET 2011

Det vises til "Retningslinjer for periodisk kvalitetskontroll av revisorer og revisjonsselskaper", punkt 2.3 (j). Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2011.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Kontrollen er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen 2011" som er lagt ut på www.revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av god revisjonsskikk, herunder revisjonsstandardene, og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelser i revisorloven om revisorenes økonomiske forhold, uavhengighet, sikkerhetsstillelse og etterutdanning.

Kontrollørkorpset har bestått av 30 personer, statsautoriserte og registrerte revisorer, alle oppdragsansvarlige med bred faglig bakgrunn.

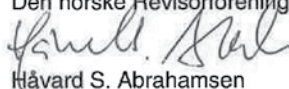
UTVELGELSE FOR KONTROLL

Kvalitetskontrollordningen i 2011 omfattet 1005 oppdragsansvarlige medlemmer. Det ble valgt ut 190 oppdragsansvarlige medlemmer for ordinær kontroll. Etter varsel om kontroll ga 16 av disse medlemmene beskjed om at de skulle avvike sin virksomhet eller slutte som oppdragsansvarlige revisorer i løpet av 2011. Ytterligere ni medlemmer ble tatt ut igjen av DnRs kontroll, fordi de allerede hadde gjennomført eller fått varsel om kontroller fra Finanstilsynet. Det ble da 165 medlemmer som skulle ha ordinær kvalitetskontroll i 2011. En av de ordinære kontrollene ble ikke gjennomført fordi revisor ikke lenger er medlem av DnR. Tre av de ordinære kontrollene er utsatt til 2012, og vil medtas i statistikken det året de kontrolleres. I tillegg er det gjennomført 24 oppfølgingskontroller. Det er dermed gjennomført 185 kontroller i 2011.

RESULTAT AV KONTROLLENE

Norske revisorer holder etter vår oppfatning et høyt faglig nivå og leverer god kvalitet. Det er imidlertid fortsatt en målsetning for DnR å redusere antall tilfeller hvor det er behov for oppfølging. Dette vil vi søke å oppnå gjennom faglig informasjon, veiledning overfor medlemmene og kursvirksomhet.

	Antall	%
Godkjent	148	80,0
Mangler ved revisjon og/eller andre forhold – handlingsplan og ny kontroll	33	17,8
Oversendes Finanstilsynet for videre oppfølging	4	2,2
Sum utførte kontroller	185	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Håvard S. Abrahamsen
Styreleder

REGNSKAPSFØRER- VIRKSOMHET

Finanstilsynets tilsyn med regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkravene som gjelder for yrkesgruppen samt registerføring og tilsyn. Tilsynet omfatter kontroll av at virksomheten drives i samsvar med lovgivningen, herunder god regnskapsføringskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Bransjen består av i underkant av 20 større regnskapsførerselskaper og grupperinger. Utover disse består bransjen av svært mange mindre foretak, selv om det er en viss utvikling mot større enheter og grupperinger. En av de største regnskapsførergrupperingene er nå Accountor AS, tidligere Kvestor Holding AS, som inngår i et finsk konsern med virksomhet i flere land. Accountor har kjøpt Økonor og vil videreføre dette som merkenavn.

Særlig for de mindre regnskapsførervirksomhetene er det en utfordring å holde seg oppdatert på utviklingen i de bransjefastsatte standardene for god regnskapsføringskikk og kompleksiteten i lovgivningen for øvrig. De fleste bankene har vært ute av regnskapsføringsbransjen i mange år, men ser nå ut til å vise interesse for å etablere seg i denne bransjen. Også revisjonsselskaper starter opp regnskapsføringsvirksomhet for å kunne utvide tjenestetilbudet til aksjeselskaper som velger bort revisjon.

Det er for tidlig å ha en oppfatning om hvilken betydning det har for regnskapsførerbransjen at flere mindre foretak velger ikke å ha revisor, om oppdragsgiverne da vil etterspørre tjenester fra regnskapsførere som tidligere ble levert av valgt revisor.

Regnskapsføreroppdragene utføres i økende grad ved bruk av elektroniske systemer. Denne utviklingen aktualiserer også spørsmålet om utkontraktering. Visma Services Norge AS fører store deler av regnskapet for Posten. Visma har utkontraktert mye av arbeidet til India. Det er etablert styrings- og kontrollsystemer i Visma som skal sikre at oppdraget blir gjennomført i samsvar med norsk lovgivning.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet kontrollerer at kravene som gjelder for regnskapsførervirksomheten er oppfylt. Tilsynet undersøker blant annet foretakenes kvalitetskontroll av arbeidet i tilfeller der det benyttes medarbeidere som ikke er autoriserte regnskapsførere og at pliktene etter regnskapsloven, bokføringsloven, hvitvaskingsregelverket og forskrift om risikostyring og internkontroll etterleves. Kontrollen omfatter også at regnskapsførere og regnskapsførerselskaper leverer egne regnskap og selvangivelser i rett tid.

Samarbeid med bransjeforeninger

På grunn av det store antallet regnskapsførere og regnskapsførerselskaper inngår kvalitetskontrollarbeidet som Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) gjennomfører med sine medlemmer hvert sjuende år, i Finanstilsynets risikovurdering. Det er utarbeidet retningslinjer for samarbeidet med NARF. Rapport om kvalitetskontroll som ble utført av NARF i 2011, er gjengitt på side 71.

Ved utløpet av 2011 hadde 1675 revisorer også autorisasjon som regnskapsførere. Revisorforeningen ønsker å gjennomføre kvalitetskontroll med regnskapsføreroppdragene som utføres av regnskapsførere som også er revisorer og medlemmer av Revisorforeningen. De har derfor bedt om at det etableres et tilsvarende samarbeid med Finanstilsynet som det NARF har. Det er ennå ikke avklart hvordan den ordningen i praksis vil være mellom NARF og Revisorforeningen for å unngå dobbeltkontroller.

I tillegg til innrapporteringer fra bransjeforeningene iverksetter Finanstilsynet kontroller som følge av innrapporteringer fra Skatteetaten, konkursbo, oppdragsgivere samt medieomtale og andre kilder. Det blir også gjennomført kontroller uten at det er grunnlag for mistanke om at det foreligger regelverksbrudd. I vurderingen av hvilke regnskapsførere som skal kontrolleres av Finanstilsynet, blir det lagt vekt på om de er underlagt kvalitetskontroll av en bransjeforening eller ikke. Tilsynet retter også særlig oppmerksomhet mot de største regnskapsførerselskapene og grupperingene.

Signaler og stedlige tilsyn

Finanstilsynet registrerte til sammen 94 signaler som kan indikerer feil i oppdragsutførelsen hos regnskapsførere i 2011. Disse kom i form av innrapporteringer fra blant andre NARF, skattemyndighetene og konkursbo.

I 2011 ble det gjennomført 56 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene vil først bli avsluttet i 2012. Tilsynets ressurser blir i stor grad rettet inn mot saker der det foreligger indikasjoner på at regnskapsføringsvirksomheten ikke drives i samsvar med gjeldende regler. En stor andel av tilsynssakene blir derfor avsluttet med kritiske merknader eller tilbakekalling av autorisasjonen som regnskapsfører. Finanstilsynet opplever også at stedlig tilsyn ikke lar seg gjennomføre til fastsatt tid, og at regnskapsførere sier fra seg autorisasjonen når det blir varslet om stedlig tilsyn.

Finanstilsynet gjennomførte våren 2011 stedlig tilsyn hos tre av selskapene som inngikk i Kvestorkonsernet, nå Accountor. Ettersom IT-løsningene er felles for hele konsernet, gjennomførte Finanstilsynet et IT-tilsyn i holdingselskapet. I de tre regnskapsførerselskapene undersøkte tilsynet nærmere rutinen for intern kvalitetskontroll og rutinen som skal sikre oppdaterte og underskrevne oppdragsavtaler med samtlige oppdragsgivere.

Høsten 2011 ble det gjennomført stedlig tilsyn hos tre av selskapene som inngår i franchisekjeden Vekstra. I tillegg til enkelte gjennomgående svakheter avdekket Finanstilsynet visse mangler i avstemmingsrutinene.

TABELL 13: TILBAKEKALLING OG SUSPENSJON AV AUTORISASJON SOM REGNSKAPSFØRER

	2008	2009	2010	2011
Tilbakekalling regnskapsførere	19	47	15	170*
Tilbakekalling regnskapsførerselskaper	0	47	18	25**
Suspensjon	1	0	0	0

* 111 av vedtakene er begrunnet i manglende oppfyllelse av etterutdanningskravet, og 54 av vedtakene er begrunnet i manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn.

** 18 av vedtakene er begrunnet i manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn.

Dokumentbasert tilsyn

Dokumentbasert tilsyn gjennomføres normalt annet hvert år på høsten med samtlige autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Forrige tilsyn av denne typen ble gjennomført i 2010. Det neste dokumentbaserte tilsynet skal etter planen gjennomføres i 2013.

Våren 2011 ble samlerapporten etter det dokumentbaserte tilsynet i 2010 publisert på tilsynets nettsted. I tillegg til en oversikt over bransjen, ga svarene grunnlag for oppfølging av enkelte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Antall tilbakekallinger av autorisasjonen er høyere året etter at det har vært gjennomført dokumentbasert tilsyn som følge av at de som ikke besvarer spørsmålene, får tilbakekalt godkjenningen.

Finanstilsynet mottar signaler på ulovlig regnskapsførervirksomhet og vurderer fortløpende oppfølging av disse opp mot annet tilsynsarbeid. Det er i brukernes interesse å få den kompetansen og sikkerheten som ligger i autorisasjonsordningen. Brukere av regnskapsføretjenester bør selv kontrollere at regnskapsføreren som benyttes, har autorisasjon og er registrert i Finanstilsynets konsesjonsregister. Registeret er tilgjengelig på tilsynets nettsted.

TABELL 14: ANTALL AUTORISERTE
REGNSKAPSFØRERE OG REGNSKAPSFØRERSELSKAPER PER 31.12.

	2008	2009	2010	2011	Godkjenninger i 2011
Regnskapsførere	8 340	8 780	9 260	9 971	1 034
Regnskapsførerselskaper	2 676	2 693	2 691	2 817	299

FORVALTNING

Det er en jevn økning i antall autoriserte regnskapsførere hvert år. Etter endringene i bestemmelsen om revisjonsplikt har over 500 revisorer søkt om autorisasjon som regnskapsfører. Det har vært problemer knyttet til lang saksbehandlingstid. Andre forespørsler knyttet til autorisasjonsordningen har derfor blitt nedprioritert.

Manglende etterutdanning

Autoriserte regnskapsførere har krav til etterutdanning. Finanstilsynet fulgte opp manglende etterutdanning ut fra de svarene som ble gitt i det dokumentbaserte tilsynet. Etterutdanningskravet gjelder for alle autoriserte regnskapsførere, også de som ikke utøver yrket. Det var så mange som ikke oppfylte de lovfastsatte minstekravene at Finanstilsynet av kapasitetsmessige årsaker måtte begrense oppfølgingen til de regnskapsførerne som har oppdragsansvar eller er daglig leder i regnskapsførerselskap. Finanstilsynet fulgte videre opp med vedtak om tilbakekalling av autorisasjon overfor 109 regnskapsførere. 14 klagesaker ble oversendt Finansdepartementet.

Andre oppfølgingsområder

I regnskapsførerloven er det stilt krav til regnskapsføreres og regnskapsførerselskapenes økonomi. Finanstilsynet følger opp regnskapsførerselskaper som har negativ egenkapital. I tillegg blir autorisasjonen som regnskapsførerselskap tilbakekalt dersom selskapets daglige leder ikke er autorisert regnskapsfører.

Regnskapsførerselskaper er underlagt forskrift om risikostyring og internkontroll. Finanstilsynet har uttalt at forskriften gjelder for hele virksomheten i selskapet, også for det som ikke er regnskapsførervirksomhet. Det er imidlertid gitt dispensasjon fra forskriften for deler av virksomheten.

I Finanstilsynets forskrift av 24. november 2011 ble revisorer gitt midlertidig adgang til å utarbeide årsregnskap for 2011 også for andre enn revisjonsklienter.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Finanstilsynet har halvårlige kontaktmøter med NARF. Tilsynet deltar også på NARFs kontrollørsamling, der ulike temaer knyttet til kvalitetskontrollen blir gjennomgått. Som et ledd i tilsynsarbeidet er det også årlige møter med ledelsen i flere av de største regnskapsførerselskapene.

I 2011 holdt Finanstilsynet foredrag på tolv seminarer i regi av NARF. På disse seminarene ble regelverket som autoriserte regnskapsførere må innrette sin virksomhet etter, gjennomgått og supplert med praktiske råd. Tilsynet framhevet også hvilke plikter som følger av autorisasjonen og det å være underlagt tilsyn. Til sammen deltok 614 autoriserte regnskapsførere på disse seminarene. I tillegg holdt tilsynet foredrag på tre tilsvarende seminarer som ble arrangert av Økonomiforbundet der 120 personer deltok.

REGELVERKS- UTVIKLING

I Finanstilsynets forskrift av 24. november 2011 ble revisorer gitt midlertidig adgang til å utarbeide årsregnskap for 2011 også for andre enn revisjonsklienter.

• Øvre Vollgt. 13, 0158 Oslo
 • Postboks 99 Sentrum, 0101 Oslo
 • Telefon 23 35 69 00
 • Telefax 23 35 69 20
 • Internett www.narf.no
 • E-post: post@narf.no

• Finanstilsynet
 Postboks 1187 Sentrum
 0107 Oslo

Oslo, 31. januar 2012

Årsrapport for kvalitetskontroller gjennomført i 2011

- NARF (Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening) har i 2011 gjennomført kvalitetskontrollvirksomheten med utgangspunkt i gjeldende retningslinjer for samarbeid med Finanstilsynet og i henhold til den i 2010 oversendte plan for virksomheten. Vi vil med dette gi en oversikt vedrørende gjennomførte kontroller for året 2011.

Antall kontroller

Det ble for kontrollåret 2011 gjennomført i alt 346 kvalitetskontroller, hvorav 35 gjaldt oppfølgingskontroller. Antallet gjennomførte kontroller ble lavere enn planlagt. Dette skyldes i hovedsak, som tidligere år, at kontroller er utsatt på grunn av sykdom eller omorganisering hos kontrollobjektet. Samtlige utsatte kontroller fra 2010 er fulgt opp i 2011.

Kontrollnivå og gjennomføring

Ut fra en fortsatt målsetting om å forbedre medlemmenes kvalitet, ble det også denne høsten gjennomført 12 kvalitetskontrollseminarer. Det ble her satt fokus på lovkrav og god regnskapsføringsskikk. Finanstilsynet var medvirkende.

Kontrollopplegget for 2011 baserte seg på tidligere kontrollopplegg, men fokuserte i større grad enn tidligere på risikostyring og internkontroll.

I 2011 var 30 kontrollører engasjert i kontrollvirksomheten.

Kontrollresultater

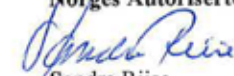
Kontrollene som ble gjennomført i 2011 ga følgende resultater:

	Ordinære kontroller				Oppfølgingskontroller			
	Personer	%	Byrå	%	Personer	%	Byrå	%
Godkjente kontroller	575	85	249	80	45	85	27	77
Oppfølgingskontroller	102	15	62	20	8	15	8	23
Sum	677	100	311	100	53	100	35	100

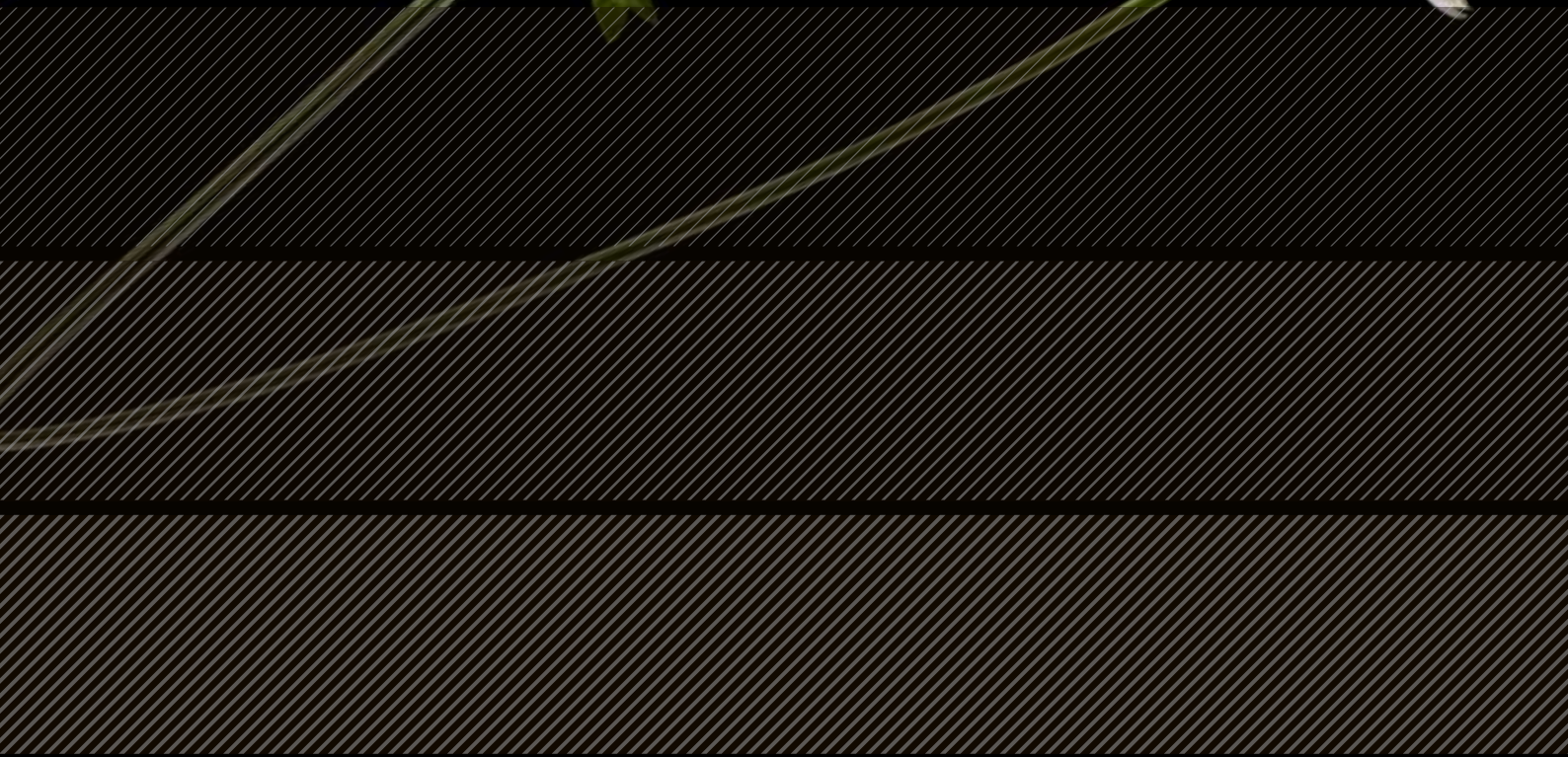
Andelen som har behov for oppfølgingskontroller har dessverre økt i forhold til de senere årene. Foreløpige undersøkelser tyder på at en større andel får oppfølgingskontroll som følge av formelle krav som ikke er oppfylt. Mange av disse er relativt nystartede virksomheter og/eller uerfarne med kontroll. Det er i langt mindre grad avdekket materielle feil i kundenes regnskaper mv. NARF vil iverksette tiltak for å øke bevisstheten rundt formelle krav.

Det ble i 2011 oversendt 5 saker til Finanstilsynet for videre oppfølging.

Med vennlig hilsen
 Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

 Sandra Riise
 Adm. dir.

• Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening NO 871 278 347

EIENDOMSMEGLING

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med kravene som følger av lov og forskrift, blant annet at virksomheten drives i samsvar med god meglerskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Aktiviteten i bransjen har tatt seg betydelig opp siden finanskrisen. I første halvår av 2011 ble det formidlet 71 000 eiendommer gjennom eiendomsmeglingsforetakene, noe som er om lag 10 000 flere enn formidlingsantallet for første halvår 2010.

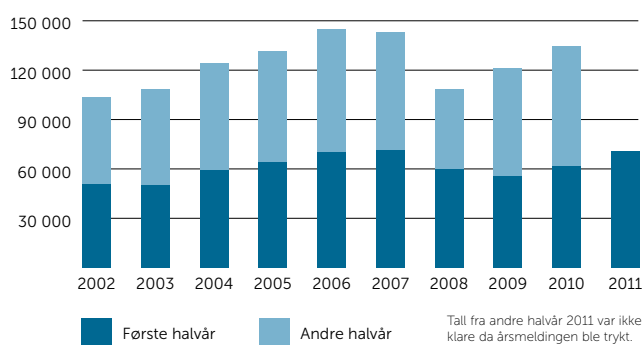
Med unntak av første halvår 2007, da antall formidlinger lå på det samme nivået, har ikke eiendomsmeglingsforetakene noen gang tidligere hatt et så høyt antall formidlinger i løpet av årets første seks måneder som de hadde i første halvår 2011.

Tall og fakta om bransjen

1. januar 2011 var det 550 foretak med tillatelse til å drive eiendomsmegling. Ved utgangen av 2011 var det 530 foretak med slik tillatelse. Gjennom året avsluttet 49 foretak virksomheten, men i de fleste av disse var det liten eller ingen aktivitet.

Antall filialer av eiendomsmeglingsforetak har økt betydelig. Mens det var 373 ved inngangen til 2011, var det 418 ved utgangen av året. Ved inngangen til 2012 drives det dermed eiendomsmegling i totalt 948 meglingskontorer i Norge.

FIGUR 6: ANTALL OMSETNINGER GJENNOM EIENDOMSMEGLINGSFORETAK

TILSYN OG OVERVÅKING

Det ble gjennomført 93 stedlige tilsyn i 2011. Det relativt høye antallet skyldes at det ble gjennomført et tematisyn i andre halvår. Dette var en begrenset kontroll som kartla foretakenes etterlevelse av kompetansekravet til alle ansvarlige meglere som ble innført 1. juli. 54 meglerkontorer over hele landet ble kontrollert. Tematisynet viste at regelverket på dette området stort sett var overholdt.

Tematisyn om prosjektmegling

Finanstilsynet gjennomførte i 2011 et tematisyn overfor 13 i hovedsak større eiendomsmeglingsforetak som formidler boliger i prosjekter. Tilsynets siktemål var å undersøke hvordan foretakene praktiserte den lovbestemte plikten til å opptre med omsorg for begge parters interesser når boliger ble solgt fra profesjonell utbygger til forbrukerkjøperen. Finanstilsynet avdekket under

tilsynene i hovedsak følgende gjennomgående forhold som ikke var i samsvar med eiendomsmeglingslovens krav:

- Manglende balanse i kjøpsavtaler. I flere tilfeller avvek avtalen fra kontraktslovgivningens normalordninger uten at megleren hadde gjort kjøper uttrykkelig oppmerksom på dette før handel var sluttet.
- Utilstrekkelig informasjon til kjøper før handel sluttet om spesielle og/eller tyngende vilkår for kjøper.
- Formidling av kontraktsvilkår som er i strid med ufravikelig kontraktslovgivning eller som er urimelige etter markedsføringsloven.
- Avvik mellom kjøpekontrakt og avtalevilkår i bud og akseptfrist.
- Ufullstendige salgsoppgaver. Prosjektbeskrivelsen var spredt i både salgsoppgave og ulike dokumenter slik at det var vanskelig å få en samlet og enkel oversikt over de essensielle opplysningene om boligene.
- Uklarhet om ferdigstillelses- og overtakelsestidspunkt og kjøpers rettigheter ved forsinkelse.
- Forsømmelser av meglers plikter ved overtakelse og oppgjør.

Etter dette tematisynet utarbeidet Finanstilsynet rundskriv 21/2011 med retningslinjer for formidling av bolig under oppføring rettet mot eiendomsmeglingsforetakene og advokater som driver eiendomsmegling. Finanstilsynet legger til grunn at bransjens praksis på dette området gjennomgår en kvalitetsheving og blir mer ensartet, noe som blant annet vil gi forbrukerkjøper bedre grunnlag for å ta egne beslutninger i forbindelse med boligkjøpet.

Alvorlige regelverksovertredelser

Finanstilsynet behandlet i 2011 flere saker med alvorlige regelverksovertredelser. Totalt ble det tilbakekalt fire tillatelser til å drive eiendomsmegling. Tre eiendomsmeglere fikk sine eiendomsmeglerbrev tilbakekalt, mens to meglere fikk retten til å være ansvarlig megler tilbakekalt.

Meglers plikter i et boligprosjekt

Stedlig tilsyn i et boligbyggelags eiendomsmeglingsvirksomhet avdekket følgende svært alvorlige tilsidesettelser av meglers plikter overfor forbrukerkjøpere i et boligprosjekt som boligbyggelaget formidlet leiligheter i:

- Megler hadde unnlatt å følge opp at entreprenøren hadde stilt garanti etter bustadoppføringslova som skalsikre kjøpererstatning dersom selger/entreprenør bryter kontraktsforpliktelser. Den fagansvarlige for meglingsvirksomheten hadde bevisst feilinformert både Finanstilsynet og kjøpere om at slik garanti var stilt.
- Flere av leilighetene hadde blitt overtatt før midlertidig brukstillatelse forelå, uten at megler hadde opplyst kjøperne om dette. Kjøperne hadde undertegnet overtakelsesprotokollen, og hadde dermed i realiteten inngått en endringsavtale uten å være klar over det. Meglers rådgivnings- og omsorgsplikttilsier at megleren informerer kjøper om konsekvensene av å inngå slike tilleggsavtaler.

- I flere tilfeller var det foretatt deloppgjør til selger før midlertidig brukstillatelse var på plass og borettenene tinglyst, til tross for at det ikke var stilt noen garanti som sikkerhet for disse utbetalingene. Hjemmel til grunneienkomsten var heller ikke overført til borettslaget, slik bustadoppføringslova forutsetter.

Boligbyggelaget hadde 25 prosent eierinteresse i utbyggingsforetaket, og hadde ved sine disposisjoner eksponert kjøperne for betydelig økonomisk risiko. I denne saken erkjente boligbyggelaget at foretakets håndtering av prosjektet var i strid med ufravikelige bestemmelser og god meglerskikk, og erklærte overfor Finanstilsynet at eiendomsmeglingsvirksomheten i boligbyggelaget ville opphøre umiddelbart. Finanstilsynet ville ellers tilbakekalt tillatelsen til å drive eiendomsmegling.

Egenhandel

Under stedlig tilsyn i et eiendomsmeglingsforetak ble det avdekket et tilfelle av egenhandel. Megleren formidlet to eiendommer hvor han og hans ektefelle var eiere, og hvor dette forholdet ikke ble opplyst til interessenter. Meglerens eiendomsmeglerbrev ble tilbakekalt.

Underdekning på klientkonto

Påtroppende fagansvarlig i et eiendomsmeglingsforetak rapporterte til Finanstilsynet at han hadde avdekket en underdekning på klientkontoen på om lag 2,3 millioner kroner. Underdekningen hadde oppstått ved at foretakets eier, som også var styreleder og daglig leder, angivelig ved en feil hadde overført dette beløpet fra klientkontoen til en person som var eiendomsmeglingsvirksomheten uvedkommende. Da dette ble oppdaget, hadde det gått om lag fire måneder uten at det var gjort noe for å dekke inn beløpet. Finanstilsynet fant det utilrådelig å la eiendomsmeglingsvirksomheten i dette foretaket fortsette, og tilbakekalte tillatelsen.

Grove overtredelser av regelverket for budgivningen

Gjennom stedlige tilsyn i tre foretak ble det avdekket grove overtredelser av meglers plikter ved behandlingen av bud:

- En eiendomsmegler hadde i tre konstaterte tilfeller selv produsert fiktive bud og derved brutt eiendomsmeglingsforskriftens bestemmelser om god meglerskikk i forbindelse med håndtering av budrundene, samt brutt journalføringsplikten for budjournal i samme forskrift.
- En megler hadde i én formidling unnlatt å innføre påstått mottatte konkurrerende bud i budjournalen og dermed skapt mistanke hos kjøper om at budkonkurransen denne hadde deltatt i, ikke var reell.
- En megler hadde i 25 av 37 formidlinger unnlatt å føre korrekt budjournal slik at journalen i disse sakene til dels ga et svært misvisende bilde av budgivningen som hadde funnet sted i formidlingene. Feilene her besto blant annet i at bud, budforhøyelser eller forbehold ikke ble registrert i budjournalen, samt at tidspunkter for mottakelsen av bud var feil.

Finanstilsynet ser spesielt alvorlig på saker hvor eiendomsmegler selv opererer med fiktive bud og saker hvor det ikke er ført budjournal, eller hvor denne journalen er mangelfull.

Budfasen i en eiendomsformidling er en særlig kritisk fase hvor markedet, kjøpere og selgere må kunne ha tillit til opplysningene som eiendomsmegleren gir om innkomne bud. Dersom man ikke kan stole på den informasjon meglere gir i denne prosessen, faller en vesentlig del av grunnlaget for eiendomsmeglerens funksjon bort. Budjournalens hensikt er å skape notoritet om budgivningens gang og skal dokumentere selve budprosessen. Korrekt føring av budjournalen er grunnleggende for å skape tillit til at budprosessen har foregått på en forsvarlig måte. Journalens opplysninger vil kunne spille en avgjørende bevismessig rolle dersom det oppstår spørsmål eller en tvist i tilknytning til det enkelte bud. Alvorlige overtredelser av god meglerskikk og journalføring knyttet til budbehandlingen vil bli strengt sanksjonert av Finanstilsynet. Både foretaks og enkeltmeglernes tillatelser vil bli vurdert med tanke på tilbakekalling.

FORVALTNING

Kompetansekrav til eiendomsmeglere

Kompetansekravet til eiendomsmeglere trådte i kraft 1. juli 2011. Det innebærer at kun personer som tilfredsstiller bestemte kvalifikasjonskrav kan utføre oppgaver i forbindelse med eiendomsmegling etter dette tidspunktet. For å sikre tilgangen

på nødvendig arbeidskraft i bransjen, ble det gitt overgangsregler som ga personer som innfridde bestemte praksiskrav og besto en rekke prøver rett til å være ansvarlig megler, og dermed opptre som «fullverdige» meglere. Kun 1440 personer har søkt og fått slik tillatelse, noe som er langt færre enn forventet.

Fra bransjen har enkelte uttrykt bekymring over om det vil være nok meglere til å håndtere oppdragsmengden i tiden framover.

Krav om etterutdanning

Fra 1. januar 2011 ble det innført krav om etterutdanning for ansatte i eiendomsmeglingsbransjen. Både eiendomsmeglere, meglere og advokater som er engasjert i eiendomsmeglingsvirksomhet omfattes av kravet. Etterutdanningen må utgjøre minst 15 timer i løpet av de to foregående kalenderårene.

Etterutdanningskurs kan arrangeres av godkjente utdanningsinstitusjoner og bransjeorganisasjoner som representerer eiendomsmeglingsforetak, advokater, jurister, meglere og eiendomsmeglere. Finanstilsynet kan etter søknad godkjenne etterutdanning gjennom annen arrangør. Det var betydelig interesse for å arrangere kurs, og Finanstilsynet godkjente 25 etterutdanningskurs i regi av andre enn utdanningsinstitusjoner og bransjeorganisasjoner i 2011.

FORBRUKERBESKYTTELSE

Finanstilsynet prioriterer i sin tilsynsvirksomhet den delen av eiendomsmeglingsbransjen som driver med boligformidling. Årsaken til dette er at det er særlig viktig at forbrukere som er i markedet for kjøp og salg av bolig kan ha nødvendig tillit til den eiendomsmegleren som formidler boligen.

Forbrukeren, i motsetning til de i regelen profesjonelle aktørene i markedet for næringseiendom, er vanligvis ikke omgitt av noe profesjonelt støtteapparat i form av ekspertise som kan veilede ham eller henne trygt gjennom en eiendoms-handel. Forbrukeren er i praksis henvist til å stole på opplysningene og rådgivningen som megleren gir. Det er derfor viktig at Finanstilsynet under sin tildeling av tillatelser til foretak som skal drive eiendomsmeglingsvirksomhet og til personer som skal arbeide i eiendomsmeglingsvirksomhet, påser at disse tilfredsstillende de relativt strenge kravene for å få slike tillatelser. I tillegg må tilsynet følge opp at det er grunnlag for at gitte tillatelser kan bli opprettholdt.

INKASSOVIRKSOMHET

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler, inkassovirksomhet som drives av foretak med bevilling til å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso) og av foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og selv driver inn disse (oppkjøpsinkasso).

UTVIKLINGSTREKK

I de senere årene har det vært en nokså sterk vekst i tallet på nye inkassosaker. I femårsperioden 2005 til 2010 økte tallet på nye inkassosaker fra 3 390 000 innkomne saker i 2005 til 5 172 000 saker i 2010. Det vil si en økning på 52 prosent. Økningen i antall nye inkassosaker fortsatte i 2011, hvor det for første halvår kom inn 2 970 000 nye saker mot 2 826 000 saker for første halvår 2010. Det vil si en økning på 5,1 prosent.

Mange inkassosaker løses raskt

Det er en sterk økning i antallet inkassosaker som avsluttes før utsendelse av betalingsoppfordring. Det vil si at kravene betales etter at skyldner mottar inkassovarsel, men før iverksettelse av tyngre innfordringstiltak som fører til betraktelig høyere inkassoomkostninger for skyldner.

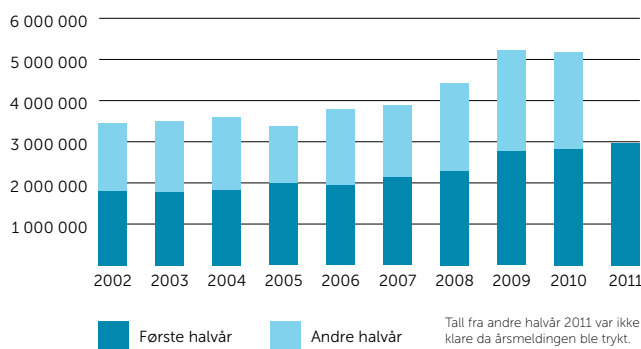
I første halvår 2010 ble 31 prosent av inkassosakene avsluttet før betalingsoppfordring ble sendt ut, mens dette tallet for første halvår 2011 hadde steget til 34,2 prosent. I praksis innebærer dette at hele 985 000 saker ble avsluttet på et tidlig stadium i inndrivelsesprosessen i første halvår 2011. Dette kan tyde på at betalingsmisligholdet hos en stor gruppe skyldnere ikke har grunnlag i mer alvorlige betalingsproblemer.

Urovekkende økning i eldre krav

Innrapporterte tall for 2010 og for første halvår 2011 viser en påtakelig økning i inkassosaker hvor hovedkravet er eldre enn 18 måneder regnet fra registrering av oppdraget hos inkassoforetaket. Dette er saker hvor ordinær utenrettslig inkassopågang er gjennomført uten positivt resultat, og hvor sakene må drives inn rettslig. Mens inkassoforetakene ved inngangen til 2010

hadde 18 milliarder kroner til inndriving i denne kategorien, økte dette til 23 milliarder kroner ved utløpet av første halvår 2011. Det er en økning på om lag 28 prosent. Gruppen av skyldnere med mer alvorlige betalingsproblemer kan ha økt, samtidig som inkassobyråene i noen grad har lagt om praksisen sin og arbeider mindre med utenrettslige inndrivingsiltak for denne type skyldnere.

FIGUR 7: ANTALL INNKOMNE INKASSOSAKER

TALL OG FAKTA OM INKASSOBRANSJEN

Den sterke reduksjonen i inkassosalærene som Justisdepartementet iverksatte fra 1. januar 2010, førte til en reduksjon i antall inkassoforetak både i 2010 og i 2011. I 2010 ble inkassodriften lagt ned i ni foretak, og i elleve i 2011. Ved inngangen til 2012 var det 96 fremmedinkassoforetak. Av disse dekker 15 foretak om lag 80 prosent av inkassomarkedet.

En del av de avviklede inkassoforetakene er innfusjonert i eksisterende inkassoforetak, og inkassoaktiviteten i disse har i noen tilfeller blitt videreført som avdelingskontorer av de overtakende foretakene.

Økning i inntekter og sysselsetting

Selv om salærreduksjonen neppe alene forårsaket alle nedleggelsene av inkassoforetak i 2010 og 2011, har den presset lønnsomheten generelt i bransjen. Det er Finanstilsynets inntrykk at en viss del av inntektsbortfallet i form av reduserte salærer er blitt kompensert for ved at avtalene mellom

inkassoforetak og oppdragsgiver er blitt reforhandlet. Slike avtaler har eksempelvis ført til at inkassator kan beholde en andel av innfordret forsinkelsesrente og andeler av hovedstol i overvåkingsaker, noe som betyr at kreditor må bære deler av de utenrettslige inkassokostnadene.

Slike tiltak, sammen med det voksende tallet på inkassosaker, har samlet sett gitt bransjen økte inntekter, selv etter salærreduksjonen. Mens de totale inkassoinntektene var på om lag 2,306 milliarder kroner i 2009, hadde inntektene for 2010 økt til 2,367 milliarder kroner.

Antall årsverk i bransjen har økt jevnt, noe som sannsynligvis henger sammen med det økte antallet inkassosaker som foretakene får til behandling. Ved utgangen av første halvår 2011 var det 1935 årsverk i inkassoforetakene, mot 1870 årsverk ved utgangen av første halvår 2010.

TILSYN OG OVERVÅKING

Ved stedlige tilsyn blir inkassoforetakenes generelle saksbehandlingsrutiner for inndrivelsesprosessen og avtaler med oppdragsgivere gjennomgått. Saksbehandlingen i enkeltsaker blir kontrollert ved stikkprøver. Foretakets risikostyring og internkontroll og generelle rutiner for behandling av klientmidler blir også vurdert. Videre blir foretakenes regnskap gjennomgått, og innstående midler på klientkonto blir sett i forhold til bokført klientansvar (klientmiddelforpliktelse).

Flere av tilsynene blir avholdt på grunnlag av signaler som Finanstilsynet mottar fra blant annet forbrukerskyldnere eller oppdragsgivere til inkassoforetak.

Inspeksjonsvirksomheten i 2011

I 2011 ble det gjennomført elleve stedlige tilsyn i fremmedinkassoforetak, deriblant de to største, Lindorff AS og Kredinor. Tilsynene avdekket flere brudd på regelverket:

- I noen tilfeller hadde ikke faktiske ledere ført tilstrekkelig kontroll med innstillinger i data-systemene som inkassosakene behandles i, eller gjennomført nok stikkprøvekontroller av saksbehandlingen, noe som førte til feilaktig inkassosaksbehandling.
- Inspeksjonene avdekket bruk av mangelfulle inkassovarsler, betalingoppfordringer og andre kravbrev, samt at inkassoforetak beregnet seg inkassosalæreristridmedinkassolovgivning. Feilaktig beregning av inkassosalær skyldtes særlig systemfeil som førte til at forhøyet salær ble påført tidligere enn tillatt i henhold til inkassoforskriften.
- Det ble påpekt at inkassoforetaks innsigelsehåndtering var i strid med god inkassoskikk, og at varslingsreglene i inkassoloven for tilleggs-krav ikke var blitt fulgt.

Det var i 2011 ikke forhold som var så alvorlige at foretak fikk tilbakekalt tillatelsen til å drive inkassovirksomhet. Heller ikke innehavere av personlig inkassobevilling fikk bevillingen tilbakekalt.

Forvaltning

I 2011 ble flere foretak undersøkt på bakgrunn av tips om utøvelse av ulovlig inkassovirksomhet. Hoveddelen av Finanstilsynets undersøkelser var rettet mot svenske foretak.

For å drive inkassovirksomhet overfor skyldnere i Norge fra fast forretningssted innenfor EØS, må foretak som utgangspunkt være tildelt inkassobevilling utstedt av Finanstilsynet. Det er imidlertid anledning for inkassoforetak som er lovlig etablert i en EØS-stat å utøve midlertidig og leilighetsvis inkassovirksomhet i Norge uten å ha inkassobevilling fra Finanstilsynet. Slike foretak må på forhånd sende melding til Finanstilsynet med dokumentasjon av nærmere fastsatte saksforhold.

Finanstilsynets undersøkelser i 2011 førte til at enkelte foretak avvirket inkassovirksomheten i Norge. Andre foretak søkte om inkassobevilling for å bringe virksomheten i samsvar med den norske inkassolovgivning.

Forbrukerklager

I 2011 mottok Finanstilsynet 140 klager og henvendelser fra skyldnere med påstand om overtredelser av god inkassoskikk, hvorav 85 fra forbrukere. Inkassoklagenemnda mottok 256 klager i 2011. Forbrukerklager henvises til Inkassoklagenemnda. Næringsdrivende må eventuelt engasjere advokat dersom de ikke selv er i stand til å få løst en inkassotvist.

Når en klage eller henvendelse framstår som en mer alvorlig overtredelse av god inkassoskikk, tar Finanstilsynet likevel slike saker opp som et signal i tilsynsmessig behandling. Inkassoforetakene det mottas henvendelser om, blir bedt om å redegjøre for saken. Den som klager, vil motta resultatet av Finanstilsynets vurdering. Finanstilsynet gjennomførte 84 slike behandlinger i 2011.

Det totale antallet klager er lavt sett i forhold til at det i andre halvår 2010 og første halvår 2011 kom inn totalt 5,3 millioner nye inkassosaker til inkassoforetakene. Inkassoforetakenes saksbehandlingskvalitet kan imidlertid ikke

utelukkende vurderes på grunnlag av de skriftlige klagene som kommer til Finanstilsynet og Inkassoklagenemnda, jf. omtale av stedlige tilsyn ovenfor.

Retningslinjer til inkassoforetakene med presiseringer av regelverket

Finanstilsynet ga i 2011 retningslinjer for varsling og sammenslåing av krav, avstemming av klientmidler og for inkassators adgang til å inngå avtaler om tilleggsytelser i forbindelse med inkassooppdrag.

Rundskriv 13/2011 om inkassators adgang til å inngå avtaler om tilleggsytelser begrenser omfanget av ytelser, både av økonomisk verdi og type, som det kan avtales at inkassator skal levere overfor oppdragsgiver som betingelse for at oppdragsgiveren gir inkassator et inkassooppdrag.

FORBRUKER- BESKYTTELSE

Regelverket om inndrivning av forfalte pengekrav er forholdsvis omfattende og vanskelig tilgjengelig for forbrukerskyldnere. Dette innebærer at denne gruppen ofte ikke vil avdekke feil som forekommer under inkassators inndrivning av kravene, for eksempel i form av for høye inkassosalærer, beregning av forsinkelsesrente, betalingsfrister og annet.

Finanstilsynet vil i tilsynsvirksomheten sin derfor intensivere kontrollene av de største inkassoforetakene. På den måten vil tilsynet kunne vurdere påliteligheten av inkassosystemer og rutiner i foretakene som er ansvarlige for størsteparten av inkassopågangen som foregår overfor forbrukerskyldnere i Norge.

Retningslinjene for varsling og sammenslåing av krav som Finanstilsynet ga i rundskriv 8/2011, innebærer at to eller flere inkassosaker fra en fordringshaver mot samme skyldner må slå sammen når de er på samme stadium i innfordringsprosessen. Dette innebærer at inkasso-omkostningene blir lavere for blant annet forbrukerskyldnere med flere krav mot seg enn om inkassosakene hadde blitt behandlet separat.

TILSYN MED IT OG SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER

IT-tilsyn inneber tilsyn med bruken av IKT i finansføretaka og omfattar kontroll med at føretaka driv verksemda si forsvarleg og i samsvar med IKT-forskrifta og anna regelverk. Det blir òg ført tilsyn med system for betalingstenester. Formålet er å sikre at betalingstenestene blir utførte på ein forsvarleg, samordna og rasjonell måte og med akseptabel risiko.

UTVIKLINGSTREKK

Kriminalitet retta mot nettbankar og andre beteningskanalar

Norske nettbankar blei utsette for fleire angrep i 2011. Angrepa var en kombinasjon av såkalla trojanar- og phishing-angrep og har etter kvart fått større innslag av automatisering. Bankane sitt tap i 2011 var likevel avgrensa om vi ser dette mot transaksjonsvolum og beløp som passerer gjennom nettbankane på eit år. Bankane bruker store ressursar på å etablere og utvikle mottiltak, noko som er årsaka til dei låge tapa. Det etablerte samarbeidet mellom bankar, bransjeorganisasjonar og andre på dette området er svært viktig.

Fleire nordiske aktørar innanfor drift og infrastruktur

Etter at Bankenes BetalingsSentral (BBS) i 2010 fusjonerte med PBS Holding A/S i Danmark og blei til Nets (i Noreg Nets Norway AS), blei det fleire nordiske aktørar med oppgåver knytte til drift av norsk betalingsinfrastruktur. Frå før har Nordea Bank Norge og If drift i Sverige. Terra-bankane og Fokus Bank har drift i Danmark. Andre bankar og forsikringsselskap har delar av drifta i Danmark eller Sverige. Nordiske løysingar gjer det utfordrande å sikre god nok styring og kontroll i den nasjonale, juridiske organisasjonen.

Utkontraktering til lågkostland

I finanssektoren er det ein klar trend å utkontraktere IKT-oppgåver til lågkostland for å oppnå kostnadsreduksjonar og tilgang på kompetente ressursar. På dette feltet er det utfordrande å sikre at det ligg føre tilstrekkelege risikoanalysar, og at det er god nok regelverksetterleving, før ein skal ta avgjerder og gjennomføre tiltak. Landrisikovurderingar blir dermed ei viktig oppgåve for å forstå risikobiletet.

TILSYN OG OVERVAKING

IT-tilsyn

I 2011 gjennomførte Finanstilsynet 23 IT-tilsyn og tilsyn med system for betalingstenester i bankar, forsikringsselskap, finansieringsføretak, verdipapirinstitusjonar, og hos revisorar og rekneskapsførarar og inkassoføretak. IT-tilsyna omfatta òg tilsyn hos IKT-leverandørar med grunnlag i IKT-forskrifta § 12 om utkontraktering av IKT-verksemd. Dei felles betalingstenestene til bankane, som blir varetekte av Finansnærings Fellesorganisasjon (FNO) på vegner av bankane,

blei òg gjennomgått. Bankane har etablert sjølv-regulering på dette området gjennom FNO. I tillegg til dei stadlege IT-tilsyna blei det gjennomført 27 forenkla IT-tilsyn som ein del av ordinære tilsyn.

Nokre av funna frå IT-tilsyn i 2011:

- Det var mangelfull leveranseevne hos IT-leverandør knytt til gjennomføring av prosjekt.
- Finansføretaka hadde utfordringar med å sikre tilstrekkeleg kontroll med alle ledd i transaksjonskjeda, og der drift og beredskap går for seg hos fleire aktørar.
- Nokre føretak hadde fragmenterte risikoanalysar, og det skapte problem med å sikre eit heilskapleg risikobilette.
- Finansføretaka har vanskar med å gjennomføre risikoanalysar av utkontrakteringa av IT-oppgåver som dei har til lågkostland. Dei må mellom anna forstå risikobiletet i det aktuelle landet, og dei må ha innsikt i sikkerheitsnivået hos leverandøren som dei utkontrakterer oppgåvene til.
- I nokre føretak var det manglande testing av reserveløysingar og/eller verifisering av at reserveløysingane fungerer.

Betalingsystem

Ifølgje lov om betalingsystem mv. skal føretaka under tilsyn gi melding til Finanstilsynet dersom dei etablerer nye betalingsystem eller gjer endringar i eksisterande betalingsystem. I 2011 fekk

Finanstilsynet fire meldingar om endra eller nye betalingsystem. Truleg er det ei underrapportering. Finanstilsynet vurderer korleis rapporteringa kan verke slik ho skal.

Risiko- og sårbarheitsanalyse

Finanstilsynet offentleggjer tidleg i 2012 resultatane frå gjennomført risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse) av IKT-bruken i finanssektoren i 2011. Med bakgrunn i eigne analysar og datakjeldene som Finanstilsynet har tilgang til, har tilsynet identifisert særlege risikoområde der det er nødvendig å følgje opp og setje i verk tiltak. ROS-analysen vil vere tilgjengeleg på nettstaden til Finanstilsynet.

Hendingsrapportering

Det var fleire alvorlege hendingar i 2011 som blei melde til Finanstilsynet etter dei reglane og rutinane som gjeld:

- Trojanarangrep mot nettbankane: I februar var det eit massivt, koordinert angrep mot norske nettbankar. Angrep kom deretter i ulike bølger gjennom heile 2011. Den tekniske trojanarløysinga blei fleire gonger endra og oppgradert. Angrepsmåla blei òg endra mot ulike bankgrupperingar.
- Problem med kortautorisasjonssystema i påska: Hendinga fekk alvorlege konsekvensar for brukarstader og kortkundane til bankane.
- Avbrot på BankID tidleg i juli: Hendinga fekk straks konsekvensar ettersom BankID er ein felles sentral komponent for autentisering til betalingsstenestene. Bankar med ein alternativ autentisering mekanisme tilgjengeleg blei minst ramma.

Tiltak knytte til infrastruktur for betalingskort

Hendinga i påska avdekte at både leverandørane og bankane mangla kunnskap om verdikjeda for betalingskorttransaksjonar. Koordineringa av beredskapen mellom dei involverte aktørane EEG, Nets og bankane var heller ikkje sikra godt nok. Det er bankane som er ansvarlege for kvaliteten på tenestene dei tilbyr. Det gjeld òg dei delane av betalingsstenestene som er baserte på felles infrastruktur.

Som følgje av hendinga i påska påla Finanstilsynet i rundskriv 20/2011 alle bankar å kartlegge og dokumentere kritiske komponentar i IKT-infrastrukturen, få det stadfesta av intern revisor og sende kopi av dokumentasjon og stadfesting til Finanstilsynet innan 31. desember 2011. Tilsynet påla òg bankane å samordne beredskapen sin med beredskapen til leverandørane. Finanstilsynet veit at bankane legg ned mykje arbeid i å svare på rundskrivet. For Finanstilsynet er gjennomgangen av svara ei viktig oppgåve i 2012.

Beredskapsarbeid

Finanstilsynet er sekretariat for Beredkapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI) og la i 2011 til rette for og deltok i to øvingar.

Tilsynet deltok i prosjektet «Sikkerhet i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner» (KIKS), som Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) sette i gang. Finanstilsynet representerte finanssektoren i referansegruppa til prosjektet.

Den samla beredskapen knytt til drift av betalingskorttransaksjonar er auka som følgje av hendinga i påska 2011.

Samarbeid

Finanstilsynet samarbeider med ei rekkje eksterne aktørar blant tilsynsmyndigheiter, bankorganisasjonar og IT-sikkerhetsorganisasjonar. Dei omfattar Post- og teletilsynet, Datatilsynet, Konkurransetilsynet, Nasjonalt tryggingorgan (NSM) og NorCert, BFI, Noregs Bank, FNO, Bankenes Standardiseringskontor (BSK), Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet (KIS), IT Supervisory Group (ITSG), European Supervisor Education Initiative (ESE), Communication Middleware for Monitoring Financial Critical Infrastructure (CoMiFin), FI-Information Sharing and Analysis Center (FI-ISAC) og Information Systems Audit and Control Association (ISACA).

Forbrukarvern

Fleire angrep mot norske nettbankar viser at det er nødvendig for Finanstilsynet å vurdere om tryggleiken i nettbankane er god nok, og om konkrete tiltak for å auke tryggleiken bør regulerast gjennom rundskriv, sjølvregulering eller ei forskrift. Slike tiltak blir sett i samheng med arbeidet bankane sjølve gjer på området, først og fremst BSK og det arbeidet som BSK gjer på vegner av bankane.

Hendinga i påska avdekte behov for å gå gjennom verdikjeda for betalingskorttransaksjonar. Den primære feilen med tregleik/avbrot ved betaling med kort viste seg å bli mindre alvorleg enn følgjefeilen med doble og multiple reservasjonar på kundekontoane som reduserte det disponible beløpet. I regi av FNO er det etablert eit forum der alle aktuelle aktørar i BankAxept-verdikjeda deltek. Forumet skal dokumentere infrastrukturen og koordinere beredskapen på tvers av aktørane i verdikjeda. Slik prøver ein å unngå at ein liknande situasjon skal oppstå igjen, samtidig som ein vil redusere konsekvensane for kundane ved ulike typar avvikssituasjonar.

Finanstilsynet har saman med BSK gått gjennom og oppgradert skjema som bankane skal nytte når dei rapporterer tap knytte til bruk av kort og nettbank. 2011 blir det første året bankane rapporterer tap i samsvar med ei meir finmaska kategorisering av tapa.

INTERNASJONAL VERKSEMD

I 2011 blei det arbeid internasjonalt for å styrkje tilsynet med og reguleringa av finanssektoren. Leiarane i G20-landa, det internasjonale valutafondet (IMF) og Financial Stability Board (FSB) var viktige internasjonale initiativtakarar. På europeisk nivå har dei tre nye tilsynsmyndigheitene på finansområdet, EBA, ESMA og EIOPA, og det europeiske rådet for systemrisiko, ESRB, viktige oppgåver med å samordne tiltak i EU for å bidra til finansiell stabilitet.

INTERNASJONAL FINANSURO

I 2011

Året var prega av uro i dei internasjonale finansmarknadene. Overvaking og analyse av marknader og føretak utover eigne landegrensar har vore viktig for å identifisere risikoar som kan true den finansielle stabiliteten, og det var tett samarbeid på tvers av landegrensene. Regelverksutvikling og tiltak retta mot enkeltinstitusjonar og marknader blei koordinert mellom fleire land.

Statgjeldskrisa i euroområdet har utløyst ei ny internasjonal finansuro. Det rammar finansnæringa. I EU/EØS-området følgde ein situasjonen nøye. Makroøkonomisk overvaking har vore viktig for å identifisere risikoar som kan true den finansielle stabiliteten. På EU/EØS-nivå blei det gjennomført analysar av moglege konsekvensar for bankane og forsikringselskapa, og det blei sett i verk tiltak for å styrkje soliditeten i europeiske bankar. I tillegg blei det gjennomført og planlagt fleire regelverksendringar. Det blei òg gjort førebuingar for å sikre god handtering av eventuelle kriser i enkeltinstitusjonar eller i marknaden.

I 2011 hadde fleire europeiske bankar og forsikringsselskap problem med å innfri kapitalkrava. Norsk finansnæring er òg ramma av den internasjonale finansuroa, sjølv om norsk økonomi så langt er lite påverka. Sjå òg omtale av korleis norske finansinstitusjonar merkar krisa i Europa, i kapitla «Bank og finans», «Forsikring og pensjon» og «Verdipapiriområdet» og i rapporten *Finansielt utsyn 2012*.

Etter finanskrisa i 2008–2009 sørgde G20-landa for å utarbeide og følgje opp felles prinsipp for reformer av finansmarknadene. Financial Stability Board (FSB) overvakar korleis reformene blir gjennomførte. Blant tilsynsspørsmåla som FSB arbeidde med i 2011, var tilsyn med systemviktige finansinstitusjonar, gode system for å avvikle finansinstitusjonar og betre regulering og tilsynsregime for ikkje-standardiserte derivat, såkalla OTC-derivat.

SAMARBEID MED ANDRE TILSYN – GLOBALT

I 2011 oppretta FSB regionale rådgivingsgrupper for spørsmål som gjeld finansiell stabilitet. Noreg er blant dei 16 landa som deltek i Regional Consultative Group Europe, og er representert ved Finansdepartementet, Noregs Bank og Finanstilsynet.

Finanstilsynet deltek i globale tilsynsorganisasjonar for andre av Finans-tilsynets ansvarsområde. Blant desse organisasjonane er Baselkomiteen, International Association of Insurance Supervisors (IAIS), International Organisation of Pension Supervisors (IOPS), International Organization of Securities Commissions (IOSCO) og International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). I arbeidet mot kvitvasking og terrorfinansiering deltek Finanstilsynet saman med Finansdepartementet i Financial Action Task Force (FATF), der Noreg i 2011 overtok visepresidentskapet.

Finanstilsynet deltok i møte og arbeidsgrupper i regi av desse organisasjonane og bidrog slik i utviklinga og oppfølginga av internasjonale tilsynsstandardar og tilsynspraksis. Ei oversikt over Finanstilsynets deltaking i internasjonale organisasjonar finst på side 91.

SAMARBEID MED ANDRE TILSYN – EUROPA

Gjennom EØS-avtalen tek Noreg del i EUs indre marknad og er dermed forplikta til å gjennomføre det regelverket som EU vedtek som er EØS-relevant. Finanstilsynet deltek under EU-paraplyen i ei rekkje ekspertgrupper, EU-tilsynsmyndigheiter og komitear som førebur ulike reguleringar. Det er nødvendig for å fremje norske interesser og for å bygge kompetanse til å gjennomføre dei nye reglane i norsk rett.

EU oppretta frå 1. januar 2011 tre nye tilsynsmyndigheiter på finansområdet:

- [EBA – European Banking Authority](#)
- [ESMA – European Securities and Markets Authority](#)
- [EIOPA – European Insurance and Occupational Pensions Authority](#)

Dei nye tilsynsmyndigheitene har fullmakt til å utarbeide utfyllande og til dels omfattande reguleringar til direktiv og forordningar i form av tekniske standardar, rettleiingar og tilrådingar. Finanstilsynet vil det nærmaste året arbeide med å finne ein formålstenleg måte å gjennomføre denne typen reguleringar på.

Finanstilsynet deltok i 2011 som observatør i styra i dei nye tilsynsmyndigheitene i EU og deltok òg i undergrupper som er relevante for Noreg. EFTA/EØS-landa forhandlar om tilpassingar i forordningane, slik at mellom anna rolla som observatør blir permanent forankra. Det nye tilsynssystemet i EU er beskrive nærmare på side 90.

Det er òg eit europeisk samarbeid om tilsyn med revisorar. Finanstilsynet deltek som observatør i EUs European Group of Auditors' Oversight Bodies (EGAOB). EU-kommisjonen har lagt fram forslag til endringar i revisjonsdirektivet som på sikt vil innebere at revisjonsspørsmål blir lagde inn under ESMA.

I tillegg til å delta i myndigheitene og gruppene som er nemnde ovanfor deltek Finanstilsynet saman med Finansdepartementet i enkelte komitear og ekspertgrupper under Kommisjonen, såkalla nivå 2-komitear. Det omfattar mellom anna European Insurance and Occupational Pensions Committee og European Banking Committee.

Det er eit tett samarbeid i EU/EØS-området når det gjeld tilsyn med enkeltforetak. For forsikringsselskap og bankar er det i EU-regelverket nedfelt krav om tilsynssamarbeid gjennom tilsynskollegium. Det er oppretta tilsynskollegium for bankar og forsikringsselskap som driv verksemd i fleire EU/EØS-land. Tilsvarande tilsynssamarbeid blir òg brukt for to av dei største revisjonsnettverka.

EU-REGELVERK OG EØS-AVTALEN

Når regelverk på finansområdet er vedteke i EU, skal det innlemmast i EØS-avtalen før det blir gjennomført i norsk rett. Finanstilsynet deltek saman med Finansdepartementet og Noregs Bank i EFTAs arbeidsgruppe for finansielle tenester. Gruppa koordinerer EFTA-landa sine synspunkt på å innlemme rettsakter på finansområdet i EØS-avtalen.

Aktuelle og konkrete regelverkssaker frå EU er omtalte nærmare i kapitla for dei enkelte tilsynsområda. Les meir om dette på nettstaden til Finanstilsynet.

NORDISK OG NORDISK-BALTISK SAMARBEID

Mange finansinstitusjonar i Norden sel tenester i andre nordiske land gjennom etablerte dotterselskap og filialar. Den omfattande grenseoverskridande verksemda i regionen inneber at det i lang tid har vore eit samarbeid mellom finanstilsyna i dei nordiske og baltiske landa som strekkjer seg lenger enn samarbeidet gjennom EØS-avtalen. Tilsynssamarbeidet dekkjer tilsynet med dei enkelte finansinstitusjonane, overvaking av risikoar som truar den finansielle stabiliteten, regelverksutvikling og utvikling av tilsynspraksis.

Dei nordiske landa har faste årlege møte på direktørnivå, og faste møte på avdelingsnivå for dei ulike tilsynsområda.

Etter finanskrisa er det òg etablert eit sterkare nordisk-baltisk samarbeid. Nordic-Baltic Stability Group blei etablert i 2010 og består av finansdepartement, sentralbankar og finanstilsyn i dei nordisk-baltiske landa. Gruppa utarbeidde i 2011 rammeverk for koordinering av tiltak på tvers av landa ved ein eventuell krisesituasjon i systemviktige, grenseoverskridande finansinstitusjonar. I 2011 blei Nordic-Baltic Macroprudential Forum etablert. Forumet består av leiinga i sentralbankar og finanstilsyn og koordinerer makroøkonomisk overvaking og tilsynsmessig oppfølging i det nordisk-baltiske området. Det er etablert eit tilsvarande nordisk samarbeid på revisjonsområdet, der regelverksutvikling og utvikling av tilsynspraksis står sentralt.

NY TILSYNSSTRUKTUR I EUROPA FRÅ 2011

Etter finanskrisa blei det bestemt å styrkje tilsynsstrukturen i Europa. Det nye tilsynssystemet blei etablert 1. januar 2011, og formålet er å bidra til finansiell stabilitet, sikre tillit til finanssystemet og sørje for godt nok vern av forbrukarane av finansielle tenester.

Det europeiske rådet for systemrisiko, ESRB, har eit overordna ansvar for makroøkonomisk overvaking av finanssystemet i EU. Risikorådet skal medverke til at oppbygging av risiko i det finansielle systemet ikkje truar den finansielle stabiliteten. Styret består av representantar for dei nasjonale sentralbankane, den europeiske sentralbanken, leiarane i dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene og representantar for EU-kommisjonen. I tillegg kan nasjonale tilsynsmyndigheiter og leiaren for

the Economic and Financial Committee (EFC) delta i møta. EFTA/EØS-landa deltok ikkje i risikorådet i 2011.

Det blei oppretta tre nye EU-tilsynsmyndigheiter: EBA, EIOPA og ESMA. Styra i dei nye tilsynsmyndigheitene består av tilsyna i EU-landa. EFTA/EØS-landa, inkludert Noreg, deltek som observatørar. I tillegg deltek representantar frå EU-kommisjonen, ESRB og ECB og frå dei andre EU-tilsynsmyndigheitene som medlemmer utan stemmerett.

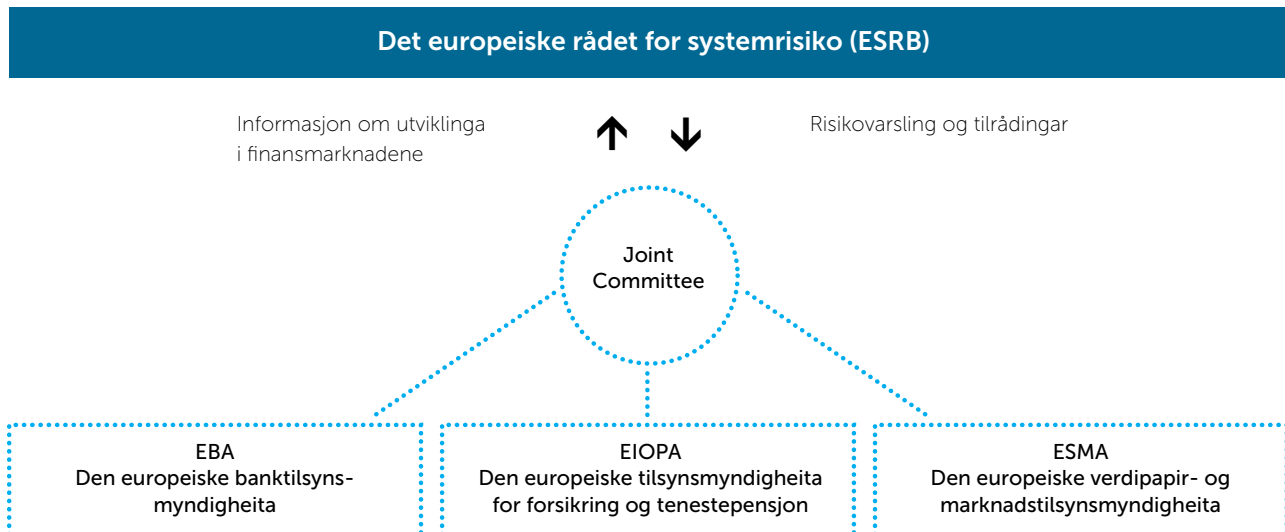
EBA, ESMA og EIOPA har følgjande oppgåver:

- Førebur forslag til regelverk for Kommisjonen
- Utarbeider og set i verk rettleiingar og tilrådingar for å bidra til lik gjennomføring av EU-regelverk

- Kan avgjere usemje mellom nasjonale tilsynsmyndigheiter
- Kan gi pålegg til ei nasjonal tilsynsmyndigheit eller i spesifiserte tilfelle også til ein finansinstitusjon i EU
- Deltek saman med nasjonale tilsyn i tilsynskollegium, som er tilsynssamarbeid om individuelle finansinstitusjonar

EU-regelverket som oppretta dei tre tilsynsmyndigheitene, er foreløpig ikkje teke inn i EØS-avtalen. Det blir arbeidd med ein tilpassingstekst til EØS-avtalen som skal klargjere at dei enkeltvedtaka som dei nye tilsynsmyndigheitene kan gjere, ikkje vil vere juridisk bindande for Noreg. Det blir lagt opp til at Finanstilsynets tilsynspraksis vil ta omsyn til tilrådingar som EUs tilsynsmyndigheiter utarbeider.

FIGUR 8: TILSYNSSTRUKTUREN I EU

Styra i EBA, EIOPA og ESMA består av tilsyna i EU-landa. Tilsyna i EFTA/EØS-landa deltek som observatørar. I tillegg deltek representantar frå EU-kommisjonen, ESRB og dei andre europeiske tilsynsmyndigheitene.

TABELL 15: INTERNASJONALE ORGANISASJONAR OG EU/EØS-RELATERTE KOMITEAR SOM FINANSTILSYNET DELTEK I

Tverrsektorielle møte

- FSB, Financial Stability Board
 - Regional Consultative Group Europe
- Integrated Financial Supervisors Conference (årleg konferanse)
- Nordiske tilsynsmøte
- Project Link, FN's årlege makroøkonomiske møte
- Nordic-Baltic Cross-Border Stability Group
- Nordic-Baltic Macroprudential Forum

Bank/finans

- ICBS, International Conference of Banking Supervisors – den internasjonale konferansen for banktilsyn som Baselkomiteen arrangerer annakvart år
- Basel Consultative Group
- OECD's Financial Markets Committee – OECDs kapitalmarknadskomit 
- EBC, European Banking Committee – EUs bankkomit  p  niv  2
- EBA, European Banking Authority – den europeiske banktilsynsmyndigheita
- Nordiske banktilsynsm te

Forsikring

- IAIS, International Association of Insurance Supervisors – den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn
- IOPS, International Organisation of Pension Supervisors – den internasjonale organisasjonen for pensjonstilsyn
- OECD's Insurance Committee – OECDs forsikringskomit 
- EIOPC, European Insurance and Occupational Pensions Committee – EUs forsikrings- og tenestepensjonskomit  p  niv  2
- EIOPA, European Insurance and Occupational Pensions Authority – europeisk tilsynsmyndigheit for forsikring og tenestepensjon
- Nordiske forsikringstilsynsm te

Verdipapir

- IOSCO, International Organization of Securities Commissions – den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn
- ECG, Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds – den utvida kontaktgruppa for tilsyn med kollektive investeringsfond
- ESMA, European Securities and Markets Authority – europeisk verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheit
- Nordiske verdipapirtilsynsm te

Rekneskap og revisjon

- IFIAR, International Forum of Independent Audit Regulators
- ARC, Accounting Regulatory Committee – EUs rekneskapskomit 
- AuRC, Audit Regulatory Committee – EUs revisjonskomit 
- EGAOB, European Group of Auditors' Oversight Bodies – EUs revisjonstilsynskomit  med fleire underkomitear og arbeidsgrupper
- Nordiske m te

Kvitvasking og terrorfinansiering

- FATF, Financial Action Task Force – internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering, med sekretariat i OECD
- CPMLTF, Committee on the Prevention of Money Laundering and Terror Financing – EUs komit  for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering – niv  2
- Joint Committee's Sub-Committee on Anti Money Laundering – Samarbeid mellom EBA, ESMA og EIOPA om tiltak mot kvitvasking

IKT-tilsyn

- ITSG, Information Technology Supervision Group
- Sikkerhetsgruppa i den internasjonale dataforeininga IFIP
- ETSI ESI – internasjonale standardiseringsgrupper for bank- og sikkerheitsstandardar og standardisering av elektroniske signaturar
- CoMiFin, Communication Middleware for Monitoring Financial Infrastructures – europeisk samarbeidsprosjekt under EUs sjuande rammeprogram
- Financial Information Sharing and Analysis Center (FI-ISAC) – forum der banksektoren, p talemyndigheitene og IKT-beredskapsgrupper (CERTs) deler informasjon om nettkriminalitet i finanssektoren
- Nordiske IT-tilsynsm te

EFTA

- EFTA Working Group on Financial Services

FINANSTILSYNETS ORGANISASJON

STYRET

Endre Skjørestad
Leder

FINANSTILSYNSDIREKTØR

Morten Baltzersen

DIREKTØRENS STAB

Cecilie Ask
Juridisk direktør

Lisbeth Strand
Internasjonal koordinator

Anders N. Kvam
Forbrukerkoordinator

Kommunikasjonsenheten

Kjetil Karsrud
Kommunikasjonsdirektør

ADMINISTRASJONS- AVDELING

Gun Margareth Moy
Direktør Stab

HR

Tone Lise Bjørvik Risan
Seksjonssjef

Økonomi og drift

Maj Kristin Sæther
Seksjonssjef

IKT (internt)

Stig Syversen
Seksjonssjef

Arkiv og dokument- forvaltning

Lone Tudborg Lakhan
Seksjonssjef

AVDELING FOR FINANS- OG FORSIKRINGSTILSYN

Emil R. Steffensen
Direktør Stab

Forvaltning og utredning

Kjell Arne Aasgaarden
Seksjonssjef

Analyse og rapportering

Anne Stine Aakvaag
Seksjonssjef

Banktilsyn

Per Jostein Brekke
Seksjonssjef

Forsikringstilsyn

Runa K. Sæther
Seksjonssjef

Soliditetsregulering og risikomodeller

Bjørn Andersen
Seksjonssjef

Makroovervåking

Mette Rolland
Fung. seksjonssjef

AVDELING FOR REGNSKAPS- OG REVISORTILSYN

Anne Merethe Bellamy
Direktør Stab

IT og system for betalingstjenester

Frank Robert Berg
Seksjonssjef

Regnskapstilsyn

Siw-Mette Thomassen
Seksjonssjef

Prospektkontroll

Andreas Belsvik Tørnquist
Seksjonssjef

Revisorer og regnskapsførere

Kjersti Elvestad
Seksjonssjef

AVDELING FOR MARKEDSTILSYN

Eirik Bunæs
Direktør Stab

Verdipapirinstusjoner

Britt Hjellegjerde
Seksjonssjef

Verdipapirtilsyn

Geir Holen
Seksjonssjef

Eiendomsmegling og inkasso

Wilhelm Mohn Grøstad
Seksjonssjef

Foto forside (fra venstre øverst): Bård Løken/Scanpix, Stig B. Hansen/Scanpix, Ilja Hendel/Scanpix, Arne Langleite/Scanpix, Jann Lipka/Scanpix.
(Fra venstre nederst): Nina Berman/Noor/Felix Features, Jan Erik Heggeland/Scanpix, Ole Åsheim/Scanpix, Per Måkitalo/Scanpix, Tom A Kolstad/Scanpix.
Foto bakside (fra venstre øverst): Gøran Bohlin/Scanpix, Ingun A. Mæhlum/Felix Features, Rui Camilo/Scanpix, Magnar Kirknes/Scanpix.
(Fra venstre nederst): Ingun A. Mæhlum/Felix Features, Nina Berman/Noor/Felix Features, Berit Roald/Scanpix, Terje Bendiksby/Scanpix
Foto kapitelsider: Jarle Nytingnes

Foto insider:

side 11: Jens Sølvsberg/Scanpix, Haakon Harriss/Scanpix, Ilja Hendel/Scanpix, Hartmut Schwarzbach/Scanpix
side 17: Scanpix Se Creative, Ilja Hendel/Scanpix, Berit Roald/Scanpix (2 bilder)
side 27: Berit Roald/Scanpix, Nina Berman/Noor/Felix Features, Ingun A. Mæhlum/Felix Features, Thorfinn Bekkelund/Scanpix
side 42/43: Tom A Kolstad/Scanpix, Quilai Shen/Felix Features, Philippe Lissac/Felix Features
side 69: Bård Løken/Scanpix, Jann Lipka/Scanpix, Ole Åsheim/Scanpix, Johannes Haugan/Scanpix
side 77: Ilja Hendel/Scanpix, Adrian Øhrn Johansen/Felix Features, Berit Roald/Scanpix, Jens Sølvsberg/Scanpix
side 85: Rui Camilo/Scanpix, Baard Næss/Scanpix, Kai Jensen/Scanpix, Scanpix Creative
side 89: Arne Langleik/Scanpix, Fredrik Naumann/ Felix Features, Stig B Hansen/Scanpix, Ilja Hendel/Scanpix

Design: miksmaster.no

Trykkeri: RK Grafisk
03.2012/2000

Finansielt utsyn 2012

Finanstilsynet har sidan 1994 regelmessig analysert og vurdert risikoen for finansielle stabilitetsproblem i den norske finansmarknaden på bakgrunn av utviklinga i norsk og internasjonal økonomi. Dette har vore og er ein nødvendig del av den løpande tilsynsverksemda. Vesentlege delar av vurderinga av lønns- og soliditetsutviklinga i enkeltfretak må gjennomførast på bakgrunn av den generelle tilstanden i finansmarknaden. Frå og med 2003 har Finanstilsynet publisert sitt syn på tilstanden i finansmarknaden i ein eigen rapport, som òg gir ei samla framstilling av resultatane for finansinstitusjonane i føregåande år. Det blir gjort vurderingar av den risikoen bankar og andre aktørar i finansmarknaden står overfor, og av moglege kjelder til framtidige stabilitetsproblem i det norske finansielle systemet. Rapporten **Finansielt utsyn** blir publisert om våren, mens rapporten **Finansielle utviklingstrekk** blir publisert om hausten.

Årets rapportar er tilgjengelege i papirversjon frå Finanstilsynet og i elektronisk form på www.finanstilsynet.no.

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Tlf. 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@finanstilsynet.no
www.finanstilsynet.no